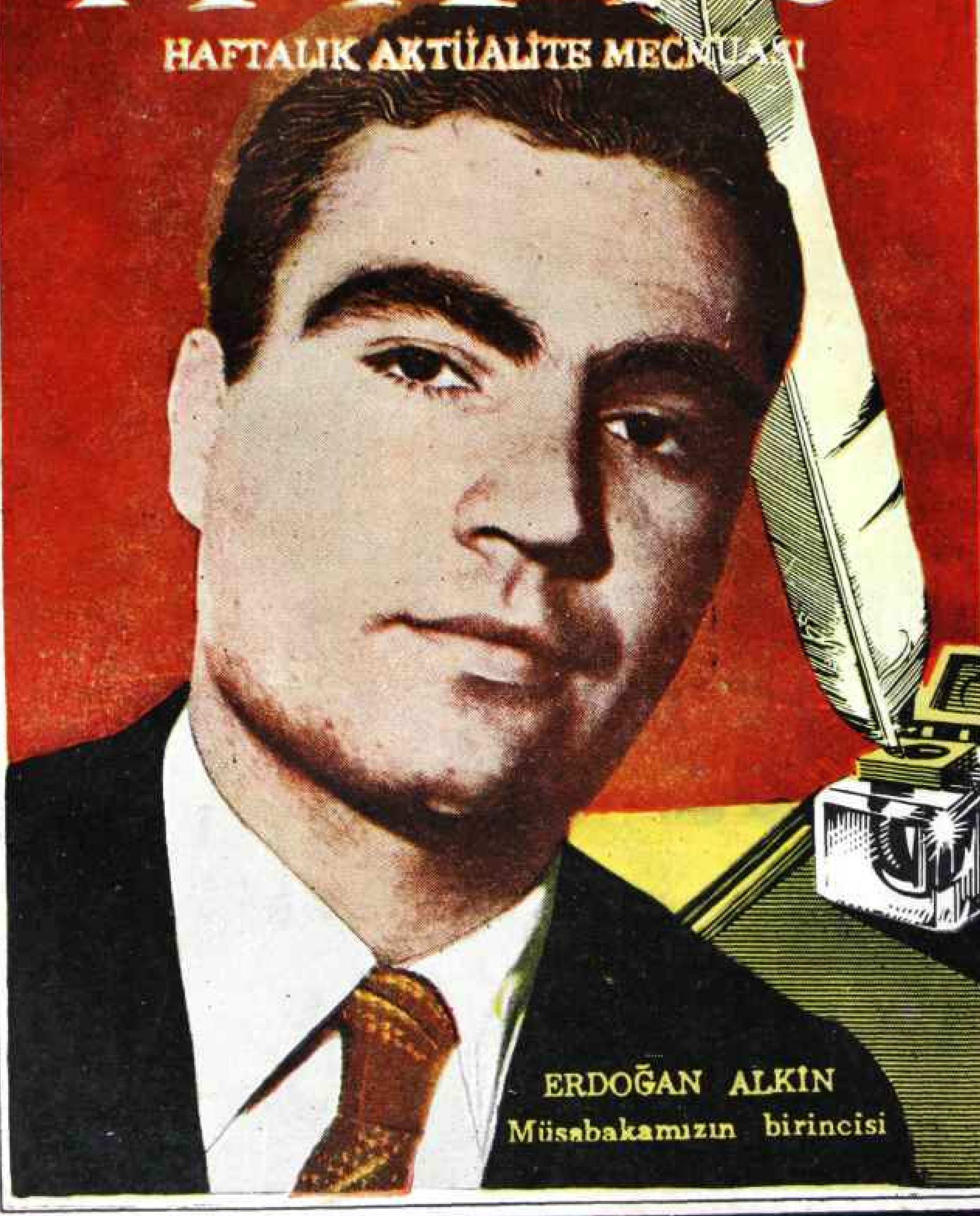
23 HAZİRAN 1959

Şah AKİS'i Dâva Etti

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

ERDOĞAN ALKİN
Müsabakamızın birincisi

FİYATI : 125 KURUŞ

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70 e kadar herkesin gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XV, Sayı: 258

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

*

Müessisi

Metin Toker

Umumi Neşriyat Müdürü ve bu sayıda neşriyatı fiilen idare eden mesul yazı isleri müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :
Doğan Klişe

*

Müessese Müdürü,:
Mübin TOKER

*

Abone şartları:
5 aylık (12 nüsha): 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

*

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira
(İlânların mesuliyeti tamamile ilân sahiplerine aittir.)

*

İlân İşleri
Tel : 15221

*

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 23. 6. 1959

Kapak resmimiz

Erdoğan Alkin

Bileğinin Hakkı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Herkesin neş'e ile karşıladığı mutlu günler, AKİS'e pek uğurlu gelmiyor galiba... Kuruluş yıldönümümüzde 1 aylık kapanma kararım tebellüğ ettik; Bayramın ikinci günü de eski yazı işleri müdürlerimizden Süleyman Egeyi de, götürüp Ankara Hiltonun'un kalın taş duvarları arkasında bıraktık Böylece AKİS, aynı günlerde 4 mensubunu hapislerde bulundurmaktaki emsalsiz ve erişilmesi güç rekoru bir defa daha egale etti. Bir mecmuadan hapiste dört kili... Bu, hem basın mevzuatımızın ıstırap uyandırıcı manzarasını, hem de AKİS'in haber verme vazifesini ne pahasına yaptığını gösteren en şaşmaz bir ölçüdür.

Süleyman Ege
"Dördüncü," kuvvet!.

Cezaevlerindeki AKİS'çilerin -Metin Toker, Yusuf Ziya Ademhan, Tarık Halulu . sayısını üçten dörde yükselten Süleyman Egenin Ankara Hiltona yaptığı bu mecburi bayram ziyaretinin sebebi, Muammer Aksoy tarafından gönderilen bir tekzibi değişik bir sütunda neşretmesi sebebiyle açılan dâvada, Ankara Toplu Basın Mahkemesinin 12 gün hapis ve 1666 lira 66 kuruş para cezası ödenmesi yolundaki kararının Temyizce tasdik edilerek kesinleşmeğidir.

Yazı işleri müdürlerinin bu kadar sık cezaevini yoklama mecburiyetinde kalmalarını, biz AKİS'in ne pahasına olursa olsun haber verme vazifesini ifa prensibinin bir neticesi olarak görüyor ve anlıyoruz. Söylemeye lüzum yoktur ki AKİS, bu prensiplerden zerrece ayrılmıyacaktır.

*

Bir yeni AKİS dâvası dosyası daha Ankara Toplu Basın Mahkemesine sevkedildi. Bu defaki şikâyetçimiz başı taçlı bir hükümdar: İran Sehinşahı Rıza Pehlevi... Bu haftanın ortasında Çarşamba günü başlıyacak olan duruşmaların sâdece Türkiyede değil, bütün dünya basınında alâka ile takip edileceğine şüphe yoktur. Şehinşah, hasım mevkiinde kendi gönül rızasıyla yer almakla AKİS'e büyük iltifat göstermişlerdir. Bu iltifatı büsbütün haksız saymağa da imkân yoktur. Zira o, İranın Şahı ise, AKİS de mecmuaların şahıdır.

*

Zamlar, D. P. İktidarının millete verebildiği yegâne bayram hediyesi oldu. Esasen geçim güçlükleri içinde bunalan halk, artık Timurlengin vergi mükellefleri gibi çalıp oynamağa başlarsa şaşmamak lâzım. Tabii bu bile aklıevvel demokratlarca halkın D. P. sayesinde ne kadar mes'ut olduğunu gösteren yeni bir delil olarak piyasaya sürülecektir. D. P. İktidarı dokuzuncu yılında hakikaten meyvalarını vermeye başlamıştır. Bu meyvalar, yakıp kavurucu zamlardır. Meyva ağacı yerine at kestanesi fidanları dikenler ise, şimdi gölgelerinde yan gelip yorgunluğunu çıkarıyorlar, ama kalkınma edebiyatını da ihmal etmeden... Hal hu olunca, seçim çevrelerine giden D. P. milletvekillerinin hoşa gitmez suallerle niçin yüzyüze geldiklerini anlamak kolaydır. İşte, haftanın bu en mühim hâdisesini Zamlar, C. H. P. ve D. P. başlıklı yazlarımızda derindeki kökleri meydana çıkarılmış bir halde bulacaksınız. Vatandaşın derdi ve henüz kaybetmediği ümidi bu yazılarda aksettirilmektedir.

*

Seçim var mı, yokmu? İktidar çevrelerinden zaman zaman uçan haberlere inanmak gerekirse önümüzdeki sonbaharda seçimler yapılacaktır. Yalnız bu seçimlerin mahalli seçimler mi, ara seçimler mi, yoksa umumi seçimlermi olduğu hususunda haberi yayanlar bile tereddütlü davranmaktadır. Seçimler başlıklı yazımızda bu neviden haberlerin içyüzünü ve D. P. nin niçin sonbaharda seçimlere gitmeyi istemediğini öğreneceksiniz.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Sebepler ve neticeler

Temmuzun 15'inde, Büyük Meclis yaz toplantısına başladığında, eğer şu bir ay içinde Muhalefet temsilcileri iyi çalışırlarsa bütün Türk Milleti "Tahkikat Önergeleri meselesi"nin ehemmiyetini anlamış olacaktır. Bir kısım Basın üzerine konan ipotekten dolayı bu temsilcilerin vazifesi müşkülleşecektir, bazı gazeteler onların çalışmalarına sütunlarında gerekli yeri ayırmayacaktır, hattâ çalışmalar idarî tedbirlerle güçleştirildiği takdirde bir kaç İstanbul gazetesi -Allahtan sadece bir kaç- dışarda dayak yiyen insanların feryatlarına kulak tıkayan puf döşek sakinleri gibi başka ve daha az tehlikeli meselelerin üzerine eğilmeği tercih edecektir. Bu sebepten mahallî gayretler kolay kolay millî mahiyet alamıyacaktır. Ama Muhalefet ekipleri bütün yurdu tarayacaklarından eskisi gibi zarp yoluyla değil, bu sefer cem yoluyla vatandaşlar hadiselerin hakikî mahiyetini mutlaka öğreneceklerdir.

"Tahkikat önergeleri meselesi", işin derinine inmeksizin bakılırsa, vatandaşı gündelik hayatında alâkadar eden bir mesele değildir. Bilhassa Demokrat milletvekilleri kendilerini, halkın Basın Hürriyetiyimş, Antidemokratik kanunlarmış. Meclis murakabesiymiş. böyle şeylerle ilgilenmediğine inandırmaktan hoşlanmaktadırlar. Zaten Parti büyükleri de kulaklara şimdi herkesin, hele büyük kütlenin "ekmek derdi" ile meşgul olduğunu fısıldamaktadırlar. İktisadî vaziyet ise Kalkman Türkiyede gittikçe mükemmelleşmektedir, sıkıntılar azalmaktadır, bu yüzden Muhalefetin elinde salladığı silâhlara iltifat eden yoktur, olmıyacaktır.

İşin aslına bakılırsa, "Tahkikat Önergeleri meselesi" gibi hakikaten afaki bir meselenin bütün meselelerin temeli olduğunu, o meselenin -temsilcisi olduğu "rejim işi"ni halletmeden hiç bir şeyin düzeltilemeyeceğini büyük kütlelere anlatmak kolay olmayacaktı. Eğer İktidar, bir defa daha, son "Zam Fırtınası" ile Muhalefetin imdadına koşmasa ve herkesin zihninde "Tahkikat Önergeleri meselesi" ile "Fiyatlar"ı ister istemez ve kendiliğinden birleştirme- -eydi... Muhalefet temsilcilerinin bir ay müddetle bütün güçlükleriyle bu ilinti üzerinde durmaları 15 Temmuz günü Türk Milletinin hâdiselerin mahiyetinden tamamen haberdar olmasına yetecektir.

Fırına gittiği zaman -her ailede en az bir kişi günde en az bir kere fırına mutlaka gider- ekmeğe bir hafta evvel nisbetle daha fazla para ödeyen yatandasın, bu halin sebebini arattırmayacağını sanmak safdilliklerin en büyüğüdür. Muhalefet temsilcileri, yurdun her köşesinde bu aranılan cevabı vereceklerdir: Tahkikat Önergelerinin gündeme alınmaması!

İlk nazarda 'ekmek fiyatı ile Tahkikat Önergelerinin gündeme alınmaması arasında ne münasebet bulunduğu anlaşılmayabilir. Pek çok Demokrat milletvekilleri istihfafla omuz da silkebilir. Ama ekmek fiyatının bozuk bir iktisadî düzenin neticesi olduğunu Tahkikat Önergeleri meselesinin ise bunun sebebini teşkil ettiğini bu millet görmiyecek kadar geri değildir. Tahkikat Önergeleri meselesi şu bir ayın sonunda sıkıntıların elle tutulur sebebi haline gelecek ve D. P. Grupu bu meseleyi sallantıda bırakmış olmanın cezasını pek acı şekilde çekecektir. Bu bir kehanet değil, zorla kapatılmamış gözlerin kolaylıkla koyabilecekleri bir teşhistir.

Pazarlık

Pazarlık var: "Ben iyi kararlar alacağım, ama sen de bunları öv!"

Amenna.. Zaten vazifemiz bu...

Pazarlık var: "Hele sen beni övmeye bir başla, bak ben ne iyi kararlar alacağım..."

Başka kapıya, ahbap...

Samet Ağaoğlu
Temizlenmelidir

Hele önergeler arasında meselâ bir sabık Bakanı "Alman asıllı eniştesine menfaat sağlamak" gibi ağır itham altında bırakan önergelerin bulunması, böyle bir ithamın dahi ele alınmasına D. P. lilerce lüzum görülmemiş olması halkın hissiyatının ne olacağını göstermeye yeter. Halk yükselen fiyatları zaten başıbozuk bir düzüne bağlamakta, bir takım kimselerin hesapsız zenginleşmesini kendi sıkıntılarının sebebi bilmektedir. Bu şartlar altında böyle bir ithamın üzerine Büyük Mecliste ışık dökülmemesini mazur göstermek İktidar sözcüleri için kolay olmayacaktır.

Bir hakikat var: Yükselen fiyatlar. Bir hâdise var: Muhalefet Meclise Tahkikat Önergeleri veriyor, İktidar bunların görüşülmesine yanaşmıyor. Şimdi, bir ay, Muhalefet temsilcileri son derece haklı olarak diyeceklerdir ki: Eğer murakabe olsa, eğer ithamlar kaale alınsa, eğer can, mal emniyeti sağlansa siz bu ekmeği bu fiyata yemezsiniz, siz bir mektuba bu kadar pul yapıştırmazsınız, siz bu sıkıntıyı çekmezsiniz!

Muhalefetin çalışmalarının, didinmelerinin hakikî mânasını millete antalabilmek, afakî görünen hâdiselerin mahiyetini elle tutulur hale getirmek gene İktidarın lüzumsuz inadı ve taktik hatası ile kabil hale gelmektedir. Bu Muhalefet bu İktidara ne kadar teşekkür etse azdır.

Ama İktidarın da, hele şu son zamanlarda taktik diye birbirinden talihsiz tertiplere girişen kendi büyükleri karşısında hâlâ hareketsiz, hâlâ sessiz, hâlâ itaatkâr durması işin en garip tarafı değil midir?

Seçimler

Cesaret İyi!

Başbakan Adnan Menderesin 1 Temmuzda Giresun limanının açılışında hazır bulunacağı ve bir konuşma yapacağı haberi, Ankara ve Ankaranın İstanbula taşınan siyasi çevrelerinde "seçim kampanyasının başlangıcı" şeklinde tefsir edildi. Havada aylardan beri secim kokusu sezenler, haberi -ki doğru da çıkmadı- derhal benimsediler. Esasen Ankarada Bayramla beraber "seçim var" lâfı da yeniden alevlenmiş bulunuyordu. Buna sebep. Genel Başkanın D. P. milletvekillerine birer telgraf göndererek seçim bölgelerinde tetkikler yapmalarını ve raporlar hazırlamalarını istemesi oldu. Hatta D. P. Genel Başkanının seçim bölgelerine giden milletvekillerine "Umumi seçimlere nazır olunuz" tarzında zımnen bir mesaj gönderdiği Ankarada ısrarla yayılan söylentiler arasındaydı. Haber tutmadı. Sonbaharda umumi seçimler yapılacağı haberine kimseyi inandırmak mümkün değildi. Hele son zamlardan sonra, yukarı kade-

Sam Amcadan Şikayetimiz

Gölgede yatanlar, güneşte didişenlerin hâlinden pek anlamıyorlar. Ne kadar iyi niyetli, ne kadar bilgili, ne kadar prensip sahibi olurlarsa olsunlar.. Nitekim geçenlerde meşhur New York Times'de çıkan bir başyazının bilhassa son paragrafını okuyan pek çok kimse, dünyanın neresinde bulunurlarsa bulunsunlar, mutlaka kendi kendilerine -ve kendi lisanlarında- bir lahavle çekmişlerdir.

Başmakale Almanyanın bir iç meselesiyle, Şansölye Adenauer ve Yardımcısı Erhard arasında son tartışmayla alâkalıdır. Gazete, mesele asılında sadece Almanları alâkadar ettiği için Şansölyenin Cumhurbaşkanlığı adaylığından vazgeçip Başbakan olarak kalmaktaki İsrarı mevzuunda açık bir kıymet hükmü vermekten sakınmaktadır. Gerçi State Department'in meselâ MacMillan'ı Gaîtskell'e, Adenauer'i Erhard'a ve Menderesi İnönüye- Amerikan dış politikasının güdümünde kolaylık bakımından tercih ettiği hiç kimsenin meçhulü değildir. Nitekim New York Times da, belirli ve kudretli bir zümrenin tercümanı olarak, kaçınılmaz tenkidleri yapmakla beraber, State Department'in bu temayülünü gözden asla uzak tutmamaktadır. Nitekim bahis mevzuu başyazıda da sempatiyi taşıyan kefenin şansölyeden tarafa bastığı sezilmektedir. Fakat dünyanın muhtelif köşelerinde daha iyi bir hayat için güneş altında uğraşanların üzerlerinde duracakları nokta başkadır.

Başyazı, Almanyadaki İktidarın kendi arasında cereyan eden son hâdiseler karşısında Alman Muhalefetinin vaziyetini bahis mevzuu ederken Muhalefetin Adenauer'i Demokrasiden uzaklaşmakla ithamını haksız bulmakta. Şansölyenin demokratik prensiplere inançla dolu uzun hayatını belirtmektedir. Gerçi uzun yıllar Demokrasiye inanmış kimselerin hayatlarının sonlarına doğru, hele özledikleri makama oturduktan sonra bu prensipleri biraz değişik şekilde anlamaya başladıkları hiç görülmemiş bir şey değildir. Liberal Lord Acton'un meşhur "iktidar insanı bozar" sözü, durup dururken söylenmemiştir. Buna rağmen Alman Şansölyesinin memleketini Demokrasiden uzaklaştırmak gayesi taşıdığının doğru sayılmıyacağı muhakkaktır, Almanyada böyle, bir rejimin asıl teminatı olan müesseselerin zedelenmesi yolunda bir gayret yoktuk hürriyet ve tenkid havası püfür püfür esmektedir. Alman Muhalefetinin bunca acı tecrübeden sonra yoğurdu üfliyerek yemesi anlaşılabilirse de New York Times'ın Adenauer hakkındaki kanaati tamamiyle yerindedir. Ama garip olan New York Times'ın, hâdiseyi daha umumileştirerek vardığı bir hükümdür. Başyazı şöyle sona ermektedir: "Bu itham, yalnız Dr. Adenauer'in Demokrasiye vakfedilmiş uzun hayatının ışığında değil, Şansölyenin serbestçe seçilmiş bir parlâmentonun reyi ile daima devrilebilecek olması dolayısıyla da haksızdır. Seçimler serbest kaldığı müddetçe, Almanyada olduğu gibi her yerde de Demokrasi masun olarak kalacaktır."

Diktatörleri kendi başlarında hiç görmemiş olan Amerikalıların bu safça fikirleri karşısında tebessüm etmemek kabil değildir. Anlaşılan Hür Dünyanın liderliği mevkiini ellerinde tutmakla beraber sevimli Amerikalı dostlarımız meseleleri hakiki veçhelerinden ziyade bir takım imajlar vasıtasıyla görmek, her şeyi klişeleştirmek suretiyle kolaylığa gitmek âdetlerinden politikada da vaz geçmemişlerdir. Gerçi tecrübeli bir profesör, Maurice Duverger de "nerde serbest serbest seçimler varsa, orada demokrasi vardır" diye anayasa kitabında yazmaktadır. Ama derhal "Serbest Seçim, insan haklarına ve muhalefete azamî hürmeti, basın hürriyetine riayet gerektiril" diye gözlerine ilâve etmektedir. Zira dünyanın A. B. D. den ibaret olduğu herkesin gölgede yan gelip yatmadığını çok iyi bilen tecrübeli profesör kupkuru bir serbest seçim lâfının en amansız diktatörlerin ekmeğine yağ sürdüğünü görmiyecek kadar safdil değildir. Bir mânada Rusyada da tek üsteli serbest seçim vardır! Maamafih o kadar ileri gitmeye lüzum yoktur. Dünyanın dört bir yanında türedi diktatörler, hele Demokrasi ve Hürriyet avazeleri arasında, bu fikirlerin şampiyonu imiş gibi İktidara geldikten sonra, niyetleri bozuksa, Demokrasi ve hürriyetten "yedire yedire" uzaklaşmışlardır. Elbette ki Almanyada böyle bir vaziyet yoktur. Fakat New York Times hâdiseyi umumileştirerek bazı diktatörlük heveslilerine yeni yeni cesaretler vermeseydi çok daha iyi ederdi. Zira kısa vadeli bir görüşle ve o sırada işlerine geliyor diye zaman zaman Jimenez'lerin, Peron'ların, Batista'ların, Nuri Sait'lerin veya "Somoza'ların arkasında yer alan Amerika, tarih tabii seyrini takip edip böyle adamları yerle bir ettikten sonra kendisini Amerikan düşmanı bir yeni muhitle karşı karşıya bulmuştur. Bir muhit ki yıllar yılı diktatörür hışmım her hissettiğinde onun kırbacının tellerinin dolardan olduğu zehabına -doğru veya yanlış, kapılmış ve diktatörle beraber Amerikadan da nefret etmiştir.

Hür dünyanın liderini, onunla gönül rızası ve aynı prensiplere -Jeffsrson prensiplerine- inanma neticesi dostluk eden bizim gibi milletlerin ikazı bir vazifedir. Amerika rejimler mevzuundak fikrini mutlaka değiştirmelidir. İnsanlar için en kötü idare tarzı sâdece komünizm değildir En kötü idare tarzı totaliter idaredir ve komünizm bunun bir çeşididir. Öteki çeşitlerden ne daha iyi, ne daha kötü olar bir çeşit. Üstelik komünizm mikrobu için en verimli vasatın diktatörlük rejimleri olduğu da son yıllarda açık şekilde ortaya çıkmıştır. Amerikanın, İngiltereden sonra gözünün içine baktığı Nuri Said idaresi Irak komünizme yaklaştırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Bu bakımdan komünizm düşmanı görünen her hürriyet düşmanına elini uzatmak, 'hele Amerikan menfaatlerini daha iyi koruyor diye bazı Orta ve Güney Amerikalı diktatörlere destek olmak, üstelik Demokrasinin tek teminatı olarak üzerinde çok münakaşa edilebilecek bir "serbest seçim" sloganının şampiyonu kesilmek -Jefferson bunu duysa, utançından yerin dibine geçerdi. Hür Dünyanın lideirne sadece antipati çeker. Somoza'nın ideal arkadaşınır Nikaragua'daki Amerikan elçisi olduğunu öğrenmek herkes için bir hayal sukutu olmuştur. Amerika, diktatörlerin mukadder akibetini biraz daha ıstırap, biraz daha gözyaşı, hatta biraz daha kan pahasına geciktirdikçe o ıstırabı çeken, o göz yaşını ve kanı akıtan kütleler mutlaka, ister istemez Amerikadan soğuyacaklardır. Hürriyet düşmanlarının arkasında Amerikan elçileri... Böyle bir levha, bizim müşterek idealimiz için er büyük handikaptır. Amerikaya yaraşan, milletlerin hakiki temayüllerini sezmek, ona göre davranmaktır Parmağını diktatörlerin değil, milletlerin nabzına basmaktır.

Ve bunu, iş işten geçmeden yapmaktır.

meler istese bile, D. P. Grubunun böyle bir şeye yanaşmayacağı aşikârdı. Uslu, Grupun "zülfi yâre dokunan" meselelerde hiç te uslu olmadığı tecrübelerle sabitti. Elektrik işlerinin tek elde toplanmasına matuf rasyonel bir hükümet teklifinin, İstanbul gibi şehirlerin bütçelerinde açacağı gedik yüzünden karşılaştığı mukavemet bunun en son deliliydi. Seçilmek, ya da seçilmemek gibi hayatî bir mesele karşısında, 1961 den evvel baht denemeye pek az milletvekilinin, yanaşacağı muhakkaktı.

D. P. Genel Başkanının bunu bilmemesine elbette ki imkân yoktu. Maksadı şahlanan C. H. P. karşısında teşkilâta bir canlılık vermek, onları "yarın seçim varmışcasına" uyanık davranmasını temin etmekti. Umumi seçimleri onun da aklından geçirmediği şüphesizdi. Değil umumi seçimler, 1951 den beri tehir edilen ara seçimleri bile yapılmıyacaktı. Bu hususta B. M. M. 23 Temmuzdan evvel bir karar alacaktı. Büyük bir ihtimalle, tıpkı geçen yıl yapıldığı gibi, "fevkalâde nazik politika şartları içende bulunduğundan seçim yapılırsa memlektin gerginliğe ve asabiyete sürükleneceği ve bunun milli menfaatlara aykırılığı" ileri sürülerek ara seçimlerinin tehiri istenecekti. Seçime hazır C. H. P. teşkilâtı ve partizan idareden, zamlardan bunalan millet karşısında. D. P. idarecilerinin başka bir çıkar yol bulmaları çok şüpheliydi.

Geriye mahalli seçimler kalıyordu. Mahalli seçimler İktidar bakımından en avantajlı seçimlerdi. Köyün ve şehrin imarı endişesi yüzünden, C. H. P. nin en kuvvetli kalelerinde bile, Demokrat muhtarların ve

D. P. nin seçim afişi
Niye seçim yok, anlaşıldı mı?

Demokrat belediyelerin seçildiği malûmdu. Buna rağmen İktidar partisi, 5 yıldır yapmadığı bu seçimlerde bile bahtını denemek hususunda henüz kat'i bir karar almış değildi.

Mahalli seçimler geçen yıl, "mevcut kütüklerin bozukluğu, bu kütükler düzeltilmedikçe seçim yapılamıyacağı". gerekçesiyle tehir edilmişti. İlgili bakanların da katıldıkları bu görüşün neticesi olarak kütüklerin hazırlanmasını idarî teşkilâttan alıp adlî teşkilâta veren bir kanun tasarısı, 1959 baharında Meclise getirilmişti. Ama bu arada D. P. yüksek çevrelerinde kütüklerin ıslahı mevzuunda bir isteksizlik hâkim oldu. Kütük işini çabucak neticelendirmesi için kurulan Komisyonun çalışmaları aksamaya başladı. Komisyonda ekseriyetin temini bir türlü mümkün olmuyordu... Bu sebeple yeni kütüklerin sonbahardaki mahalli seçimlere yetişmesi maddeten imkânsız hâle geldi. Ya seçimleri gene tehir etmek, ya da eski kütüklerle seçimlere gitmekten başka çare yoktu. Halbuki bir yıl evvel mahallî seçimler "Bu kütüklerle seçim yapılmaz" diyerek tehir edilmişti. Tehir sebebi ortadan kalmadığına göre, seçimler bu yıl da yapılmamalıydı.

Gerçi bir yıl evvel verilen söz, "hafızai beşerin maluliyeti prensibine göre fazla bir şey ifade etmiyebilirdi. Ama D. P. yüksek çevrelerini, mahallî seçimler, bilhassa belediye seçimleri yapmaktan alıkoyan çok daha ciddî sebepler vardı: C. H. P. nin bundan evvelki seçimlere katılmaması yüzünden belediyelerin hemen hemen tamamı D. P. nin elinde bulunuyordu. Eğer seçim yapılırsa, C. H. P. nin hiç değilse büyük belediyelerden birçoğunu ele geçireceği veya belediye meclislerine C. H. P. li üyeler sokacağı aşikârdı. Belediyerlerin bir kısmım kaybetmeyi kabullenmedikçe, D. P. nin seçimlere gitmesine imkân yoktu. İşte bu sebeple D. P. çevrelerinde, "memleketin umumi temayülünü pek az aksettiren" mahalli seçimleri bile yapıp yapmamak hususunda büyük bir tereddüt hâkimdi.

C. H. P.

Yaz gezileri

C. H. P. ekiplerinin yurt gezisine çıkmaya hazırlandıkları bayram günlerinde. Karanfil sokağındaki yeni Genel Merkez Binasının alt kattaki geniş salonu yurdun dört bir tarafından gelen ziyaretçilerle doldu taştı. Bu uçak hâdiselerinden beri, Genel Merkezin hergün rastlanan manzarasıydı. Teşkilâtta büyük bir canlılık ve azim göze çarpmaktaydı. Kalabalık heyetler hâlinde İnönünün ziyareti, bu canlılığın tezahürlerinden sadece bir tanesiydi.

C. H. P. deki şahlanma iktidarın da gözünden kaçmayacak kadar barizdi. Nitekim Zaferin kapatılmasından bir gün evvelki nüshasında çıkan "inspire" başyazıda "İnönü mademki sertlik taraftarı değildir, ayaklanan teşkilâtını teskin etmelidir" mealinde cümleler vardı. Hususi 45474 plâkalı otomobilin içindeki memurlarla, C. H. P. cânibindeki her hareketi yakından takibe çalışan iktidar, kendi organında çıkan bir yazıyla -Freud'vâri bir dil sürçmesiyle bile olsa. C. H. P. teşkilatındaki canlılığı belirtiyordu. C. H. P. teşkilâtı hakikaten artık ayaktaydı.

Turhan Feyzioğlu
Yollara düştü

Ankaradan kopan dalgalar

Bayrama kadar Karanfil sokağındaki Genel Merkez binasını ziyaret eden heyetlerin en sonuncusu, Nevşehir Gençlik Kolları teşkilâtına mensup, yakalarında 6 oklu rozeti taşıyan 40 - 50 genç oldu. İnönü gençlerle, uzun uzun konuştu, şakalaştı. C. H. P. Genel Başkanı her zamanki gibi neşeliydi, bol bol kahkahalar attı.

Yurdun dört bucağından ayrılıp Ankaraya gelen bu dalgaların ardı, öyle görünüyor ki daha uzun zaman kesilmiyecektir. Bu arada C. H. P. ekipleri de, dalgalar hâlinde Ankaradan ayrılıp, vatan sathına dadağılmaya başladılar. Satir - Omay Yalçın ekibi, bayramın son günü motörlü trenle, Ege seyahatinin ilk merhalesi olan Balıkesire hareket ettiler. Turhan Feyzioğlu, Sivas yolunu tuttu. Çelikbaş - Güneş - Paksüt ekibi İzmite doğru uzandılar. Trakyada üç ildeki gençlik kolları kongrelerinde bulunacak olan Suptu

«ZORLAMA»

Demokratik hayata geçtiğimizden bu yana vakit vakit bir takım tabirler moda oluyor. Ekserisi, safları ne olursa olsun, aynı zihniyeti taşıyan kimseler tarafından ortaya atılan tabirler yalnız dudaklarda dolaşmakla kalmıyor, bir müddet iç politikamızın ana temelini de teşkil ediyor ve iş başındakiler için bir eredo yerine geçiyor. Sonra, zaman -ve aklı selim, hükmünü yerine getiriyor, tabirler, bahis mevzuu tabirle beraber yaratıcılarını da ebediyen damgalayarak tarihe malolup geçiyor. "Hürriyet heykeli üzerine örtülen şal"-dan "İspat hakkı mı, Azot fabrikası mı" lâfına kadar, su son onüç sene zarfında işittiklerimiz bir küçük kitabı doldurarak miktarı çoktan geçmiştir. 1959 yazının -moda lisanıyla- "new look"u "Zorlama" olsa gerek!

İnsanların, vicdanlarım rahat tutmak için buldukları çareler karşısında hayran kalmamak hakikaten elden gelmiyor. Gerçi bunun, vicdanların kolay kolay bertaraf edilemediği noktası gözönünde tutulmak suretiyle, memnunluk uyandıran bir tarafı yok değildir. Fakat, mutlaka inanmak isteyen kimselerin ne basit, ne çocukça, hattâ ne gülünç bahanelerle kendi kendilerini sureta da olsa tatmin edebildiklerini görmek, aslında hüzün vericidir. "Zorlama" edebiyatının en ilerde olması gereken vatan evlâtları üzerinde tesir icra etmesi, rebberlik vazifesi omuzlarında yüklü birçok aydın milletvekilini, bir çek aydın gazeteciyi, bir çok aydın siyaset adamını hareketsiz kılmağa yetmesi cemiyetimizin elbette ki büyük talihsizliğidir.

"Zorlama" tabirinin yaratıcıları, D. P. iktidarının yüksek sevki idaresini elinde tutan klik ve onun etrafında bugün dönen pervanelerdir. Yapılan propaganda sudur: Halledilmeyecek hiç bir mesele yoktur; ta ki şu "Zorlama" dursun. Zira bir iktidar, her hangi bir iktidar, "Zorlama" karşısında bir tek defa boyun eğdi mi, mutlaka iş sonuna kadar gider ve o iktidar çöker. Bu bakımdan, en âcil mesele "Zorlama"rını ortadan kalkmasıdır, Bir defa hava sükûnet buldu mu, müsbet icraat faslı derhal gelir. Takat evvelâ "herkesin kendi hakkına razı olmsı" lâzımdır. Fiilen iş başında bulunmayanlar için tek hak ise susup, fiilen iş başında bulunanların gözlerinin içine bakmak, hele ısrar etmek gibi bir hataya asla düşmemektedir. Israr "Zorlama"nın la kendisidir ve ısrarı kaale almamak "hikmet-i hükümet"in ilk icabıdır. Siyasi doktrin olarak paternalizmi tarif için bundan mükemmel mantık silsilesi kurulamaz. Ne var ki Demokrasi, paternalizmin tam zıddıdır.

İtiraf etmek gerekir ki bu düşünce tarzının bir doğru tarafı yok değildir. "Zorlama" hakikaten, bilhassa Demokrasilerde rejimi dejenere etmek için komünist veya faşist teşekküllerin başvurdukları bir taktiktir ve seçimle iş başına gelmiş olanların bu sindirme usullerini boşa çıkarmaları vazifeleri icabıdır. Demokrasilerde, kanuni ekseriyeti elinde tutanların dediklerinin yeni seçimlere kadar tatbik mevkii bulması oyunun belli başlı icabıdır. Bir memleketi başka türlü idare etmenin çaresi bulunmamıştır. Fakat oyunun başka icapları da vardır ve işin püf tarafı "Zorlama" edebiyatı şampiyonlarının bütün öteki icapları. görül memiş bir maharetle götlerin önünden kaldırmalarıdır.

"Zorlama"yı takbih etmek için, evvelâ bu tabirin tarifi üzerinde anlaşmak şarttır, "Zorlama" insan hakları bahis mevzuu olunca, Birleşmiş Milletlerin bizim de imzaladığımız meşhur beyannamesiyle de sabittir ki takbih değil, takdir edilecek bir hareket tarzıdır. Hiç kimsenin bu haklara el koyup zımdır, şiddetle mücadele ediyor. Önergeler gündeme alınmış değildir. İktidar hatiplerine bakılırsa bir "Zorlama" bahis mevzuudur ve önergeler gündeme alınınca "Muhalefetin dediği olmuş olacak"tır. Şimdi, insaf ile düşünmek lâzımdır. Meclis Başkanlık (Divanı akıl ile, mantık ile ve nizam hudutları içinde mesele tetkik edilirse bu önergeleri aşırı bir müddet bekletmeksizin gündeme almalı mıdır, almamalı mıdır? Bu suale, zihinlerdeki cevaptan başka türlü bir cevap vermek mümkün değildir. "Zorlama" böyle olmaz. "Zorlama", gündeme alınan bu önergelerin ekseriyetin arzusuna rağmen mutlaka müsbet bir karara bağlanması, hattâ bazılarının sadece karara bağlanması için şiddet gösterilerine başvurarak direnmektir. Bilhassa iki partili parlâmentolarda öyle meseleler vardır ki "hikmet-i hükümet" icabı, hükümet istemedikçe görüşülmez. Bu, hükümetin tabii bir hakkıdır. Suiistimallerle alâkalı önergelerin dışındaki bazı *C.* H. P. önergelerinin "şimdilik" müzakere mevzuu yapılmasını hükümetin arzulamaması pekâlâ anlaşılır bir düşüncedir. Ama bunun yolu şudur: Normal bir müddet içinde önerge gündeme alınır, hükümet çıkar, şu ve şu sebepten dolayı bu. önerge üzerindeki müzakerenin şimdi değil, filanca tarihte açılmasını talep eder. Talebin lehinde ve aleyhinde konuşulur. Meclis ekseriyeti hangi görüşe uyarsa o olur ve "Zorlama" ancak ondan sonra başlar. Yoksa önergelerin "hasır altı edilmesi" müdafaa edilecek bir mûl değildir. Muhalefet yaygara koparıyormuş da, eğer onun dediği yapılırsa Muhalefetin muzaffer olduğu propagandası yayılır, İktidar zayıf düşündürmüş Bu mantığın bir tek taraftar bulması dahi hazindir, çok hazindir. Hele Meclis Başkanlık Divanı üzerinde bir Grupun hâkimiyetini terennüm etmek!.. Korkunç bir zihniyet. O Divan ki, bir kere seçildikten sonra, Meclis Umumi Heyetinin dahi hâkimiyeti altında değildir.

Partiler arası münasebetleri aylardan beri zehirleyen bir "Zorlama" edebiyatı, D. P. içinde de aynı rolü oynamaktadır. Tuhaftır, işin o faslında mağdur doğrudan doğruya D. P. Meclis Grupudur. Düşünmek bizimdir ki Muhalefet tarafından "Zorlama"ya hiç gelemeyen D. P. büyükleri uslu Gruplarının arzularını yerine getirmeyi de, tamamiyle aynı mülâhazalarla reddetmekte, eğer bir şey yapılacaksa bunu, sırf kendileri münasip buldukları için yapıyor görünmeyi şahsi prestijleri bakımından şart saymaktadırlar. Bir "Basın suçlarının affi teklifi"ni düzinelerle D. P. milletvekilinin aylardan beri Grup gündemine aldırmaya muvaffak olamaması ile Tahkikat Önergelerini gündeme almamaktaki ısrar arasında zerrece fark yoktur. Sadece Muhalefet, kendi hakkını korkusuzca aramaktadır, buna mukabil D. P. Grupunda sayın milletvekilleri en ziyade celâdete geldiklerinde tereddütlerle dolu bîr ses çıkarmakta, bir telgraf çekmektedirler. Basın suçlarının affını altı ay evvel lüzumlu görenler altı ay "Aman, büyüklerimizi kızdırmayalım, zorluyor görünmeyelim, her şeyi berbat etmiyelim" diye hareketsiz kalırlarsa, bunun iftihar vesilesi sayılacak pek az tarafı olur.

Sayın İnönü "Zorlama"yı istemeyenlerin ha istediklerini söylemiştir? "Suvunca gitmek". Bu. D. P. büyüklerinin rejimi ve kendi Partilerini- kurtarmak için şahsi iktidarlarını rahatsız edebilecek en küçük adımları atmamak maksadıyla buldukları son bahanedir. Bir takını aydınlar, şirinlik muskasını üzerlerinden eksik etmemek için partilerarasında da, D. P. içinde de "Zorlama"nm düşmanlığını yapabilirler, dört bir tarafa "sükunet" tavsiye edebilirler, küreğinde mücadele

İsmet İnönü
Gözleri bile gülüyor

Baykam Salı günü Ankaradan ayrılmaya hazırlanıyordu. Yüz küsur milletvekili ve merkez temsilcileri çok daha evvelden bölgelerine dağılmışlardı. Bayram ortasında Avrupaya giden Genel Sekreter Kasım Gülekin de Almanyadan döner dönmez yurt gezilerine başlıyacağı şüphesizdir...

Sadeca C. H. P. Genel Başkanı, şimdilik seyahata çıkmaktan vazgeçmiştir. Genel Başkanın bu suretle bazı çevrelerde uyanan "Herşeyde İnönü, İnönüsüz bir şey olmaz" şeklindeki haksız kanaati silmek gayesini güttüğü aşikârdır. İnönü, vatan sathına yayılan C. H. P. ekiplerinin onun yokluğunu hissettirmiyeceğinden emindir.

D. P.

Deniz mevsimi!

Bakanların çoğunun Abantta geçirdiği bayrama, Başbakan Menderes Park Otelindeki 40 odalı katında kutlamayı tercih etti. Büyük bil? cömertlikle, kat personeline ve emrindeki personele zarflar içinde bahşişler dağıttı. Ama hiç dışarı çıkmadı.

Menderesin Park Otele kapanışı, aşırı vehim sahibi kimseleri endişeye düşürdü. "Başbakan acaba rahatsız mı?" diye kuruntuya kapıldılar. Gecen haftanın sonunda Pazar günü, Park Otele gelen, Meclis Başkanvekili Agah Erozanın. "Başbakan Giresundaki açılış merasimine gidecek mi?" sualine Hususi Kalem Müdüründen "Hayır", işi var" cevabını aldığını işiten evhamlı zevatın endişeleri iyiden iyiye arttı. Bereket Menderes, Pazar günü mevsimin ilk deniz banyosunu alarak, endişeleri dağıtmasını bildi. Yılın ilk deniz banyosu, belediyenin her yıl mesut azınlığı birbirine düşüren Floryâdaki lojmanlarının önünde alındı. Hava güzel, deniz sıcaktı. Menderes bu suretle deniz mevsimini açmış oldu Halbuki geçen yıl ilk denize girme rekoru İnönüye aitti.

Maamafih, ilk denize girme rekorunu kıran D. P. Genel Başkanının denizde en çok kalma rekorunu kırabilmesi şüpheliydi. Zira parti işleri gittikçe ciddiyet kazanıyordu. Her şeyden evvel, il başkanlarının İstanbuldaki toplantısı vardı. İl başkanlarının İstanbulda toplanmasına, D. P. Genel İdare Kurulunun Ankaradaki son toplantısında karar verilmişti. Sadece milletvekillerine değil il başkanlarına da bilhassa son zamlardan sonra "kuvvet şurubu" içirmek lâzımdı. Havalar sıcak, mevsim yaz olduğuna göre bu toplantı pekâlâ İstanbulda yapılabilirdi. İl başkanları da, bu suretle tatlı İstanbulun huzur verici yaz günlerinde geçici sıkıntının gerçek sebebini, partinin en selâhiyetli ağızlarından dinliyebilirlerdi. Hem pekâlâ seçimler mevzuunda bir hasbihal yapmak, kırık maneviyatları tedavi etmek mümkündü.

İl başkanlarının İstanbul toplantısı, muhtemelen içinde bulunduğumuz haftanın sonuna doğru yapılacaktı. D. P. Genel Başkanına çok yakın kimseler, bu mevzuda sorulan suallere teyidkâr bir sükûtla mukabele ediyorlardı. Ama herkes tecrübeyle biliyordu ki, son dakikada her şey değişebilir, toplantı geri kalabilirdi. D. P. nin faaliyet programı' hakkında hiç kimsenin, ama hiç kimsenin katiyetle konuşmasına uzun zamandan beri imkân yoktu.

Belediye Başkanı Aygün
Florya işini halletti

Adnan Menderes
İçi de gülüyor mu?

Zamlar

9 yılın meyvaları

Ne Avrupaya, ne de İstanbula yaz tatiline gidemiyen bir D. P. milletvekili bayramın ikinci günü Anadolu klübünden çıkarken arkadaşlarına acı acı dert yandı: "Ekmeğe zam yap, ete zam yap.. Sonra da git seçmenin nabzım yokla de! Seçmenin nabzı? Bakmağa ne lüzum var, elbette yüksek atıyor!".

Seçmenin nabzı hakikaten yüksek atıyordu. Geçen hafta zamların derdi, bayram sevincini bile silip götürmüştü. Seçim bölgelerine giden ender D. P. milletvekilleri bunu yakından gördüler. "Ne olacak bu zamların sonu?" - her ağızdan işitilen mukadder sual buydu - hitabına doyurucu bir cevap veremediler. Durumu çok iyi bilen, İstanbul milletvekilleri, mutadları. hilâfına, geride bıraktığımız Pazar günü yapılan 3 Vatan Cephesi Ocağına iki normal kongreye gidip nutuk atmaya cesaret edemediler. Zira Kemal Aygünün, Ramazan sonuna doğru yasak ettiği, ne hikmetse Pazar günü ses çıkarmadığı davullu, zurnalı, hoparlörlü toplantıların bile zamların tesirini unutturamıyacağının farkındaydılar. Başka illerde talihlerini deni-

Artan fiyatlar

Tut tutabilirsen!.

yen D. P. liler, İstanbul milletvekillerinin susmakta haklı olduklarını tecrübeyle öğrendiler. "Artık zam yok, bakın yoklar ve kuyruklar ortadan kalktı" yolundaki ve bizzat kendilerinin de pek inanmadıkları sözlere, muhatap olan kimseler elbette hiç iltifat etmediler. Zaten bu sözleri ilk defa işitmiyorlardı. "Derdini dökene. derdin yok demek" D. P. nin değişmez bir propaganda metodu haline gelmişti. En selâhiyetli ağızlar bile, defalarca zam yok demişler, ardından zam gelmişti. İlk zam dalgasından sonra, 18 Aralık 1958 de Mal ye Bakanı Kasan Polatkan B. M. M. Maliye Encümeninde "İktisadî Devlet Teşekkülleri mamullerinde yeni bir fiyat değişikliğini düşünmüyoruz" demişti. Netice tam tersi çıktı. Tevfik İleri 1958 yılının son Kimlerinde "D. P. hükümetleri 8 senelik çalışmalarının bütün meyvalarını bu önümüzdeki bir iki sene içinde Türk milletine sunabilmekle beşerî saadetlerin en büyüğüne erişmiş olacaktır" vaadini yapıyordu. Millete sunulan m?yvalar -mesut azınlık hariç- sâdece zamlardan ibaretti.

Sabati Ataman

Zam aleyhtarı zamcı!

Neler Konuşuyoruz, Yarabbi!

Bundan dört beş sene evvel, evet, sadece dört beş sene evvel, yani Demokrasimizin hasretle andan "Altın Devir"i olan 1947 - 1952 arasından sonra bile bugün ciddi ciddi, soğukkanlılıkla münakaşasını yaptığımız bir takım meseleler ortaya atılsaydı herkesin tüyü diken diken olurdu. İtiraf etmeli ki bugün D. P. nin yüksek kademelerini işgal edenler tıpkı hafiza-i beşerin nisyan ile malûl olduğu gibi her şeyin insanları ulaştırmaya bağlı bulunduğu hakikatini de mükemmel şekilde ispat etmişlerdir. Kunda unutmayı ya da alışmayı en çok hususi, küçük, basit hesaplarla- Kendilerine daha kolay bulan bir aydınlar takımının kusuru yok değildir. Ama teslim etmek lâzım ki D. P. büyükleri, senelerce bir kenarda oturup tetkik ettikleri "insan zaafları"nı iyi biliyorlar ve bunlar üzerinde iyi oynuyorlar.

D. 1*. ara seçimlerini ve mahalli seçimleri yapacak mı, yapmayarak mı? Mesele her tarafta, sanki bir normal meseleymiş gibi tartışılıyor. D. P. bir istişari kongre toplayacak, karar verecekmiş... I). P. teşkilâtı son zamanlar karşısında seçimlerin bir yıl daha geriye itilmesini tavsiye ediyormuş.. Genel Başkanın yakınları binayı bu seçimleri için uygun buluyormuş.. Ara seçimleri tehir olunacakmış ama, mahalli seçimlere gidilecekmiş.. Meclis Grupu toplanacakmış. Kabine toplanacakmış, Genel İdare Kurulu toplanacakmış.. Sual şu: D. P. kazanabilir mi, kazanamaz mı? Kazanabilecekse seçmenler sandık başına çağırılarak, kazanamayacaksa seneye. İnsanın hakikaten aklı durur.

Nedir bu secimler? Vâdesine henüz vakit bulunan bir takım seçimler mi ? Zira böyle bir münakaşa İngilterede de sürüp gidiyor. Muhafazakâr İktidar sevimleri ne zaman yapacak? Muhafazakar İktidar için en uygun seçim zamanı hangi tarihtir. Bu tesbit edilince MacMillan Kraliçeye Parlâmentoyu feshettirecek ve seçimler yapılacaktır. Ama İngiltere de beş sene için seçilmiş olan İktidarın, vâdesini doldurmasına daha bir yıl vardır. İktidara tanınan avantaj, seiçmleri kendisine en uygun tarihe ileri olmaktır. İleri almak... Geri bırakmak değil... Vâde dolacak da, hu Demokraside İktidar hâlâ "Acaba seçimleri yaparsam kazanır mıyım, kazanamaz mıyım?.." diye kongreler toplıyacak, toplantılar yapacak.. Bu, meşruiyeti zorlamak, meşruiyet hudutlarını kırıp dışarı fırlamaktır.

Ara seçimleri senelerdir yapılmıyor. Muhtarlar, Belediyeler vâdelerini çoktan doldurdular. Yerlerinde seçim neticesi değil, "münasip görülme" neticesi, fütursuzca oturmakta devam ediyorlar. Halkın, seçmenin kendilerine verdiği temsil yetkisi biteli yıl oldu. Buna rağmen oturmuşuz, Muhalefetiyle ve Basınıyla, aydınıyla ve yarı aydınıyla İktidarın gösterdiği yolda "Bu yıl seçimler yapılmalı mı, yapılmamalı mı?" münakaşasını seyrediyor, hattâ iştirak bile ediyoruz. Zira, alıştık, zira alıştırıldık. Tıpkı, Savaronaya, tıpkı Park Otelde Başbakanlığa, İstanbul Hiltonda Dışişleri Bakanlığına, Ankara Hiltonda gazeteciye, ekâbir hanımlarının altında kırmızı plâkalı arabaya, "Zorlama düşmanlığı"na alıştığımız, alıştırıldığımız gibi...

Eğer, 1951'de. 27 Ekim günü İktidarın elindeki vekâletname "caduc" olunca büyüklerimiz kendi aralarında ciddi ciddi "Acaba en münasip zaman hangi tarihtir, secimleri bu sene mi yaparsak kazanırız, gelecek sene mi, yoksa öteki sene mi?" diye münakaşaya girişirlerse söyleyecek ne sözümüz kalacak ki...

Zam yılı

Hakikaten 1958 ve 1959 zam yılları oldu. Zamlar, 1958 Haziranında başladı ve o tarihten bu yana her tarafa sirayet etti. İlk zammı yapan Sümerbank oldu. Bu zamla 48 liralık yünlü kumaşlar 75 liraya çıktı. Bunu tren ve uçak fiyatlarına yapılan zamlar takip etti. Ankara - İstanbul arasındaki üçüncü mevki tren bileti, iki misline yakın bir artışla 17.40 tan 30,40 liraya, Vita yağı 490 dan 555 kuruşa yükseldi. Et fiyatları 1957 den beri uçtu da uçtu. Uçak biletleri yüzde 60 zam gördü. Ardından kâğıt ve demire zamlar geldi. Kısa bir devre içinde 12 defa zam gören demir fiyatları üç misli arttı. Çimento ile kömür de artışlara ayak uydurdular.

İkinci zam dalgası, Türk parasının tarihte görülmemiş büyüklükte budanmasından sonra geldi. Devalü-

asyon ithâl mallarında derhal tesirini gösterdi. Ecnebi kitap ve mecmuaların fiyatı müthiş arttı. 1 liraya alınan Time'ın fiyatı 3 liraya çıktı. 174 liraya yapılan İstanbul . Paris yolculuğu için 1372 lira ödenmeye başlandı. Dış memleketlerde tahsil müthiş güçleşti. Amerikada evvelce ayda 400 lirayla okuyan talebenin aylık istihkakı 1277 lira oldu. İlâç fiyatları bir facia hâline geldi. 75 kuruşa satılan Asprin Bayer'in fiyatı 2.5 lirayı buldu. Büyük müstehlik kütlesini ilgilendiren "gazyağı"nın fiyatı yüzde 65 nisbetinde bir zam görerek 34 kuruştan 56 kuruşa sıçradı. Bunu gıda fiyatlarında büyük bir yükselme takip etti. 1958 Eylülü başında serbest bırakılan fasulya, pirinç, zeytinyağı, ayçiçeği yağı, ka--ar peyniri fiyatları yarışa başladılar. Yarış o kadar hızlı oldu ki idare adamları paniğeuğradılar. Kurtuluş yolunu tesirsizligi müteaddit defa denenmiş Mil li Korunma mevzuatına sarılmakta buldular. Ama bu uzun sürmedi, gıda maddeleri fiyatlarının yükselmesine çaresiz razı olundu. 8 Kasım 1958 de beyaz peynir 350 kuruştan 500'e kaşar 625 den 750 ye, yumurta 20 den 30 a zeytinyağı 450 den 570'e yükseldi. Sıra iki hafta sonra -20 Kasım 1958 deşekere ve inhisar maddelerine geldi. Şeker fiyatları kilo başına 100 kuruş artarak kesme şeker 358'e, toz şeker de 323e çıktı. 1950 de kilosu 16 liraya, 1957 de 25'e satılan çaya 40 lira fiyat biçildi. Sigarayı ucuzlatacağız vaadi ile İktidara gelenler, 1950 de 20 kuruşa satılan "İkinci"yi 1954 te 25'e, 1955 te 30 'a ve nihayet 1958 de 50 kuruşa yükseltilmekte mahzur görmediled. 70 santimetre küplük Yeni Rakı şişesinin fiyatını bir çırpıda 770 kuruştan 12 liraya çıkardılar.

Aradan çok geçmedi, sıra zehir İÇİ nakliye fiyatlarına geldi. Dolmuş, otobüs, tramvay, vapur fiyatları büyük ölçüde arttırıldı. Elektrik ve havagazı zamları unutulmadı.

*Nih*ayet kök kömürü. P. T. T. ve et fiyatlarından sonra ekmek de zam kervanına katıldı.

Ekmek tarımı

Ekmeğe zam bütün vatan sathında bomba tesiri yaptı. D.P.nin en büyük, keşiflerinden biri olan fiyatı sabit tutup ekmeğin ağırlığı ile oynama kurnazlığı kimseyi aldatmadı. AKİS'e Ağrıdan mektup yazan bir vatandaş kalabalık ailesinin yegâne gıdasının ekmek olduğunu, günde 6 kilo ekmek yediklerim, şimdi sâdece ekmeğe ayda 180 lira ödemek zorunda kaldığını yana yakıla anlatmaktan kendini alamadı.

Bütün Türkiyede durum aynıydı. Antalyada 637 gramı 40 kuruşa Satılan ekmeğin ağırlığı 520 grama düşürüldü, fiyat yüzde 20 yükseltilerek ekmeğin kilosu 77 kuruştan satılmaya başlandı. Eskisehirde zam yüzde 30'u buldu. Ekmekler 740 gramdan 715'e indirildi, fiyat 40 tan 50 ye çıkarıldı. Bu suretle Eskişehirliler, İstanbullular gibi ekmeğin kilosunu 70 kuruştan . 1950 de 33 kuruştu . yemeğe başladılar. Buğday ambarı Konya da bu yükselişten hissesini aldı. Ekmeğin fiyatı 50 kuruşta sabit tutularak, gramajı 950 den 650 ye düşürüldü. Yüzde 36 yı bulan bu zamdan sonra buğday müstahsili Konyalılar ekmeği, İstanbul ve Ankaralılardan pahalı yiyeceklerdir. Zira 1 kilo ekmeğin fiyatı Konyada artık 82 kuruşa gelmektedir!

Bu arada İktidarın zihniyetini gösteren tipik bir hâdise de açığa çıkarıldı. Bundan bir ay evvel Ankara ve İstanbulda ekmek gramajının sessiz sedasız' indirildiği öğrenildi. Ekmek Ankarada 580 gramdan 550 ye, İstanbulda 550 den 570'e düşürülmüştü. Ama iktidar bunu ilan etmeye gerek görmemiz mümkün olsa bu son zammı da elbette saklıyacaktı. Fakat bu sefer ekmekler o kadar küçülüyordu ki en dikkatsiz gözün bile bunu farketmemesine imkan yoktu.

Nereden nereye?

1950 den beri değişmeyen bolluk ve refah vaadlerine rağmen vatandaşın ekmeği gittikçe küçülüyordu. 1950 Temmuzunda fiyatı İstanbulda 30 kuruş olan ekmeğin ağırlığı 900 gramdı. 1956 Temmuzunda ekmek 800 grama indirildi, aynı yılın Ekim ayında biraz daha ufaltılarak 730 gramlık ekmekler imaline başlandı. 1957 Haziranında ekmeği daha da ufaltmak zarureti ortaya çıktı. 1950 nin 900 gramlık ekmeği 580 grama indirildi. Bütün bu hal, İktidarın "ekmek fiyatını sabit tuttum" diye övünmesine mâni değildi. Ekmeğin fiyatı hakikaten 30 kuruş üzerinde sabit kalmıştı! Ama son zamlardan sonra, ekmek gramajını 500 gramdan aşağıya indirmek teknik ve psikolojik bakımdan uygun görülmediğinden, gramaj düşürülmesinin yanı sıra, ekmek fiyatı30 dan 35'e çıkarıldı.

Her işin başı

Zanılar sâdece büyük vatandaş kütleleri arasında değil, D. P. teşkilâtı içinde de büyük bir şaşkınlık yarattı. Müessif uçak kazasından beri maneviyatı az çok kuvvetlenen teşkilât, paniğe uğradı. En imanlı partililer bile "bizi zamlar yıkacak" demeğe başladılar. En iyimserler, D. P. Genel Başkanından mucizeler bek lemeye koyuldular: Bu işe bulsa, bulsa, Menderes çare bulabilirdi. Durum mutlak Beyfendiye arzedilmeli. zamları geri alması veya durdurması istenmeliydi. Ama vaziyeti biraz daha iyi gören D. P. liler, zamlardan dönüş yolu olmadığını biliyorlardı. Kimsenin yapabileceği bir şey yoktu. Zamlar 9 yıllık murakabeden uzak, enflâsyonist gidişin mecburi bir neticesiydi. Her zam bu yanlış politikanın tevil götürmez bir itirafıydı.

D P. idarecileri de bunun farkındaydılar. Bu sebeple bayram arifesinde, D. P. Genel İdare Kurulu, kabine toplantısının yanı zira, başbakanlıkta '"olağanüstü" bir toplantı yaptı. Toplantının siklet merkezini zamların parti yönünden vatandaşa izahı teşkil ediyordu. Öyle ya, Meclisin

tatile girmesinden sonra milletvekilleri seçim bölgelerine gidecekler ve seçmenlerin nabzını ölçeceklerdi. zamları seçmenlere nasıl anlatacaklardı? Talihsiz seçim bölgesi ziyaretçilerine, bir "mucip sebep" bulmak lazımdı. D.P. Genel İdare Ku-

NEREDEN NEREYE?

İhtiyaçlar :	YIL 1950 (kuruş olarak)	YIL 1958 (kuruş olarak)	Artış endeksi (1950 = 100)
Cay (kilo)	1600	4000	250
Kibrit (kutu)	2,5	10	400
Bafra (paket)	35	90	257
Yeni Rakı (70 el)	400	1200	300
Bira (Şişe)	35	100	286
Ekmek (kilo)	33 V	70	212
Koyun eti (kilo) *(İstanbulda)*	234	700	300
Kesme şeker (kilo)	186	358	192
Toz şeker (kilo)	158	323	204
Yumurta (tane)	8,9	30	337
Zeytinyağı (litre)	234	570	247
Beyaz peynir (kilo)	220	500	227
Petrol (litre)	22	58	254
Havagazı *(m^3)*	13,7	43	314
Serj kumaş (metre)	1360	5000	368
Basma (metre)	88	200	227
Kaput bezi (metre)	55	190	382
Ey kirası (4 odalı) *(İkinci derece semtler)*	2700	25000	926

rulu bu mucip sebebi kolayca buldu ve secim bölgesi ziyaretçilerine uzun uzun anlattı: Zamlar, görülmemiş kalkınmanın zarurî bir neticesiydi. Pek yakında herşey yoluna girecekti. Şimdilik biraz kemerleri sıkıp pahalılığa katlanmak lâzımdı. Nitekim bayramın ilk günü zamlara dair bir tefsir yapan Radyo Gazetesi, "nurlu ıstikbal"ı uzun uzun anlattı: Yarının (50 milyonluk Türkiyesi refah içinde yasıyacaktı. Hem sonra sadece zam yoktu ya! Ticaret Bakam Hayrettin Erkmenin tabiriyle, "inişler, çıkışlar" vardı. Ayarlamalar yukarıya doğru olduğu kadar, aşağıya doğru da yapılıyordu. Meselâ ekmek, et, kok kömürü gibi maddeler yukarı doğru çıkarken, Etibankın gümüşü ve kurşunu emirle aşağı doğru iniyordu! Devlet sektörüne ait yünlü ve pamuklu dokumalarda da, Hazirandaki muazzam zamlardan sonra hafiften bir ucuzlama vardı. Velhasıl durum parlaktı, seçmenlerin nabzını yoklamaya giden D. P. milletvekilleri bunu böyle anlamalı, böyle anlatmalıydılar. Ama zeki İstanbul milletvekilleri, bu tavsiyelerin pek zevkine varamamış olacaklar ki. Pazar günü değil tarafsız seçmenlerden, parti teşkilâtından bile uzak durdular.

İşin partici gözüyle daha talihsiz bir tarafı, C. H. P. milletvekillerinin vatan sathını tarıyarak dâvalarını millete anlatmaya çalıştıkları bir sırada zamların yapılmasıydı. Zamların ümitsizliğe düşürdüğü vatandaş, kendisine ümit getiren C. H. P. milletvekillerine canü gönülden kulak verecekti: Murakabesizlik her sahada hüsran getirmişti. 1 milyar 200 milyon doları bulan borç, yoklar, zamlar, ödenmiyen istimlâk bedelleri, suiistimaller, can ve mal emniyetine tecavüzler v.s. vs. keyfi idarenin mukadder neticeleriydi. Temel mesele, murakaben:n bir an evvel tesisiydi. C. H. P. bunun için çarpışıyordu. Her şeyin başının murakabe olduğunu görmemelerine artık imkân kalmıyan vatandaşlar, bunun için C. H. P. saflarında toplanıyorlardı.

Basın

AKİS ve Şah

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü, AKİS mesulleri yeni bir dâva ile gene Ankara Toplu Basın Mahkemesinin önüne çıkarılacaklar. Bu yeni dâvanın sadece yurtta değil, bütün dünyada büyük bir alâka ile takip edileceği muhakkaktır. Zira şikâyetçisi bir hükümdar, İran Şehinşahı Haşmetlû Rıza Pehlevîdir Doğrusu Şahların Şahı, bu dâvayı tahrik etmekle AKİS'e lâyık olmadığı bir teveccüh göstermiş ve valilerden başbakanlara, bakanlardan sabık bakanlara, siyaset heveslisi gazete patronlarından aynı hevesle kürsülerini terketmis doçent ve profesörlere kadar çeşitli mümtaz isimlerle dolu davacılar listemizin protokolunda taç ve tahtı dolayısile baş mevkii almıştır. Bu, dâvanın AKİS bakımından görünüşüdür. Ama halk efkârı bakımından görünüşüne gelince, bunun aynı derecede ferahlık verici olmadığı ilk bakışta anlaşılacaktır. Şahın dâva etmek için ne diye Türkiyede çıkan bir gazeteyi ve bunlar arasından da bilhassa AKİS'i seçtiği elbette merak uyandıracaktır. Bu merakı giderecek cevaplar ise ne Türkiyede ve ne de dünyanın herhangi bir yerinde Şah ile hükümetine iftihar vesilesi olabilecektir.

Doğan Avcıoğlu
Yazdı

Şahinşah Pehlevi
Kızdı

Bilindiği gibi, AKİS mesulleri zaman zaman, Türk resmî şahsiyetlerinin bu mecmuayı, sırf haber verme vazifesini lâyıkile ifadan başka bir gaye güdülmemiş olmasına rağmen, politik bir hasım olarak görmeleri neticesi, Toplu Basın Mahkemeleri önüne çıkarılmışlardır. Bu. dâvalardan çoğu mahkumiyetle neticelenmiştir. Kesinleşen cezalardan bir kısmı çekilmiş, bir kısmı da çekilmektedir. Şüphe yok ki diğer birçok basın mensubu ile birlikte AKİS'çilerin de hâlen ömürlerini hapishane duvarları arasında geçirmeleri bir kısım vatandaşlar için mühim bir ıstırap mevzuudur. Diğer bir kısım vatandaşlar da ihtimal basın suçlularının hapiste bulunmasını faydalı ve uygun görmektedirler. Ama >bütün dünya basınında yer alan Şah hakkındaki haberleri neşrettik diye -hem de en tarafsız ölçülerle- Amerikadakileri değil, Fransadakileri değil, İtalyadakileri değil, İngilteredekileri değil, Hotantodakileri bile değil de sadece Türkiyede çıkan AKİS'in dâva edilmesini hoş karşılayacak bir vatandaş bu memlekette mevcut değildir. İran Şahı, resmi şahsiyetlerin "küçük düşürülmesini" önlemek maksadıyla 1954 de ağırlaştırılan ve 1956 Haziranında şiddetlendirilen Türk basın mevzuatının hükümlerinden faydalanarak bir gazete aleyhinde dâva açan ilk yabancıdır.

Neler yazıldı ?

Şah ve hükümetini AKİS aleyhine dâva tahrikine sevkeden yazıların muharriri Doğan Avcıoğludur. Bu yazılardan birinde Süreyyayı boşayan Şahın İran tahtına bir kraliçe atamasıyla alâkalı haberler, diğerlerinde de Şahın İran - Amerika görüşmeleriyle Bağdat Paktı münasebetlerinde bazı siyasi kozlar elde etmek maksadıyla Sovyet Rusya ile temaslara geçmesi AKİS'in kendine has üslûbu ile naklediliyordu. Dünyanın bütün gazetelerinde -Türkiyedekiler de dahil- yer bulan bütün bu haberleri AKİS'in bildirmemesi elbette imkânsızdı. Kendisine bir çocuk vermiyor diye Süreyyayı bosayan Şahın İran tahtı için bir veliaht dünyaya getirecek yeni bir kraliçe aradığını Mısırdaki "sağır sultan" dahi biliyordu. Terkedilmiş kederli Süreyyanın teselli maceralarını âdeta tefrika eden dünya gazetelerinde her gün yeni bir kraliçe namzedinin adı ortaya atılıyordu. Hattâ İran sarayı bile sık sık bu mevzu ile alâkalı açıklamalar yapmaya mecbur kalıyordu. İşte İtalyan prensesi Gabriella'nın adı bu sırada duyuldu. Gazeteler müslüman Şah ile katolik prensesin evlenmelerindeki dini müşküller üzerinde tefsirler yaparken Gabriella ortaya bir başka güçlük çıkardı: İtalyan prensesi Şahı kendisine göre çok yaşlı buluyor ve "Babam yerinde adam" diyordu. Haber önce İtalyan gazetelerinde -pek ciddî Corriere della

Sera da dahil-, sonra da bütün dünya gazetelerinde çıktı. Gazeteciliğin icabı, bu haberi okuyucularına bildirmekten ibaretti. Bütün gazeteler gibi AKİS de bu icabı yerine getirdi, Doğan Avcıoğlu DÜNYADA OLUP BİTENLER'de İran başlıklı bir yazıyla Şahın evlenme gayretlerini Ve Prenses Gabriella'nın cevabını yazdı. Şah ve hükümetinin bütün dünya basınında yer alan bu haberi bir dâva mevzuu yapmak için niçin Türkiyeyi seçtiğini anlamak çok, ama pek çok güçtü. Anlaşılması güç olmıyan AKİS'in, ama sadece AKİS'in dâva edilmesiydi: Şah ve hükümeti esasen bazı resmi şahsiyetler tarafından bir politik hasım olarak görülen AKİS'i kolay vurulan bir av zannediyor ve bu avı vurmakla bazı zevata daha şirin görüneceğini hesaplıyor olmalıydı. Ama bu hesap, hatalıydı ve bu hata mutlaka anlaşılacaktı. AKİS dâva edilirken Türkiyenin bütün diğer gazete ve mecmualarında Şah hakkındaki haberler serbestçe neşrediliyordu. Bu tabii idi; tabii olmıyan ayni şeyleri yazan AKİS'in dâva edilmesiydi. Meselâ Türkiyenin en büyük resimli mecmuası Hayat. 15 Mayıs tarihli sayısında Süreyya - Orsini macerasını hikâye ettikten başka Şahın Gabriella ile evlenmesi meselesine de "Şah ısrarda devam ediyor, Gabriella hayır demekte devam ediyor" diye dokunuyordu. Hayat. 19 yaşındaki prensesin Sahı yaşlı bulduğunu ve onunla evlenmeyi aklından bile geçirmediğini açıkladığını bildiriyordu. Üstelik 19 yaşındaki prensesin resmi yanında Şahın izci üniformasıyla "çakı gibi" bir resmini de Hayat neşrediyordu. Akşam gazetesi, Süreyyaya benzemek için siyah peruklar takan sarışın dansöz Biga'nın iki aydan fazla Tahran Sarayında kaldığını ve hâlen Pariste Şahın beklediğini haber veriyordu.

TAŞ

Bizimkiler yetmedi

İran Şahı da Akis dergisini dâva ediyormuş.

Sayın dostumuz, hakkında dünya basınında; hepsi de methiye olmıyan çeşitli yazılar çıkarken, yalnız bir Türk dergisinin mahkemeye verilmek istenmesi gariptir.

Vaktiyle bir şairimiz, müderi hürriyetin bir elinden şah, bir elinden padişah tutarak, kendisine olmadık şekilde tasallutta bulunduklarını yazmıştı...

Şah hazretleri hürriyet validemizin durumunu gene müsait gördüler galiba...

ÇETİN ALTAN

"Akşam"da çıkan fıkra

Başka lâf istemez

Hele Şahın bir veliaht dünyaya getirecek kraliçe namzedini harıl harıl aradığını yazmıyan gazete yoktu. Şahın İngiltereyi ziyaretinde mahzun Prenses Margaret'in gözlerinin içine 'bakarken çekilmiş resmi -Zafer ve Havadis dahil- bütün gazetelerde neşredildi. Esasen bu hususu Şah da kimseden gizlemeye lüzum görmüyordu. Londrada yaptığı bir basın toplantısını nakleden İtalyan Vita mecmuası 21 Mayıs tarihli nüshasında Şahtan "gazetecilerden çekinmiyen tek hükümdar" diye bahsediyor ve Şahın, "İngiltereye de imparatoriçe aramaya mı geldiniz? Hanedan meselesini nihayet halledebileceğinizi umuyor musunuz?" sualine verdiği şu cevabı yazıyordu: "Hakiki mesele bu değildir. Mesele benimle evlenmeye hazır fanciulla -İtalyanca genç kız demektir, bulunup bulunmadığında..."

Tabii Şalı ve hükümetinin ne İtalyan Vita mecmuasını, ne de Hayatı dâva etmediğini söylemeye lüzum yok. Hattâ Şahın bir ameliyat geçireceğini ve bu ameliyatın bir safra kesesi ameliyatı veya Şahın oğlan çocuğu olmasını temin edecek bir cerrahi müdahele olabileceğini yazan 25 Mayıs tarihli Corriere della Sera aleyhinde de bir dâva açılmış değildi.

İran politikası

Doğan Avcıoğlunun İran dış politikası ve Şahın Bağdat Paktına karşı tutumu, İran - Amerika ikili anlaşması ve Sovyet Rusya ile yapılan temaslar mevzuundaki yazısındaki haberler de sadece AKİS'te çıkmış değildi. İranın dahili vaziyeti, tahtın maruz kaldığı tehlikeler ve Şahın gayretleri bütün dünya basınının yakından takip ettiği hâdiselerdi. Hele Amerika - İran ikili anlaşmasının arifesinde ve resmî İran Heyeti Karaşide Bağdat Paktı konferansında müzakerelerde bulunurken Şahın bir Sovyet heyetini Tahrana davet ederek temaslara girişmesi dünya halk efkârının dikkatini o sıralarda en fazla çeken hâdiselerden biri oldu. Şahın teşebbüsleri bütün dünya basınında çeşitli, fakat aynı kapıya çıkar bir şekilde tefsir olundu: Şah politik bir manevra çeviriyordu ve bu tehlikeli manevranın gayesi Amerikaya tahtını garanti ettirmekten ibaretti.

Amerikan hükümetiyle yakın teması bilinen meşhur Ne\v York Times, bu hususta geniş tafsilât veri-

Turhan Selçuk'un "Milliyet" te çıkan karikatürü

Aman, Şah görmesin!..

yor, dünyanın en büyük haber ajanslarından biri olan A. P. Şahın Sovyetlerle müzakeresindeki maksadı tefsir ediyordu. Aynı mealdeki haber ve tefsirler ise sayfalarında dış politika meselelerine yer ayıran bütün gazete ve mecmualarda tekrarlanıyordu. AKİS de bunlardan biriydi. Aralarındaki fark, sadece AKİS'in dâva edilmesi oldu.

Şah ve hükümeti, ihtimal Türkiyede diğer yabancı memleketlere nazaran naz ve hatırlarının daha çok sayılacağını düşünüyorlardı. Ama buna mukabil Türklere ve Türklerin hürriyetlerine diğer memleketlere gösterdiklerinden daha fazla hürmet borçlandıklarını akıllarına getirmiyorlardı. Meselâ Şah ve hükümeti İngilterenin meşhur New Statesman mecmuasında çıkan "Riyakârlar Dünyası" başlıklı makale -bu yazının tercümesini yandaki sütunlarımızda bulacaksınız- hakkında dâva açmamıştır. Hem de bu yazı, tam Şehinşah Pehlevi İngiltereye resmî bir ziyaret yaptığı sırada neşredildiği halde...

Orası İngiltere, burası Türkiye mi? Yağma yok... Bizim müsaade edemiyeceğimiz zihniyet işte budur. Türkiyede de basın vazifesini en az İngilterede olduğu gibi hürriyet içinde ve şerefle görecektir; bu hürriyete ve şerefe de lâyıktır.

Güzelleştirme

Arazi talimleri

Dövizlerin tükenip, dövize ihtiyacı az güzelleştirme faaliyetinin başladığı tarihten beri hendek atlamada bir hayli tecrübe kazanan Ankaralılar, bugünlerde yeni bir jimnastiğin çıraklığını yapmaktadırlar. Yeni jimnastiğin adı yüksek atlamadır ve bu işe Maltepe yolunun indirilmesiyle başlanmıştır. Bilhassa Gazi Mustafakemal Bulvarından 3-4 metre yukarıda kalan Menekşe ve Sümer sokağı sakinleri - fazla tâlim neticesi olacak - tozlu sahada yüksek atlamayı en iyi becerenler arasındadır. Bu sokaklardaki mütevekkil ev kadınlarının, Tapu ve Kadastro Okulunun atletik talebelerinden aşağı kalmıyan bir maharetle 3-4 metrelik duvarı ve daha sonrada havada kalan demir su borusunu aştıkları görülmektedir. Mecburî atletizm müsabakasında en az istidat gösteren Suudî Arabistan Sefareti personeli olmuştur.

1959 programı

Başkenti güzelleştirme hareketinin veçhelerinden biri olan Ankara iç yollar projesinin 1959 tatbikatını Atatürk Bulvarının Sıhhiye ile Osmanlı Bankası arasındaki kısmı (1200 metre), Millî Müdafaa Caddesi (782 metre) ve Gazi Mustafakemal Bulvarı (2700 metre) teşkil etmektedir.

Atatürk Bulvarı : Bulvarın Sıhhiye ile Osmanlı Bankası arasındaki kısmi eskiden 8 metre genişliğinde iki yol, 4 metrelik bir refüj, 5-7 met-

Riyakârlar Dünyası

Bu hafta, Krallar Enternasyonali için pek dolu bir hafta oldu. Tam üç gün müddetle, İngiliz Kraliyet Ailesi, eğlenceli gardenpartilerden ve gece klüplerinden feragat edip, hukuken ve sembolik bir şekilde sahip olduğu milli temsile tik rolünü yerine getirdi. Altın tepsiler kasalardan çıkarıldı, artiritli mafsallar küflenmiş dar pantolonların içine sokuldu ve nihayet bu gibi törenleri ballandıra ballandıra anlatan radyo röportajcısı Richard Dimbleby'ye haber salındı. Londradakı trafik tam manasıyla durdu, ziyafet masalarında klişeleşmiş sözlerin ağır gürültüsü işitildi, iktidar mensupları bedava yemeklerden faydalanmak için tam kadroyla arzı endam ettiler ve misafire Hava Mareşalliği unvanıyla birlikte antika bir kavanozla saat hediye edildi.

Bu gösterişli bayağılığın sebebi, 34 yıl önce İran tahtını zorbalıkla ele geçiren bir maceracı askerin oğlu Şahinşah -Krallar Kralı. Pehlevi adında biriydi. 1953'te tebaasının elinde hırpalanmaktan korkan Şah Tahrandan sıvışmış, fakat sonradan Amerikan Dışişleri Bakanliğının tertiplediği askeri bir hükümet darbesi sayesinde tahtına tekrar oturtulmuştu. Kendisi, şimdi, kocaman bir ordu, Orta Doğunun en becerikli, gizli polis kuvveti v Amerikan Federal Polis Bürosundan gelme bir "müşavirler" ekib sayesinde. 20 milyon insana hükmetmektedir. Gittikçe artan kabarık petrol hisselerine rağmen, -bizzat resmi makamlarca itiraf edildiği gibi. bugün İranda okuma yazma bilme--nlerin nisbeti yüzde 60'dır. Memleket korkunç bir sefaletle ve baskı altındaki azınlıklarla doludur. Tek kütle partisi olan Tudeh kapatılmış, liderlerinden birçoğu öldürülmüş veya hapse atılmıştır. Pek para getirmeyen arazisinden bir kısmını elinden çıkarmakla, "ileri fikirli" diye sahte bir şöhret yapan Şahinşahin başlıca ilgilendiği şey paradır: Londraya gelirken İsviçreye uğrayıp kasalardaki servetini bir yoklamış olması da bu bakımdan manidardır.

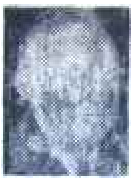
Şüphesiz, Kraliçe bu nahoş hükümdarla birlikte bulunmaktan hiç hoşlanmıyordur; kendisi, memleketinin iyi bir hizmetkarı olarak, ancak vazifesin yerine getirmektedir. Asıl kabahat, ona bu vazifeyi yükleyen sistemdedir. Tabii, bir milletin müttefiklerini her zaman istediği gibi seçebilmesi, mümkün olmaz; bazan prensipleri insana dehşet veren bir hükümetle de bağlar kurmak gerekebilir. Eğer durum böyleyse, aradaki bağlantıyı asgari haddinde tutmak şarttır. Bu son olayda olduğu gibi, bağlantıyı karşılıklı dostluk ve derin hürmet şeklinde göstermeğe teşebbüs etmek, hem ikiyüzlü, hem de ahlâk bozucu bir gayrettir. Kraliçe İngiliz halkının sembolüdür. Dostluklarına gerçekten muhtaç olduğumuz milyonlarca Asyalı ve Afrikalı, bu gayretkeşliklere bakarak, kendilerinin tam manasıyla nefret ettikleri ve yıkmağa azimli bulundukları bir sistemi bizim milletçe desteklediğimiz neticesine varmıyacaklar mıdır?

Asrımıza gelinceye kadar, Krallar Enternasyonalinin hiç olmazsa samimiyet diye sağlam bir tarafı vardı. Kendilerini korumak için bir araya toplanan hükümdarlar, akraba ve ekseriya dost kimselerdi. Davranışlarına beşeri sadakat duygusu hakim oturdu. Bugün, bayatlamış karşılama cümlelerinin gerisinde ancak siniklik yatmaktadır. 1956'da Kral Faysalın da böyle bir ziyareti olmuştu. İki yıl sonra öldürüldüğü zaman, hükümdarlar arasındaki tesanüt hiçbir şey ifade etmedi. Adına Savoy kilisesinde dokunaklı ölüm âyini yapıldığı zaman, Kraliçe mazeret beyan etmiş ve yerine Gloucester Dükünü yollamıştı. Şahlar Şahı da aynı mukadderata kavuşunca, acaba saray sakinlerinden kaç kişi ağlayacaktır ?

Ne yazık ki, resmi ziyaretin güldürmeyen komedyası "Hur Dünya" nın içinde yüzdüğü ahlâki ikiyüzlülüklerin ancak bir tanesidir. Kuzey Atlantik topluluğunun andlaşmasında, NATO'nun hedefi olarak, "demokrasi prensipleri üzerine kurulmuş" müşterek mirasımızın korunmasından bahsedilir. Acaba bu mirasın içinde Salazar Portekiz'inin yeri neredeir? Britanyanın en şerefli alaylarından bir kısmı, başlarında Kraliyet Deniz Piyadelerinin bandosu olduğu Milde, yakında Lizbon'a muhteşem bir ziyarette bulunacaklardır. Acaba, bando, siyasi mahkûmların bulunduğu hapishanelerin önünde de çalacak mıdır? Acaba, hür insanların korunması için Tanrıdan medet uman yeni NATO İlâhisinin nağmeleri, de programa dahil midir?

Dulles. Soğuk Harbi, İyiyle Kötü arasında bir kuvvet denemesi olarak görürdü. Komünist liderler de, toptan mahvedici Silâhlar peşinde koşmalarını ahlâki zaruretlere dayandırmak iddiasındadırlar. Aslına bakılırsa, Demir Perdenin, her iki yanında da ahlâk sahtekârların An sayısı bir hayli yüksektir. Soğuk Harb. herşeyden önce. rakip riyakârlıkların çatışması demektir. Belki de, İngilterenin bu Soğuk Harbi sona erdirmek bakımından yapabileceği en iyi şey, kırk yılda bir de olsa dürüst ve samimi davranmaktır. Şu işe Saraydan başlasak acaba nasıl olur?

New Statesman, 9 Mayıs 1959

İstibdattan Demokrasiye

«Birinci Cihan Harbinin daha seferberlik devrinde Mısıra karşı bir taarruz yapılması Enver Paşa karargâhında Türkler ve Almanlar arasında tetkik ediliyordu. İngiliz İmparatorluğunun esaslı taraflarından Avrupaya gönderilecek orduların kolaylıkla geçecekleri yolun kapatılması Alınan denizcilerine pek cazibeli görünüyordu. Liman Paşa bu görüşmelerde Mısır seferine imkân görmediğini ve bu sebeple ona taraftar olmadığını söyler. Türkiye harbe girdikten sonra, Alman umumi karargâhı, 3 aydan beri sefere hasırlanmış olan bir büyük ordunun ne suretle faydalı olacağını tâyinde güçlük çekiyordu. Harb plânları Avrupada umulduğu neticeleri vermemiş ve istikbal meçhullerle kaplanmış olduğu bir zamanda, Türkiyeden harb sahasından büyük vazifeler istenmişti. İlk talepler, Kafkas cephesinde Rusları ciddi tehlikeye maruz oldukları kanaatine vardıracak kış taarruzları yapmağa sevketmiş olduğu gibi, Süveyş kanalına karşı sefer şeklinde mühim bir strateji hedefine de tevcih edilmiştir. Alman karargâhının arzuları tabii telâkki olunur. Bu arzuların yerinde tatbiki şartlarının tetkik ve temini, tabiatıyla, Türk umumi karargâhının vazifesi sayılır.

"Süveyş kanalını kapama veya taciz etme hedefleriyle başlıyan harb hareketleri derhal Mısır seferi gibi tılsımlı bir mahiyet almış ve uzun zaman insanları bu tılsımın heyecanı ve gösterişi ile beslemiştir. Mısırda İngilizlerle aramızda açılmış olan harb cephesi üç büyük safhadan geçmiştir. Birinci safhada biz, Sina çölünden geçerek Kanala taarruz etmeğe çalıştık. Bu devre harbin başından 1916 sonuna kadar devam eder. İkinci devrede, Filistin hududuna kadar ilerlemiş olan İngilizler taarruza başlarlar. Bu devre, 1917 sonbaharına kadar sürer ve Kudüs ile güney Filistinin İngilizlerin eline geçmesine müncer olur. Üçüncü devre, ingiliz taarruzunun bütün Arabistanı istilâsı şeklinde genişleyerek, Irak ve Suriye kuzey hudutlarına kadar tarafımızdan kaybedilmesiyle neticelenir.

"Harbe girdiğimiz zaman yetişmiş büyük Türk ordusunun nasıl israf edileceğini bulmakta güçlük çeken zekâlar, harb sonunda, en çok zayiata uğramış, en yorgun düşmüş memleket haline geldiğimizi şüphesiz elemle görmüşlerdir. Suriye cephesindeki Cihan Harbi devrelerini kısaca hikâyet etmeğe çalışacağını.

"İlk Kanal taarruzu, 1914 sonunda hazırlığını bitirmiş ve 1915 Şubat başında Kanal kıyısında görülmüştür. Eldeki vasıtalar ile bu hareket çok cesura ne ve kahramanca bir teşebbüstür. Mısıra karşı seferler tarihte daima sahil yolundan yapılmıştır. Sahil yolu nispetle çölün suyu bol olan mıntıkasıdır ve çölden 300 kilometrelik bir derinliği geçecek seferi kuvvetin su ihtiyacı en büyük darlıktadır. Geçmiş fatihlerden hiç 'biri eski zamanın küçük orduları için bile Çöl içersinden hareket imkânı görmemişlerdi. Sahil yolu düşmanın deniz hâkimiyeti altında bulunduğundan biz, tabiatiyle, sahilden uzak bölgelerden ilerlemeğe mecburduk.

"İlk Kanal seferini yapan kuvvet, 1915 Şubat başında birkaç koldan Kanala varmış, baskın yaparak Tosum ile Sarapyom arasından ilk kıtalar Kanalı geçmiştir. 3 Şubat sabahı cereyan eden bu fevkalâde hâdiseler Kanal taarruzunun bu defa mümkün olamayacağım meydana çıkardığından. Kanal önünde bulunan ordu kumandanı, askerlerini getirdiği gibi geri çekmiştir. Filistin hududundan Kanala kadar yalnız geceleri yürümek üzere 17 günde gidilmişti. Çölün hususiyetine göre sefer kuvvetlerinin kademelendirilmesi, erzak ve cephanenin taşınması, askerin en az ölçülerle beslenmeğe çalışılması, dikkatle incelenmeğe değeri olan eserlerdir. Hususiyle bir ordunun içecek suyunu da beraber taşımak mecburiyeti gibi harikulade bir ihtiyaç, göze alınan fedakârlığı tecessüm ettirmeğe kâfidir. Geçmek üzere Kanala atılan Türk askerlerinin, karşı sahilde şehit olmayı göze almaları, muharebede bilerek hayat fedasını Türk askerinin ne kadar tabii telâkki ettiğine şeref verici bir misal sayılacaktır. Düşman Kanalı batı kıyısından müdafaa ediyordu. Düşmanın müdafaa tertiplerinin ne kadar kuvvetli olduğunu tahmin etmek güç değildir. Donanma, ve kara ordusu dar bir cephede, taarruz eden kuvvetten sayıca da çok üstün olarak, mevzi almış bekliyordu. Seferin az kuvvetle de olsa çölü geçmiş teşebbüsü, gözü tutma ve nihayet hayatını feda edecek derecede askerî fedakârlık tarafı övülmeğe ve iftihar edilmeğe değerlidir. Bü-

Miralay Refet Bey (General Bele) -Soldan birinci-, Von Kress Paşa -yanındaki- ile birlikte

SEFERİ

yük karargâhlardan istenilen akıl ve hesap tarafı her türlü tenkide müstahaktır. Askerî hareketlerde, hususiyle zamanımız seferlerinde, başarının en esaslı şartı ise muharebe edecek ordunun talim, terbiye ve kahramanlık vasıflarının akılla ve sağduyu ile idare edilmesidir.

"Kanala bu ilerleyiş ve çekiliş hareketine Mısır seferinin bir taarruzi keşfi mahiyeti verilerek asıl taarruzun bundan sonra yapılacağı telkin edilmiştir. Gerçekte de 1915 Şubatından sonra çölde daimi hareketlerin yapılabilmesi için geniş tesislere başlanmıştır. Bu müddet esnasında vakit vakit büyük çapta Mısır seferi yapılması için hazırlıklara girişilmiştir. Bu devir plân olarak hatırda dururken İngilizler Canakkaleye taarruz etmişler ve her cephedeki hareketleri Kanala karşı teşebbüs ihtimallerinden müteessir görünmemiştir. Suriye ordusu ilk uzun devirde taciz vazifesi takip ediyordu. Ufak seyyar kollar kanala torpil atmış ve İngiliz süvarilerinin Kanal doğusunda ordugâhlarına, Katya'da olduğu gibi başarılı baskınlar yapmıştır.

"Nihayet İngilizler Kanal müdafaasındaki usullerini değiştirmeğe mecbur edildiler. Kanalın doğusunda uzak mesafede müdafaa hatlarıyla Kanala ateş düşmesini men edecek bir savunma tertibini kararlaştırdılar. Bir müddet sonra umumi Avrupa vaziyeti kendilerine müsait oldukça, yani kuvvetleri kâfi derecede arttıkça, ilerlemeğe ve harbi Filistin içine nakletmeğe karar verdiler. Bunun için Filistine ilerliyecek ordunun ikmal işlerini hazırlamağa başladılar. Deniz hâkimiyeti sebebiyle sahil yolundan ilerlemek mümkündü. Sahil yolu aynı zamanda denizden çok kıymetli bir menzil sayılırdı. Bundan başka Mısırdan orduyu takip ederek bir geniş demiryolunun döşenmesine başlandı. İhtiyaçların en başında gelen su derdi için gene Mısırın tatlı su nehrinden, yani Nilden, orduyu takiben su boruları yerleştirildi. İleri hareket için İngiliz menzil hazırlıklarını hikâye etmek daha kolay vs basit bir meseledir. Harb maksadı dışımla emek, masraf dağıtmaksızın bir sefer ordusunun ikmali ihtiyacı gözönünde bulunuyordu.

"Bizim cephemizdeki Mısır seferi için menzil ve ikmal işleri anlatılması dalı muğlak, tabiatıyla daha güçtür. Nıl suyunu nakletmeğe karşılık yeraltındaki suyu tahmin etmekle mütehassıs insanların meçhul keşiflerine ümit bağlanıyordu. Demiryolu dar hat olarak Almanyadan bir türlü gelemeyen malzeme ile ilerletiliyordu. Suriyede ve Medinedekı bütün demiryolları odun yakıyordu. Bütün bu emekler yanında içerdeki idare gittikçe daha az verimli olan bir sistemden sıkıntı çekiyordu. Askerlik bakımından en zararlı olan fark karşılıklı askeri hedeflerin tayininde idi. Biz zahiren Mısın zaptetmek hedefini güdüyorduk. Adını adım çölden çekilerek Filistin hududunu müdafaaya mecbur olduğumuzu kabul etmiyorduk. Düşman Kanalda tesis ettiği müdafaa hattını 300 kilometre geride bırakmıştı. Büyük sevkü idarelerin hedefleri arasındaki farkı görüp, icabını kabul etmemenin vahim neticeleri artık tamir edilmez safhalara girmek üzereydi.

"1917 Martının son günlerinde İngilizler Gazze güneyindeki Tür'.-: mevzilerine taarruz ettiler. Bu suretle Birinci Gazze meydan muharebesi başlamış oldu. Muharebe 3 gün sürdü. İngiliz taarruzunun durdurulması ile ehemmiyetli bir muvaffakiyet kazanılmıştır. Bu muharebenin Filistin kenarında vuku bulmuşken kıtaatın mütemadi aşe müşkülâtına maruz kalmasından şikâyet edilmiştir.

"1017 Nisanının ortasında Gazze hareket mıntıkasına İngilizler bir daha taarruz ettiler. Muharebe 3 gün sürdü ve İngilizler eski mevzilerine kadar geri atıldılar. Çekilen düşman üzerine kati bir netice kazanılması için cephane noksanı mâni olduğu söylenmiştir. İki taraf ehemmiyetli zayiat vermiştir. Filistin hududunda İngilizlerle cereyan eden bu muharebeler nispetle az kuvvetle rarasında ve mahdut sahada cereyan etmiştir. Harbin başından beri, dördüncü senesine basan Mısır seferi hazırlıklarının neticesi olarak 10 - 15 kilometre uzunlukta bir hareket kabiliyeti ve sabit mevzide iaşe ve cephane ikmali temin edilememiştir.

"Gazze muharebeleri umumi olarak Von Kress Paşanın ordu kumandanlığında cereyan etmiştir. Miralay Refet bey, (General Refet Bele), Kanal hareketleri ve hususiyle Gazze muharebelerinde kıymetli hizmetlerle temayüz etmiştir.

"İngiliz ikmal işlerinin artık düşmanın büyük kuvvetler toplamasını mümkün hale getirdiği anlaşılıyordu. Düşman bu imkândan sistemli ve devamlı bir sekilde istifade etmiştir. Sonbahara kadar piyade ve hususiyle büyük süvari kütlesi hazırlamakta düşman pek ziyade gayret sarfetmiştir.

"Gene bu 1017 Mart ayında Irakta Bağdadı kaybetmiş bulunuyorduk. Hicazda Arap isyanı ilân edilmiş ve Medine ile Suriye arasındaki demiryolu istasyonları mütemadi taarruzlara karşı tutulması son derece güç bir hale gelmişti.

"İmparatorluğun Arap vilâyetlerine karşı düşman umumi taarruzu başlamıştı. Uzun devirlerden beri İtilâf devletlerinin, Arap dünyasında kendilerine ayırdıkları bölgeleri fiilen işgal etmeğe çalıştıkları anlaşılmak lâzım geliyordu. Her geçen hâdiseyi ve ufak çapta bir muharebeyi geçici mahiyette görmek çok tehlikeli bir yanlıştı.

"Bu günlerde biz, Kafkas cephesinde bulunuyorduk. Dördüncü Ordunun kurmay başkanı, sevgili arkadaşım rahmetli Orgeneral Ali Fuad Erdene yazdığım tebrik mektuplarında, gelecek günlerin büyük seferler hazırladığına şüphem olmadığım yazmıştım. Rahmetli Fuad Paşa bazı hatıralarında benim bu endişelerimi hikâye etmiştir.

"Harbin başından beri Arap bölgelerinin istilası tehlikesi karşısında bulunduğumuz bir türlü aklımıza yerleşmemişti. Çanakkale ve Kafkas cephesinin ağır zayiatlı muharebelerinden sonra topraklarımızı harb sonuna kadar, korumağa çalışmanın bizim imkânlarımızı son haddine kadar karşılıyacak bir strateji ihtiyacı olduğunu Başkumandanlığımız düşünmeğe hiç istidatlı değildi. Neticesi meydana çıkmış seferler için sonradan bir çok akıl söylemek sevmediğim bir usuldür. Bununla beraber, bizim şevkü idaremizin memleketin ihtiyaçlarını düşünmeyen hayallere ve gayretlere istinad etmesinin mahzurları üzerinde ısrar etmek istikbal için lâzımdır. Düşünmeli ki 1916 senesinde bizim memleket dışında, yani Avrupa harb sahalarında üç kolordudan fazla kuvvetimiz vardı. Harbin başında bile üç kolorduluk bir kuvvet, dost düşman hiç bir büyük ordunun küçük göremeyeceği bir varlıktı.

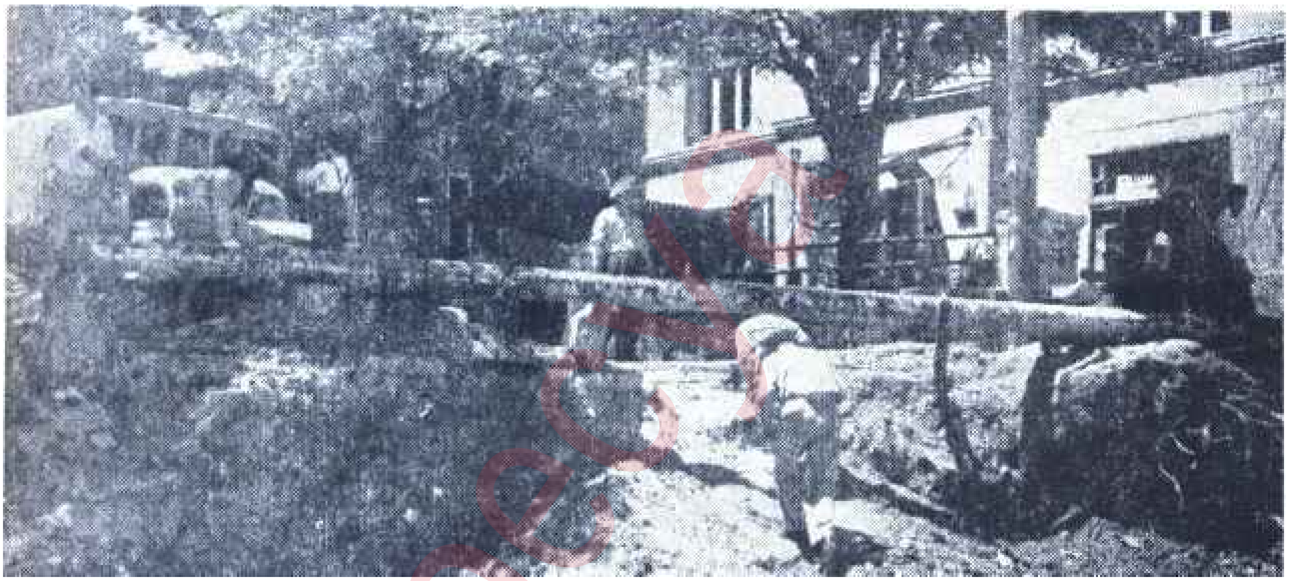

relik sağ ve 4 metrelik sol tretuvar olmak üzere 30 metre genişliğindeydi. Revizyondan sonra bulvarın genişliği 44 metreye çıkacaktır. Çifte yollar 13 er metre genişliğinde olacak ve bu yolları 2 metrelik bir refüj ayıracaktır. Tretuvarların genişliği 5-13 metre arasında değişecektir. Bulvarın solundaki tahliye kanalı -Cebeci deresi nin üstü betonarme tabiiye ile kapatılacaktır. Üstünden demiryolu geçen Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin yanındaki 5 açıklıklı çelik köprünün mevcudiyeti projenin tatbikini güçleştirmektedir. Bu güçlük, son açıklığından tahliye kanalının geçtiği köprünün orta iki açıklığını gidiş-dönüş yollarına ve yan açıklıklarını tretuvarlara tahsis etmek suretiyle halledilmiştir. Köprünün orta ayağı dolayısiyle refüj burada bir metreye inmektedir.

Yolun şakulî meylinde bir değilayla Maltepe arasında vasıtalar 228,35 metre tûlde yüzde 3,61 meylini çıkmakta, Demirtepeyi müteakip 341,11 metre tülde yüzde 3,88 meylini inmekteydiler. İşte asıl mesele burada çıkmıştır: Acaba işin rantabl olması için yol kaç metre indirilmelidir?

Ne kadar kazmalı ?

Meselenin halinde, tecrübeli imarcılar tabii ki hiç bir güçlük çekmemişlerdir. Meselenin mevcut değilmiş gibi sayılması, herşeyi halle kâfi gelmiştir. Yalnız Yapı Teknik Dergisinin sahibi ve yazı işleri müdürü Yüksek Mühendis Nejat Ölçen ayni fikirde değildir. Bunun için de "tatbikattan sonraki önemli tashih ve revizyon külfetleri"ni önlemek maksadıyla Demirtepe yolunun rantabl indirme seviyesini bir makalesinde hesaplamıştır. "Tetkikacektir. İkinci Hipotez sadece yol seviyesi indirilerek tretuvarların yukarıda bırakılmasıdır. Bu takdirde de ara sokakların cadde üzerine birer parabolik betonarme köprüyle bağlanması lâzımdır. Bu hipotezlere göre, yokuşun kaldırılmasından dolayı vasıtaların yapacağı benzin tasarrufunun 30 yıl içinde inşaat masrafını karşılaması için yolun seviyesi kaç metre indirilmelidir ? İşte Yüksek Mühendis, makalesinde imamların unuttuğu bu hesabı yapmış ve yazısını Adnan Menderese ithaf etmiştir. Hesaba göre, tretuvarlar yukarıda tutulur, sadece yol indirilirse, rantabl kazı derinliği 5,85 metredir. Yok tretuvarlar da aşağı indirilirse, benzin tasarrufunun masrafı karşılaması için 10,70 metre derinliğinde kazı yapmak lâzımdır. Bu durumda tretuvarların yukarıda tutularak yaya-

Sümer sokağının Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ile birleşen kısmı
Yüksek atlama rekoruna hazırlananlar!...

şiklik olmamakla beraber, İller Bankasının önü 40 santimetre yükselecektir.

Millî Müdafaa Caddesi : Bu cadde üzerindeki ters meyiller kaldırılacak, Kızılay meydanıyla Eskişehir yolu müsbet bir meyille bağlanacaktır. İnşaatın tamamlanmasından sonra yolun genişliği 24 metreyi bulacaktır. Azamî kazı yüksekliği Kumrular sokağı kavşağında 88 santimetre, Yeni Meclis yoluyla birleştiği yerde 1 metredir.

Gazi Mustafakemal Bulvarı : Yol seviyesinin büyük ölçüde indirilmesi ve Demirtepe kazısı dolayısiyle, hâlen en enteresan yol faaliyeti burada yapılmaktadır. Yolun genişliği 18 metreden 28 metreye çıkarılacaktır. Tretuvarlar 4 metreden 5 metreye, asıl yol 10 metreden 18 metreye genişletilecektir. Ayrıca yolun seviyesi indirilmektedir. Evvelce Kızıtı sırasında böyle bir hesabın mevcut bulunmadığını" gören Yüksek Mühendis makalesini "Sayın Adnan Menderese ithaf" etmeyi uygun bulmuştur. Nejat Ölçen bu ihmalin sebebini de "Çok defa en güzel ve ekonomik hal tarzlarının yan yana bulunduğu bir gerçektir, gözümüzden kaçmaları bu yüzdendir" diyerek mütevazı bir dille izah etmektedir. Büyük bir talih eseri olarak, Tevfik İleri makalenin farkına varmış ve mecmuadan güçlükle temin edilen bir nüsha Beyfendiye sunulmuştur. Bu sayede Y. Mühendisin gayretleri, neticesiz kalmaktan belki de kurtulacaktır.

Serbest çalışan Ölçen iki hipotezden hareket etmektedir. İlk hipotez, tretuvarların seviyesinin de yolla birlikte indirilmesidir ki bu takdirde Sümer ve Menekşe gibi ara sokaklarında da indirme yapılması gerekeların otomobillere tepeden bakması daha münasip bir hal çaresi olarak gözükmektedir.

Yüksek Mühendis Nejat Ölçenin ikaz yazısı bu noktada bitmektedir. Yaptığı ikazın dinlenip dinlenmemesi elbette ondan başkalarım ilgilendiren bir mevzudur.

Değirmenin suyu

İstanbul ve Ankarayı saran güzelleştirme mevzuunda mühendislerin yanı sıra, hukukçuların, maliyecilerin ve iktisatçıların da yaptıkları ve yapacakları bir sürü ikaz vardır. Hukukçular, veresiye istimlâkları hatırlatarak, bunun düpedüz anayasaya aykırılığım ileri sürmektedirler. İktisatçılar, istikrar politikası takip edildiği bir sırada, zahiri olmıyan bu yatırımları, en hafif tabiriyle, mevsimsiz saymaktadırlar. Muazzam bir trafik derdi içinde bulunan zengin İngiltere bile, meselâ dar Ox-

Menekşe sokağına giriş
"Haydindi atla da gel..."

ford Street'i genişletmenin masrafı karşısında gerilemekte, mevcut imkânlarını çok daha müsmir yatırımlar için sarfetmektedir. Kaldı ki nüfusu hızla artan fakir memleketimizin düşük verimli ziraati, bugünden nüfusu besliyememektedir. Açlık yarın bütün şiddetiyle kapıyı çalacaktır. Bunu Önlemenin yolu, şimdiden güzelleştirme için harcanan imkânları, işgücünü, betonu, asfaltı, makineleri sulama kanalları inşaasında kullanmaktadır. Bahis mevzuu olan, açlık ve güzellik arasında bir tercih yapmaktır. Ne var ki açlığı önleme ve güzellikten tereddütsüz güzelliği seçenler, bu mülâhazalara pek aldırmamaktadırlar.

Merkez Bankası kapıları ardına kadar açık olduğu müddetçe, maliyecilerin itirazlarına da tabii ki kulak asılmamıştır. Yalnız zamlarla birlikte hatırlanan son dış yardım anlaşması. Merkez Bankası kapılarını büyük ölçüde kapamış, " imarcılar "ı ister istemez malî bir meseleyle karşı-karşıya bırakmıştır. İmar değirmenine su nereden gelecektir? Belediyelerin tahvil çıkarıp para temin etmesinin verimsiz bir yol olduğu çabuk anlaşılmıştır. Para sıkıntısı o kadar ağır basmıştır ki, belediyelerin maksat dışı istimlâkler yapmalarına imkân verecek bir kanun hazırlanmıştır. Belediyeler ucuz istimlâk ettikleri arsaları pahalı satacak, spekülâsyon- sayesinde imar faaliyetleri ni yürütebileceklerdir! Bu gayretlerinde idarecileri bir dereceye kadar mazur görmek lâzımdır. Zira imar talepleri son derece fazladır ve imarın malî güçlükler yüzünden kısmen yavaşlaması homurdanmaları iyice arttırmıştır. Bu durumdan en çok ıstırap "eken hiç şüphesiz İmar Bakanı Medeni Berktir. İstikrar politikasını muvaffakiyetle götürmekle vazifeli Maliye Baaknı Hasan Polatkanın lüzumu kadar para vermemekteki inadı ile seçmenlerine vadettikleri eserleri vermek için her türlü ikna vasıtasına başvurmaktan kaçınmıyan bir sürü D.. P. milletvekilinin azmi arasında sempatik imar bakanı âdeta bir dram yaşamaktadır. Bu yüzden Medenî Berkin istifayı düşünmek zorunda bile kaldığı söylenmektedir. Bereket, Amerikalıların ellerinde bulunan 1 milyar Türk lirasını serbest bırakmaları haberi, D. P. Grupu içindeki ve iki bakan arasındaki tansiyonu, kısmen yatıştırmıştır. Paranın derhal taksimi yapılmış, bir milyarın 600 milyonunun para sıkıntısı çeken belediyelere verilmesi kararlaştırılmıştır. Aslan payını da tabii ki 200 • 250 milyon ile İstanbul ve 150 milyon ile Ankara alacaktır. Yalnız Türkiyenin takip ettiği istikrar politikasının selâmeti bakımından güzelleştirme yatırımlarının azaltılmasına taraftar bulunan ve Türkiyenin çok daha âcil yatırımlara ihtiyacı olduğunu düşünen Amerikalıların, "Hasanın böreği"nin alelacele taksimine rıza gösterdiklerine pek ihtimal verilmemektedir. Verseler de bültün bunlar milyarlar yutmaya namzet olan güzelleştirme faaliyetinin masraflarını karşılamağa yetmemektedir. Belediye gelirlerini çoğaltmak için yeni vergilere gitmekten başka yol yoktur. Haziran başında gelen ve aile reislerini şaşkına döndüren iki misli artmış elektrik ve gaz faturaları, güzelleştirmenin gerektirdiği vergilerin ilk müjdecisidir. Hükümet halen belediyeler lehine gelirler ihdas edecek bir tasarının son rötuşlearını yapmaktadır. Tasarıda eğlence yerlerinden tutun da benzin fiyatlarına kadar, akla gelebilecek bir sürü zam yer almaktadır. Bu yeni güzelleştirme vergileri de geldikten sonra zamlardan bunalan vatandaş, yolları indirip çıkarmanın zevkine daha iyi varacak ve şükran borcunu sandık başında ödiyecektir.

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı indiriliyor
Tozu toprağı da caba!.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Netice

Olmıyacak hacıyı...

(Kapaktaki galip)

Geçen ayın ortasında 16 Mayıs Cumartesi günü. Emniyet Birinci Şube memurları AKİS idarehanesine gelip bir aylık kapatma kararını tebliğ ettikleri sırada, Denizciler Caddesindeki Rüzgârlı matbaada iki baskı makinesinde birden AKİS'in üç renkli kapağının yetiştirilmesine çalışılıyordu. Umumî Neşriyat Müdürü Haindi Avcıoğlu, kapatma kararını tebellüğ edip emniyet memurlarını selametledikten sonra telefonun başına geçti ve Rüzgârlı matbaanın telefonunu çevirdi. Karşısına çıkan Sermürettip Hüseyin Çelikkola, artık kapağı yetiştirmek için aceleye lüzum kalmadığını ve isterlerse baskı makinelerine eldeki diğer acele işleri alabileceklerini söyledi. Sermürettip şaşkınlıkla: "Hayrola?" diye sordu ve AKİS'in bir ay daha kapatıldığını böylece öğrendi.

Rüzgârlı matbaanın baskı makinelerinde o gün AKİS'in yazı müsabakasını kazanan Erdoğan Alkinin resmi basılıyordu. Baskıya devam için, aradan tam 5 hafta geçmesi icap etti.

İlk adım

Müsabakanın birinciliğini kazanan ve bu sayımızda da yer alan makalesi Erdoğan Alkinin neşredilen ilk yazısıdır. Daha evvel ne yazı yazmayı, ne de yazdıklarını bir gazete veya mecmuada neşretmeyi düşünmemiştir. Devamlı okuyucusu olduğu AKİS'in ikinci yazı müsabakasının mevzuunu esasen uzun müddetten beri kendisini meşgul eden bir mesele ile ilgili bulunca Erdoğan Alkin, bu müsabakaya katılmaya karar vermiştir. Kararı uzun çalışmalar takip etmiştir. Müşkülpesent mizacı onu titizlikle çalışmaya sevketmiş ve yazısını hazırlaması Erdoğan Alkine bir hayli zamana mal olmuştur. Bu tabiple ancak müddetin bitmesine üç dört gün kala yazısını postaya verebilmiştir. Erdoğan Alkinin makalesinin evvelce neşrolunan müsabaka yazılarının arasında yer almamasının sebebi budur. Yazı -müsabakaya gönderilen diğerleri gibi- önce küçük jürı tarafından incelenmiş ve dikkate değer bulunmuştur. Daha sonra Büyük jüri tarafından teşkil edilen Osman Okyar, Coşkun Kırca ve Doğan Avcıoğlundan kurulu "Eleme Komitesi" de Erdoğan Alkinin makalesini finale kalan yazılar arasına geçmiştir.

Eleme Komitesinin ayırdığı 15 finalist yazı teksir edilerek Büyük Jüri üyelerine gönderilmiş ve 12 Mayıs Salı günü yapılan nihaî toplantıda Jüri üyeleri bu yazıları enine boyuna incelemiş olarak katılmışlardır. Büyük Jüri nihai toplantısında finale kalan 15 makale üstünde ayrı ayrı durmuş ve teker teker hepsinin üstünde münakaşa açmıştır. Derece alan yazılar da dahil olmak üzere, bütün yazılarda Büyük Jüri bazı hatalar ve noksanlıklar bulmuş, uzun tenkid ve münakaşalara lüzum görmüştür. Bundan sonra birincinin seçilmesine geçilmiş ve Erdoğan Alkinin yazısı Büyük Jüri ekseriyetinin reylerini almıştır. İkincilik için Mehmet Necati Cepkenin, Üçüncülük için de Yılmaz Behçet Bünyanlıoğlunun yazıları seçilmiştir. Netice bu şekilde tesbit edildikten sonra, üye Turan Güneş "Kim bu Erdoğan Alkin, hiç tanıyan var mı?" diye sormuştur. Erdoğan Alkini tanıyan çıkmamıştır. Yazı işlerine sorulmuş ve oradan da adresinden başka bir şey bilmiyoruz, yazısını gönderdiği zarfın arkasında Hacıeminefendi sokağı Arel Apt. No. 15 Nişantaşı . İstanbul yapılı, işte o kadar" cevabı gelmiştir.

Erdoğan Alkin yazı masası başında

Bir çalışkan talebe

Beklenmiyen mektup

Büyük Jürinin kararını açıkladığı günden bir gün sonra, Şişli postahanesinin orta boylu, esmer müvezzii Arel apartımanının ikinci katının zilini uzun uzun çaldı ve cevap alamayınca Akis antetli bir zarfı kapının altından atı. Erdoğan Alkin zarfı, akşam eve geldiğinde, buldu. Esasen müsabakanın neticesini merakla bekliyordu. AKİS'ten gelen zarfı görür görmez kazandığını anladı, hem de birinciliği kazandığını anladı! Zira* zarf "özel ulak"la gönderilmişti. Erdoğan Alkin sonradan saçmalığını farketmişti ama o anda "Birinciliği kazandım.. İkinci ve Üçüncü olsaydı adi mektup gönderirlerdi" diye düşünmüştü. Kapak için resmini çekmeğe gelen AKİS fotoğrafçısıyla ve kendisiyle mülâkat yapan AKİS muhabirine bu ilk intibaı gülerek anlatan Erdoğan Alkin henüz 23 yaşında, 1.70 boyunda, esmer, sağlam yapılı ve mert görünüşlü bir gençtir. Hali vakti yerinde bir ailenin çocuğudur. Babası, mensucat üzerinde çalışan bir sanayicidir. İyi bir talebelik hayatı geçiren Erdoğan Alkin tahsile Nişantaşı Ellikinci İlkkokulda başlamış, orta ve lise tahsilini de Şişli Terakki Lisesinde tamamlamıştır. Bu yıl İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinin Siyasî İlimler ve Maliye kısmını bitirecek olan Erdoğan Alkın, imkân bulursa İngiltereye gitmek arzusundadır. Tahsilini

tamamladıktan sonra akademik kariyere intisap edecektir.

Erdoğan Alkin çok okuyan bir gençtir. Kendisini alâkadar eden kitapların dışında bütün gündelik gazeteleri dikkatla okur. AKİS'i çıktığı günden beri takip eder, tutumunu ve yazılarını beğenir. Memleketin iç politika meseleleriyle çok yakından alâkalanır. Çok okumasına rağmen yazmayı düşünmemiştir. AKİS'in müsabakasında birinciliği kazanan yazı, ilk makalesidir.

İkinci

Müsabakamızda ikinciliği kazanan makalenin yazarı Mehmet Necati Çepken de. Erdoğan Algın gibi tam 23 yaşındadır. Geçen yıl İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulundan mezun olan Mehmet Necati Cepken halen İşletme İktisadı Enstitüsünün İşletmecilik ihtisas sertifikası programını tamamlamağa çalışmaktadır. Kayseride doğan ve lise tahsilini orada tamamlıyan Mehmet Necati Çepken imkân bulursa Amerika veya Almanyada ihtisasını tamamlamayı düşünmektedir.

Üçüncü

Büyük Jürinin üçüncülüğü seçtiği makalenin yazarı Yılmaz Behçet Bünyanlıoğlu Almanyanm Bochul şehrinde bulunmaktadır. AKİS'in kendisine gönderdiği mektuba halen cevap vermemiş bulunduğundan, hakkında adresinden fazla bir bilgi elde edilememiştir. Üçüncülüğü kazanan alâka çekici yazısı gelecek sayımızda nesredilecetir.

Mehmet Necati Çepken

Galiplerin ikincisi

Milletlerin iktisadi Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır?

Erdoğan ALKİN

Çağımızın iktisatçıları millî gelir meselelerini saf iktisat teorisi çerçevesi içinde incelerken iktisadî kalkınma veya refah artışı ile ilgili üç tatbiki sonuca varmışlardır: Millî gelirin gerçek olarak artması, uzun devredeki gelir dalgalanmalarının yokedilmesi, gelir inkişamı adaleti.

Millî gelirin reel olarak artması geniş olarak yatırım politikası üzerine dayandırılmaktadır. Yatırımların tesirliliklerinin yeter derecede olması için bunların kısa ve orta devrelerde en fazla hasıla meydana getirebilecekleri sahalara yapılmış olmaları gerekir. Bu ise "plânlama" meselesini ortaya çıkarmaktadır. Şurası muhakkak ki plânlamayı doğrudan doğruya hürriyet ve demokrasi rejimine bağlamalıyız. Çünkü totaliter rejimlerin çoğunun kalkınma çabaları plânlıdır. Fakat plânın yapılması başka tatbik edilmesi başkadır. İktisaden geri kalmış memleketlerde ekseriya batılı mütehassısların hazırladıkları bu plânların tatbiki neticesinde ortaya çıkan manzara hiç de beklenen sonuca benzememekledir. Bunun çeşitli sebepleri vardır: Demokratik zihniyetin hakiki manasıyla gelişmediği, insan hak ve hürriyetlerine fazla önem verilmeyen sistemlerde idare edilenlerin idare edenleri mürakabesi çok zayıftır. İdare edenlerin kalkınma plânını tabik ederken içine düştükleri hataları ve dirayetsizlikleri göstermek üzere idare edilenlerin içinden yükselen sesler ekseriya çok cılız olmakta veya tehditlerle susturulmaktadır. Murakabesiz, kalan idarecilerin, kalkınma politikası macerelarını banknot fabrikasının aşırı faaliyeti ile beslemeleri gösteriş için onların eline gerçekten büyük bir kuvvet vermektedir. Fakat bu görünüşün altındaki suni dö\iz kurlarıyla bozulan dış ticaret dengesi, kurulan geniş kontrol cihazları, sosyal politika ve sosyal kredi müesseseleri, devlet teşekkülleri ve ölçüsüz imar hareketleri ile kazanılmış haksız gelirler ve heba edilen değerler ve her türlü gelişmeyi köstekliyen bürokrasi âni olarak cemiyet ahlâkının bozulmasına yol açar. Cemiyet ahkâkının bozulması, sabırsız bir refah arzusuyla birleşince idare adamları ve bunlarla ilgili elemanların bile katıldığı büyük bir sömürücü ordu meydana getirir ve plânlama sayesinde elde edilecek prodüktif gelişmeden ortada eser bile kalmaz.

İktisadi kalkınma bakımından en önemli meselelerden biri de gelir inkişamı meselesidir. İktisadi gelişmenin bir tarifi şudur: Cemiyette bir zümrenin maddi varlığını düşürmemek şarliyle diğer bir zümrenin refahını arttırması. Adilâne olmıyan bir gelir inkişamı, bunu önliyecek ve bir zümre aleyhine diğer bir zümrenin refahını arttırması sonucunu doğuracaktır. Demokratik rejimlerde hükümetlerin başvuracağı müdafaa vasıtalarından biri de âdilâne bir gelir inkişamıdır. Fakat hürriyet ve hakların mevcut olmadığı veya hiçe sayıldığı bir sistemde hükümetin böyle bir müdafaa vasıtasına ihtiyacı yoktur, yani kendileri için gelir inkişamı meselesi son derece talî bir meseledir ve belki de bir mesele bile olmaktan uzaktır. Çünkü bu hükümler türlü yolsuzlukları, rüşvetleri ve haksız kazanılan diğer bütün gelirleri ortaya çıkaracak hakiki bir haber alma sistemini daima kösteklemişler ve tam bir basın hürriyeti tesis etmemişler, hattâ mevcut hürriyetleri kısma yoluna gitmişlerdir. Gerek halkın, gerek basının mürakabesinden uzak bir inkişam politikası da bu politikayı tatbik edenlerin ve bunlarla ilgili unsurların arslan payı almasını sağlıyacak ve görünüşte artan refah büyük bir kütlenin iktisadî bakımdan aynı halde kaldığını ve hattâ daha sıkıntılı durumda olduğunu gizliyecektir. Büyük kuvvetin küçük kuvveti daima murakabe altında bulundurduğu hürriyet rejimlerinde ise bu halin tahakkukuna imkân yoktur.

Kalkınmanın hürriyet içinde olması lâzım geldiği diğer bir bakımdan da muhakkaktır. Demokratik olmıyan rejimlerde idareciler dirayetli olsa ve yatırımlar da umulan hâsılayı verse bile halkın refahı ne derece olacaktır? İktisadi refah artısı gayri iktisadi olarak fert başına düşen istihlâk sayesinde artacak olan har duygusudur. İnsanları yalnız daha fazla istihlâk etmeye hatır birer organizma olarak görenler için bu yeter bir haldir. Fakat insanları mesut kılacak yegâne haz bu değildir. Biz haz zaruridir, fakat bir hayvan için zarurî olduğu kadar. İnsanların daha başka hazlar doymaya ihtiyaç ve hakları vardır, ve bu haklarını ancak hürriyet rejimlerde elde edebilirler.

Kısaca, kontrol, haber alma sistemlerinden mahrum bir hürriyetsizlik rejiminde idarecilerin dirayetsizlisinin açığa vurulmaması yüzünden yatırımlar umulan hâsılayı sağlıyamıyacaklar veya sağlasalar da bu hasıla gelir inkisamı adaletsizliği yüzünden cemiyetin geniş bir kütlesine aksedemiyecek yahut da aksetse bile kâfi derecede olmıyan bir hürriyet içinde yenen bu ekmek, yiyenin boğazında düğümlenecektir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Petrol

Ümit kuyusu!

Önümüzdeki yıllarda dış âlemle münasebetlerinde 300 milyon dolara yakın açık vermesi muhtemel olan Türkiyede, bütün ümitler petrole bağlanmıştır. Yirmi kadar şirket, Güney Doğu Anadoluda arama faaliyetlerine devam etmektedirler. Arama faaliyeti şimdiye kadar pek fazla ümit verici olmamıştır. Adana civarında büyük ümitlerle başlanan sondajlar, 4 bin metre derinliğe inildiği halde neticesiz kalmıştır. Sadece bir Amerikan şirketi tarafından Kâhtada yapılan sondajlar müspet netice vermiş, orada petrol bulunmuştur. Bu bölgede 100-150 bin ton civarında -ki Türkiyenin şimdiki istihsalinin hemen hemen yarısına muadildir - petrol istihsali mümkün olacaktır. Yalnız petrolü bulan şirket, onu işletmeye yanaşmamaktadır. Şirket, Petrol Kanununun - Bir Amerikalı mütehassıs tarafından hazırlanmıştır. - müphem bir maddesine dayanarak bulunan petrolün iktisadî bir şekilde işletmeye müsait bulunmadığını, işletmenin yapılan masrafları kurtaramıyacağını ileri sürmektedir. Tabii ki bu görüşe Türkiye şiddetle muhalefet etmektedir. Petrol Dairesine göre, yapılan masraflar nasıl olsa bir defa yapılmıştır. Petrol işletmenin iktisadî bakımdan ranta'bl olup olmadığının hesaplanmasında, bu masraflar nazarı itibara alınmamalıdır. Eğer şirket işletme masraflarını karşılıyabilecek ve makul bir kâr elde edebilecekse, petrolün işletilmesi iktisaden rantabldir. Bulunan petrolün durumu budur ve Petrol Kanunu hükümleri onun işletilmesini gerektirmektedir.

Amerikan Şirketi ve Petrol Dairesi arasındaki bu ihtilaf, henüz halledilmiş değildir. Petrol Dairesi Başkanı Emin İplikçi, bu mevzuda Amerikalı mütehassıslarla istişareler yapmak kararındadır. Ama petrol şirketlerine 40 küsur milyon dolar borcu olan ve petrol için dışarıya her yıl milyonlarca dolar ödiyen Türkiyenin bulunan serveti âtıl bırak razı olmıyacağı aşikârdır. Yalnız dünya petrolünü elinde tutan ve menfaatları bahis mevzuu olunca tek bir şirketmiş gibi hareket eden dev petrol şirketlerinin ellerinde çok kuvvetli kozlar bulunduğunu unutmamak lâzımdır.

Petrol istihsali

Petrol istihsalini arttırmak için Türlüye son yıllarda gayretlerini hızlandırmıştır. 1958 petrol istihsali, 1957 istihsalinin yüzde 10 üstünde olmuştur. 1958 istihsali 2, 256 milyon varil ham petrole erişmektedir, ki bu 328 bin metriktona tekabül etmektedir. 1954 istihsali ancak 58 bin tondan ibaretti.

Bu petrolün 1,322 milyon varili Raman, geri kalanı Garzan ve Germik bölgelerinde istihsal edilmiştir. Hâlen tesislerin tevsii yoluna gidilmiştir. Bu suretle birkaç yıl içinde petrol istihsalini 700 bin tona çıkarmak mümkün olacaktır.

Yabancı şirketlerin petrol sahasında yatırım yapmaları büyük ölçüde teşvik edilmektedir. En son olarak, Pariste imzalanan konsolidasyon anlaşmasında Türkiyeden alacağı bulunan şirketlerin, alacaklarını Türkiyede yatırım yapmaya tahsis etmeleri esası kabul olunmuştur. Bu hükümden faydalanarak petrol şirketleri 40 milyon dolar alacağın Türk parası karşılığı olan 360 milyon lirayı Türkiyede kullanabileceklerdir. Meselâ bu alacağın 13 milyon dolarının Mersinde bir petrol tasfiyehanesi tesisinde sarfı şimdiden kararlaştırılmıştır.

Batmanda petrol tasfiyehanesi
İstihsal artacak ama...

Piyasa

"Büyük tehlikeler"

Geçen haftanın başındaki bir basın toplantısı, hiç değilse sâbık bir politikacının durumunu aydınlatmak bakımından faydalı oldu. Basın toplantısını yapan D. P. İktidarının sabık Devlet Bakanı ve münfesih Hür P. milletvekili Muammer Alakanttı. Toplantıyı Merkez Bankası İdare Meclisi Başkanı sıfatıyla yapıyordu. Bu suretle adı uzun zamandan beri işitilmeyen sabık C. H. P. li, D. P. li ve Hür. P. li politikacının neyle iştigal ettiği öğrenilmiş oldu.

Merkez Bankası İdare Meclisi Başkanı,, gazetecileri, İzmir Bölgesi Sanayi Odası Başkanı Osman Kibarın beyanatına cevap vermek için toplamıştı. İzmir D. P. teşkilâtının ön plânda gelen şahsiyetlerinden Osman Kibar, kredi sıkıntısından bahsederek yüzde 50 nin üstünde faiz ve komisyon alan, sanayicilere kredi açmayan bankalardan acı acı şikâyet etmişti. Kibar "büyük tehlikeler"den bahsediyor, tedbir alınmazsa "yıllarca sürmek malî çöküntüler" olacağını söylüyordu.

Gazetelerde geniş yer bulan bu beyanat. İktidar ileri gelenlerini çok sinirlendirmiş olacak ki, iddiaları cevaplandırmak ihtiyacı duyuldu İzmirden bir ay evvel dönen ve kredi musluklarım elinde tutan Merkez Bankasının İdare Meclisi Başkanı Alakant bu işle vazifelendirildi. Alakant, şahsiyata kaçan bir konuşma yaparak İzmir Sanayi Odası Başkanını âdeta iki yüzlülükle suçlandırdı: O Osman Kibar ki Alakanta İzmirde sanayi mamulleri maliyetlerinin ucuzladığını, işlerinçok iyi gittiğini söylemişti. Eğer şimdi tamamiyle aksi bir dil kullanıyorsa maksadı fazla kredi temin, etmek olmalıydı v.s. v.s Beyanat bitip toplantıya katılan gazeteciler sualler sorma-

ya başlayınca cevap vermekte istekli görünmeyen Alakanı iki elini havaya kaldırarak işi kesti attı: "Merkez Bankası konuşmaz!."

iyi bir iş adamı ve iyi bir D. P. li olan Osman Kibar, şahsiyata kaçan bu mukabeleyi tabii ki cevaplandırmadı. Rüzgarın nereden estiğini anlamakta güçlük çekmemişti. Sözlerinin gazetelere yanlış geçtiğini söylemekte iktifa etti. Bakan adaylarından Rauf Onursalın hesap sormak" maksadıyla İzmire gittiği, Osman Kibarın istifasının istendiği söylendiyse de, mesele görünüşe göre böylece kapanmış oldu. Ama Osman Kibarın iddiaları çürütülmüş olmadı.

Hakikaten memleketimizde sanayi kritik bir devre geçirmektedir. Piyasadaki durgunluk genişleme istidadı göstermekte, sanayide işsizlik yayılmaktadır. Şimdiye kadar durumlarım bonolarla idare eden tekstil gibi sanayi kolları satışlarda beklenen artışın vuku bulmaması ve stokların birikmesi yüzünden son derece kritik bir devreye girmişlerdir. Sıkıntıyı gösteren diğer bir müşir, bu yılın gelir vergisi rantreleridir. Bütçede yapılan tahminler hilâfına gelir vergisinin ilk taksidi, geçen yılkı seviyesinin bir hayli altındadır. Gelir vergisindeki azalma, piyasada işlerin iyi gitmediğinin kolayca inkâr edilmiyecek delillerden biridir, Durum, Osman Kibarın tâbiriyle tehlikelidir ama yersiz ve haksız bir iyimserliği prensip edinenler, meselelere el atacakları yerde meseleleri gayri mevcut saymaktan vazgeçmemelidirler.

Onlara göre işsizlik yoktur, sıkıntı yoktur, bolluk Hardır, ucuzluk vardır. Kurşun ve gümüş fiyatları bile ucuzlamıştır. Bu tarz beyanatın en tipik örneklerinden birini, bayram arifesinde iyi bir sanayi bakanı olan Sebati Ataman verdi. Zam haberlerini tekzip eden Ataman "Sanayide kullanılan maden kömürü fiyatlarına hiç bir zam yapılmamıştır" diyordu. Halbuki bir kaç gün sonra AKİS'e uğrıyan tanınmış bir sanayici, evvelce 112,5 liraya aldığı kömüre, nakliye hariç 226 lira 75 kuruş ödemek zorunda kaldığını bildiriyordu, yapılmadığı söylenen zam demek ki yüzde 100 ü aşmaktadır!

Hastalığın tedavisi, hiç şüphe yok, evvelâ pembe gözlüklerin değiştirilmesini gerektirmektedir.

Bozkırdaki hayvanlar

Onlar bile şaşkına döndü

Osman Kibar

Durumu daha kibar!

Hayvancılık

Et meselesi

1957 den beri fiyatları sık sık tesbit edilen ete yapılan son zam, hiç değilse iktisatçıları şaşırtmamıştır. Bundan sonra gelecek zamlar da şaşırtmıyacaktır. Zira vatandaşı şaşkına döndüren bu zamlar, D. P. İktidarının hayvancılık mevzuunda takip ettiği hatalı politikanın tabii neticesidir. Nüfus artışı ve hızla şehirleşme yüzünden et istihlâki sür'atle yükseldiği halde hayvan sayısı çok az artmış, bir hayvanın verdiği et miktarı yerinde saymış, hatta gerilemiştir. Kolayca düzelmesine imkân bulunmayan istihsal ve İstihlâk arasındaki bu muvazenesizlik, çaresiz fiyat yükselmelerine müncer olmuştur ve olacaktır.

D. P. İktidarının temel hatasını mer'aların tarla hâline getirildiği bir sırada, yeni hayvancılığını hızla geliştirmek gerektiğini düşünmemesi teşkil etmektedir.

Birleşmiş Milletler Ziraat ve Gıda Teşkilâtı adına 1959 başlarında Türk ziraatının meselelerini inceliyen Prof. Baade'ye göre, hâlen bozkır, aç hayvanları besliyememektedir. Çayırlar aşın otlatmaya maruzdur, aç hayvanlar yamaçlara tırmanmakta, ormanları tahrip etmektedir. Bu da toprağın aşınmasına sebep olarak Türkiyenin çöle dönmesine yol açmaktadır. Evvelce ilkbahar ve sonbaharda iki defa yeşeren bozkır, şimdi artık senede sadece bir defa yeşillik yüzü görmektedir. Eğer ziraatte enerjik bir seferberliğe girişilmezse, toprakların mahvının, yanı sıra, yılda adam başına ancak 12 kilogram et istihlâk eden Türkiye -Bu Avrupada en düşük et istihlâki rakamıdırartaıı nüfusuna önümüzdeki günlerde bu miktarda bile et yediremiyecektir.

Bu acı tabloyu çizen ve "ciddi bir buhran"dan bahseden Prof. Baade çıkmazdan kurtulmak için ne yapılması gerektiğini de söylemektedir: Evvelâ bozkırdaki hayvan sayısı üçte bir nisbetinde azaltılmalıdır. Tarla hâline getirilen çayırlar, yeniden eski hâllerine getirilmelidir. Sulu ziraata müsait yerlerde, gübre de kullanılarak bol hayvan yeni yetiştirilmelidir. Yani mer'a hayvancılığından yem hayvancılığına geçmekten başka çare yoktur. Bu da en başta sulama sahasında geniş yatırımları gerektirmektedir.

Yolların indirilip yükseltilmesi işlerinde kullanılan vasıtaların, bu hayati dâva uğrunda hâlâ seferber edilmemesini, hâlâ akla getirilmemesini anlamaya imkân yoktur.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kıbrıs

Enosis peşinde

Geçen hafta Kıbrıstan gelen haberler, Londra andlaşmalarıyla ana hatları çizilen ucûbe Cumhuriyetin, doğarken ölmek şöyle dursun, daha cenin hâlinde bile can çekişmeğe başladığım gösteriyordu. Karşılaşılan güçlüklerin kökü, Kıbrıstaki Rum cemaatin, Başpiskopos Makarios tarafından verilen resmî beyanlara rağmen, çoğunluk itibariyle Enosis fikrinden vazgeçmemiş olmasından ileri gelmektedir. Hakikaten, son bir ayın hâdiseleri, Rumların hâla eski bildiklerini okuduklarını ve fırsat buldukça tedhişçi metodlara başvurmaktan geri kalmadıklarını açıkça ortaya koymuştur.

Meselâ, andlaşmalara daha başından beri muhalefet eden ve Enosis için sonuna kadar uğraşacağını söyleyen Girne Piskoposu Kiprianos hâlâ dilini değiştirmemiştir. İşin asıl tuhaf tarafı. Adanın hem siyasi, hem de ruhanî Rum lideri durumunda olan Başpiskopos Makariosun, kendi otoritesi altındaki bu papazı susturmaması veya faaliyetten menetmemesidir. Adadaki Rum gazeteleri de, işbirliğinin en fazla lâzım olduğu bir anda, Yunanistanla birleşmeyi nihaî hedef olarak gösteren yazılar yazmakta berdevamdırlar. Meselâ, Filelefteros gazetesi, "zamanın Enosis'i de getireceğinden-bahsetmektedir. Bütün makalelerde -ki hava, şimdiki durumu muvakkaten kabul edildiği ve Enosise doğru bir basamak olarak kullanılacağı hakkındaki kanaati destekler mahiyettedir.

EOKA'nın artık ortadan kalktığını zannedenler, geçenlerde kurulan EDMA adlı sivil teşekkülün müteşebbis üyeleri arasında eski tedhişçileri tanımakta gecikmediler. Şimdi değişik bir ad altında ve bambaşka hüviyetlerle tekrar bir araya gelenler, geçen ay yayınladıkları bir tebliğde, "asıl büyük hedefin değişm'sdiği"ni açıkça söylemekten çekinmemişlerdir. EDMA'cılar Lefkoşede tertipledikleri iki mitingte, "Yunan millî marşını söyleyeceğimiz günü daima bekleyeceğiz" gibi sözlerle dölü nutukları heyecanla alkışlamışlar-*dtr.* Bu yeni teşkilât, şimdi de, Beşparmak dağlarındaki köylerde Rumlara silâh talimi yaptırmak için harekete geçmiştir.

Tabiî, bütün olup bitenler sadece tebliğlerden, nutuklardan ibaret kalmamaktadır. Mağosa civarındaki Türk köyleri, şimdi EDMA teşkilâtı içinde yer alan eski EOKA'cılar tarafından tahrip edilmektedir. Rumlar. yeni Cumhuriyet kurulmadan önce tecrit edilmiş vaziyette bulukları Türkleri aralarından uzaklaştırmak için mümkün olan herşeyi yapmaktadırlar. Piperisterona'daki Türk evlerinin yakılmasından sonra Türklar kaçmağa başlamışlardır. Kufez köyündeki Türkler de hücuma maruz kalmışlardır. Bu gibi hâdiseler, Zürich'teki dostluk kucaklaşmasından sonra, Anadolu Ajansının bültenlerine ve Kıbrıs Saati programına aksetmemektedir. Meselâ, Mayıs ayında, Lefköşedeki Koşu Yerinde olup bitenler,' Londra Radyosu tarafından bile verildiği hâlde, Türk halk efkârına duyurulmamıştır. Orada vazifeli bir Türk polis memuru, birinci mevki sıralarındaki bir sandalyeyi hakkı olmadan işgal eden bir Rumu uzaklaştırmak isteyince, üçyüz kişiden fazla bir kalabalığın hücumuna uğramış ve insafsızca dövülmüştü. Aynı hâdise sırasında, koşu sahasının kenarına park , edilen

Makarios
Zikri ile fikri ayrı

Türk otomobillerindeki ayyıldızlı bayraklar da parçalanmıştı.

Londra andlaşmalarından sonraki müsait havadan faydalanan AKEL'ciler de harekete geçmişlerdir. "Terakkiperver İşçi Partisi" adıyla bir zamanlar faaliyette bulunan Kıbrıs Komünist Partisi, eski vali Hardın.? zamanında kanun dışı ilân edilmiş, AKEL'cilerin büyük bir kısmı hapse atılmıştı. Şimdi, bütün eski AKEL'ciler, "EDON = Birleşik Demokratik Gençlik' Cephesi" adıyla bir teşekkül kurarak Kibrisin siyasi hayatına katılmışlardır. Maksat, önce kapatılan partiyi tekrar açtırmak, ondan sonra da Kıbrısı komunistleştirme işine hız vermektir. Tabiî, Adadaki Türk azınlığı böyle bir niyetin önüne çıkan en kuvvetli engel telâkki edilmektedir.

Yirminci madde

Rum cemaatinin Enosis hakkındaki niyetleri, Zürich ve Londra andlaşmalarına göre Adada kurulması gereken Türk belediyeleri mevzuunda resmen belli olmuştur. 1960 Şubatına kadar yeni Cumhuriyetin anayasasına nihaî şekil vermek üzere toplanan muhtelit komisyonda,' ayrı belediyelerden bahseden meşhur yirminci maddeye sıra geldiği zaman, bütün Rum belediye reisleri itiraza başlamışlardır. Türk cemaatine bu hakkın tanınması, "Türkleri Rum potasında eritmek" politikasına aykırı düşmektedir. Hattâ, Lefkoşenin Rum bölgesi Belediye Reisi Dr. Themistoklis Derviş, "baskı altında imzalanmış bir andlaşmaya uymanın şart olmadığını ve yirminci maddenin tanınmaması gerektiğini" söyleyecek kadar cüret göstermiştir.

Komisyonda Rumların bu gibi mızıkçılıklarına karşı en iyi mücadeleyi, Türk Hükümetini temsil eden Profesör Nihat Erimden çok, bizzat Kıbrıslı liderlerden Rauf Denktaş yapmaktadır. Eski bir hukukçu olan Rauf Denktaş, maddeler arasına sıkıştırılmak istenen kurnazlıkları hemen sezmekte, Dr. Fazıl Küçükün şu veya bu sebeplerle meskût geçtiği hususlarda bile sesini çıkartmaktadır. Rauf Denktaş, Adada Türkler aleyhine vuku bulajı hâdiseleri yakından takip etmekte, Türk Hükümeti temsilcilerinin ve Dr. Fazıl Küçükün pasif kaldıkları baskı vakaları karşısında Valiye veya İngiliz Hükümetine telgraflarla müracaat etmektedir. Hiç şüphesiz, bu gibi itirazlar Rumların ve Yunan basınının pek hoşuna gitmemektedir. Meselâ, Atinada çıkan bağımsız Vima gazetesi, Rum çoğunluk karşısında Türklerin belediyeler meselesinde ısrar etmelerini "mânâsız" bulmaktadır. İşin daha garibi. Yunan Hükümeti, "uzlaşmaz" hareketlerinden dolayı Rauf Denktaşı. Türk hariciyesine şikâyet etmiştir! Resmî balayını kışa çeviren garabetler bu kadarla da bitmemektedir. Sabık Albay, şimdiki General Grivas da sesini yükseltmiştir. Generale göre, Makariosun sunduğu Belediyeler Plânı -ki Zürich'te Türklere birelden tanınan hakkı, öbür elden geri almak için hazırlanmıştır- bizzat kendisi tarafından tesbit edilmiştir, O halde itirazsız kabul olunmalıdır. Aksı halde Grivas çizmeleri tekrar ayağına çekecektir! Yunan Dışişleri Bakanı Averof, Atmadaki Yunan - Türk görüşmeleri arifesinde yapılan bu "affedilmez gafı affettirmek için, generali "teskin"e çalışmışsa da, bu sözler Zürih ve Londra anlaşmalarının nasıl bir düşünceyle zahiren kabul edildiğini göstermektedir.

İngilizlerle arası çok iyi olan Rauf Denktaş, Kibrisin Britanya

Milletler Camiası içinde kalmasını, bilhassa iktisadi bakımdan zaruri görmektedir. Adayı Komünist Rum teşekküllerinin eline düşürmemek için, "işsizlik tehlikesinin bertaraf edilmesi ve herkesin karnının doyması şarttır" diyen Rauf Denktaş, bu gibi realist tutumların istiklâl veya taksini şeklindeki tezlerden daha muvaffak olacağına inanmıştır. İngilizler de aynı şeyleri düşünmüş olacaklar ki, geçen hafla içinde, Lefkoşe hava meydanı için yeniden birbuçuk milyon dolarlık yatırım, yapacaklarını açıklamışlardır. Cumhuriyet kurulduktan sonra da Kraliyet Hava Kuvvetlerine üs vazifesini görecek olan meydan, bu yeni yatırımlar sayesinde modern hâle getirilecek, pek çok kişiye iş sahası açılacaktır.

Peynir gemisi

Taksim nidaları ve çeşitli vaadlerden sonra Kıbrıslıların istikbalini ucube Cumhuriyetin kaderine terkedenler bu davranışın Ada sakinlerinde uyandırdığı kırgınlığı gayet iyi bildikleri için, şimdi de yakınlık gösterileriyle gönül almak istemektedir. Mehter takımından ve resmî turizm gezilerinden sonra, iktisadî ve kültürel sahalarda da bol bol vaadlerde bulunulmuştur. Fakat, bu sahada da yapılanlar -tıpkı Anavatandaki gibibirbirini tutmamaktadır. Gerçi Ziraat ve İs Bankaları kanalıyla krediler açılması, Tekel tarafından Kıbrısta bir içki fabrikasının kurulması ve 89 gence Türkiyede üniversite bursu verilmesi gibi müsbet adımlar atılmıştır ama, öte yandan da Adayla olan kültür bağlarını zayıflatarak bazı kararlar alınmıştır. Meselâ, Kıbrısa gönderilen kitap ve mecmualar artık "matbua" değil, "ticari eşya" sayılmakta ve bu yüzden gümrük muameleleri hayli uzamaktadır. Uçakla bir günde gelmesi mümkün olan mecmualar ancak yirmi gün sonra Adaya varmaktadır. Ayrıca, posta masraflarında da muazzam artışlar olmuştur. Eskiden 20 kuruşa sevkedilebilen bir kilo kitap veya mecmua şimdi, yeni kararlardan sonra, tam dört liraya sevkedilebilmektedir. Adada çıkan Bozkurt gazetesinin dediği gibi, "hâlâ yabancı memleket gibi muamele görmek" Kıbrıslı Türkleri çok üzmektedir.

Demokraside Zorbalık

Bu ayın başında, Fransız Millet Meclisi yeni içtüzük hakkındaki müzakerelere başladığı zaman, Başbakan Michel Debre, "hükümetin getirdiği tedbirler sayesinde demokrasimi geleceği teminat altına alınacaktır" demişti. Yeni içtüzük, soru, gensoru ve Meclis soruşturması müesseselerinin işleyişine hâkim olan kaideleri hükümete kolaylık sağlıyacak şekle sokmakta, muhalefetin isbaşındaki kimseleri sık sık rahatsız etmesini önlemekteydi. Başbakana göre, altı ayda bir, hükümet değiştirmek eğlenceli bir şeydi ama. gerçek demokrasi demek, seçimler anısında hükümetlerin istikrarlı kalması demekti. İcra uzvunun mesuliyetlerini yerine getirebilmesi için parlâmentonun oyuncağı olmaktan kurtulması lâzımdı.

Geçen hafta, Cezayir meselesiyle ilgili müzakereler sırasında Fran^sız Millet Meclisindi olanlar, Başbakanın ve arkasındaki U. N. R. -Yeni Cumhuriyet Birliği- Partisinin "istikrarlı hükümet"ten ne anladıklarını açıkça göstermiş oldu. Meclisteki sayıca çokluklarına rağmen, hükümet taraftarları, muhalefete mensup olanların konuşmalarına tahammül edemiyorlar, hattâ bunları lüzumsuz sayıyorlardı. İtidalleriyle tanınası Sosyalistlerin bile Cezayir mevzuunda hükümeti tenkit elden sözleri, bağrışmakır ve gürültüler arasında bağluyordu. Debre'nin ve Soustelle'in adamları, böyle bir meselede hükümetin tenkid edilmesini "vatan hainliği" ile bir tutacaklarını açıkça söylüyorlar, kürsüye çıkan muhaliflere karşı, ağır sözler sarf ediyorlardı. Fransa Cezayirde bir milli misyonu yerine getirirken hükümet aleyhinde konuşmak ne cüretti? Hükümet neden, rahat bırakılmıyordu?

Ordunun tehdidi sayesinde ve hayli şüpheli seçim usûlleriyle işbaşına gelenlerin Meclisi ki bu davranışları, Fransız basınında çok dikkate şayan, bazı makalelerin çıkmasına sebep oldu. Bunlardan "Le Monde"da yayınlanan bir makale, yalnız Fransada değil, daha başka memleketlerde de raslanan "demokrasi hastalıkları" nı pek güzel teşhis etmekteydi. Jacques Fauvet imzasıyla ve "Demokrasi öğrenilir" baslığı altında çıkan makaledeki şu satırların büyük bir değer taşıdığında her halde şüphe yoktur:

Demokrasi, her şeyden önce, muhalefete gösterilmesi gereken saygıyla tarif dilir. Aslında bu kadar aşikâr bir şeyi tekrarlamak bile lüzumsuz; fakat, ne yapalım ki, bugün birçok kimse, totaliter rejimlerindeki başlıca zihnî hastalığın müsamahasızlık olduğunu unutmaktadır. Bu çeşit rejimlerde, azınlıkta kalanlar daima kötü muamelelere maruz kalırlar ve toptan yokedilmek tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Halbuki demokrasilerde, azınlıkta olanlara, fikirlerini ifade etmek, teşkilâtlanmak, çoğunluk hâline gelmek ve meşru yollardan iktidara seçmek imkânı verilir.

. . . Demokrasi, aynı zumunda, bir atmosfer demektir. Muhalefetin hukuken ve maddeten serbest olması kâfi gelmez; manevi serbestlik de şarttır. Muhalefetin hareketleri, yazıları ve fikirleri, ordunun yahut milletin maneviyatına karşı birer tecavüz şeklinde gösterilmemeli; Muhalefet üzerinde, sadece kanunlara aykırı bir baskının değil, fakat bir de muhalifin veya müşahidin vatanseverliğini, yahut şerefini şüphe altında bırakacak çok daha ağır bir başka baskının da gölgesi bulunmamalıdır.

. . . (ok tehlikeli ve hiç şakaya gelmeyen bir başka kurnazlık da, muhalefeti serbest bırakmak, fakat şerefinden mahrum etmek usûlüdür. İktidar, tabiatı icabı, totaliter bir meyil üzerindedir; bir de karşılaştığı güçlükler artarsa, kendisini vatan, Fransa gibi mefhumlarla aynı saymağa, bu mefhumlarla kendi arasında fark görmemeğe başlar; aynı zamanda, hanımlarını, hattâ kendisini tenkit edenleri de "vatan haini" kategorisine sokar.

. . . Bugün Sosyalistlerin gerisindeki seçmen sayısı U. N. R. seçmenlerinin sayısına eşit, hattâ onlardan fazladır bile. Bunlara bir de Komünist Partisinin seçmenlerini ilâve ederseniz. Mecliste yedi milyon Fransız adına sadece elli mmilletvekilinin söz söyliyebildiğini görürsünüz. Daha az sayıda seçmeni temsil eden öbür üçyüz kişiden, bu elli kişiye maddî ve manevi ifade hürriyeti tanımalarını istemek fazla mı olur? Anlaşılan, Cezayirden başka yerlerdekilere de demokrasiyi öğretmek lâzım.

Doğu- Batı

Film koptu

Bu hafta başında Cenevrenin hâli, Keçen haftalardan bir hayli, farklıydı. Milletler Sarayı yüzlerce gazetecinin muhasarasından kurtulmuş, şehirdeki dedikodu havası ortadan kalkmıştı. Dört büyük devlet dışişleri bakanları arasında sürüp giden toplantı, evvelce de tahmin edildiği gibi, altıncı haftanın sonunda bir çıkmaza saplanıp kaldı. Bundan kurtulmak için sarfedilen bütün gayretler boşa çıkınca en iyi çarenin toplantılara "ara vermek" olduğu düşünüldü ve konferans 24 gün sonrasına, yani 13 Temmuza tâlik edildi.

Gromyko'nun geçen hafta yaptığı son tekliflerden sonra, asgari bir uzlaşma zemini bulabilmek için çok çalışıldı. Bu hususta en çok gayret sarfeden İngiliz delegasyonu oldu. Gelecek genel seçimlerdeki başarı şansını zirve toplantısıyla çok yakından alâkalı gören Muhafazakâr Parti hükümeti, dört hükümet başkam arasında yapılacak toplantının Cenevre anlaşmazlığı yüzünden suya düşmesine hiç razı değildi. Delegasyonun faaliyetlerini yakından takip edenler, geçen Çarşamba akşamı, Selwyn Lloyd'un baş yardımcısı Sir Anthony Rumbold ile Gromyko'nun müşaviri Büyükelçi Jakob Malik arasında bazı gizli görüşmeler olduğunu gözden kaçırmadılar. İngilizler konferansı fiyaskodan kurtarmak için ortalama bir hâl çâresi bul-

Andrei Gromyko
İnadı inat...

mak hevesindeydiler. Düşündükleri uzlaşma şekline göre, Sovyetler Batılıların Berlinden çekilmelerini isteinekten muvakkaten vazgeçecekler, Batılılar da, nihaî bir hâl tarzının bulunuşuna kadar, durumu ıslah için bazı tedbirler alınmasına razı olacaklardı. Meselâ, Müttefik işgal kuvvetlerinin mevcudunda indirme yapılacak, şehirdeki casusluk ve fesat yuvalarının temizlenmesine başlanacak ve nihayet Berline füze rampası kurulmayacağı hususunda kati teminat verilecekti.

Bu teklifler karşısında Sovyetlerin davranışında büyük bir değişiklik olmadı. Hafta sonuna kadar Moskovadan talimat bekleyen Gramyko, nihayet, çeçen hafta bahsetmiş olduğu bir yıllık müddeti onsekiz aya çıkarmaktan başka bir fedakârlıkta bulunamıyacağmı açıkça söyledi. Batılılar onsekiz aya kadar Berlinden çekilmedikleri takdirde, şehre giden yollar üzerindeki kontrol noktaları Doğu Almanya Cumhuriyetini terkedilecekti.

Almanya

Bir şöhretin yıkılışı

Şansölye Konrad Adenauer ile İktisat Bakanı Ludwig Erhard arasında siyaset düellosu geçen hafta sonunda tekrar alevlendi. Bu defaki atışmanın sebebi, ihtiyar Şansölyenin New York Times gazetesine verdiği bir beyanattır. Adenauer'e göre, Erhard'ın şansölyeliğe heveslenmesi yersiz bir harekettir, çünkü Almanyayı kalkındıran İktisat Bakanı dışişleri sahasında hiç tecrübe sahibi değildir ve üstelik mensup olduğu Hıristiyan Demokrat Partisi içinde bile çoğunluk sağlayacağı şüphelidir.

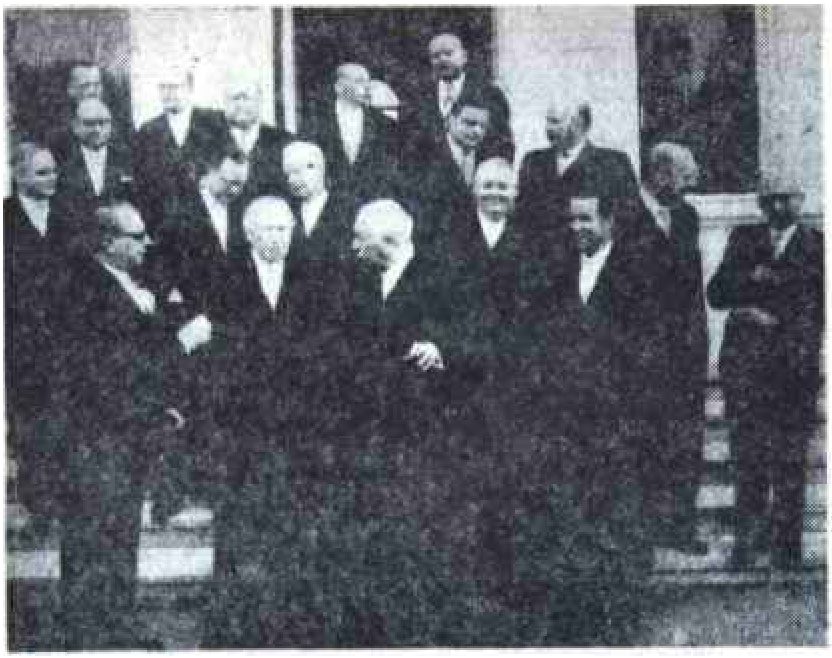
Tabiî, 83 yaşındaki bir devlet adamının böyle hafif sözler söylemesi, şişman Bakanı çileden çıkarmağa kâfi geldi. Şimdiye kadar çok sabırlı davranan Erhard, bu defa "Şansölye hazretleri artık akla hayale gelmeyecek sözler söylemeğe başladı; galiba bu yaptıklarının hem kendisine, hem de Almanyanın itibarına zarar verdiğinin farkında değil!" demekten kendini alamadı. Adenauer, bu cevap üzerine, hükümet vasıtasıyla yayınladığı bir tebliğde, "söylediklerim gazeteye yanlış aksetmiş, ben Erhard tecrübesizdir, demedim; tecrübe edinmek için biraz daha beklemesi lâzımdır, dedim" şeklinde acaip bir dil kullanarak, kırdığı potu büsbütün yüzüne gözüne bulaştırdı.

Adenauer'in böyle sık sık Erhard aleyhine atıp tutmak lüzumunu hissetmesi, kendisinin son hareketleri hakkında Almanya içinde ve dışında yapılan tefsirlere hak verdirmektedir. Hakikaten ihtiyar Şansölyenin son kararına gerekçe olarak ortaya sürdüğü sebepler yeryüzünde pek az kimseyi aldatmıştır. Nisan "başında Şansölyelikten ayrılıp Cumhurbaşkanı olmak kararını açıklayan Adenauer, yerine kendi adamlarından Maliye Bakam Etzel'i getirmek niyetindeydi. Fakat, İktisat Bakanı Erhard'in ererek parti içinde, gerekse halk efkârında bu mevkie daha lâyık görüldüğü kısa zamanda anlaşıldı. Hükümet dizginlerinin tamamen elinden çıkmak üzere olduğunu gören Adenauer verdiği karârdan dönmek ve Şansölyelikten ayrılmamak suretiyle Erhard'a iktidar yolunu kapamış oldu. İhtiyar devlet adama, iktidarın kendi emrinde bulunmayan kimselerin eline geçmesine razı değildi. Tabiî, bu kararını alırken, içinden geçenleri açıkça söylemedi ve dönüşüne sebep olarak dış siyaset sahasındaki değişikliklerden bahsetti.

Adenauer'in iktidar hırsıyla giriştiği bu birbirini tutmaz hareketler, yeni Almanyanın kurucusu olarak memleket içinde kazandığı itibarı bir iki günde sıfıra indirdi. Bütün Alman basını Şansölye aleyhine ağır yazılarla dolup boşaldı. Düsseldorf'ta çıkan bağımsız meşhur Der Mittag gazetesi şöyle diyordu: "Şimdi artık sadece iki yol kalmıştır. Adenauer, bütün bu yaptıklarından sonra, tekrar Hıristiyan Demokrat Partisinin mutlak hâkimiyeti olursa, artık Alnıanyada demokrasi

BİR ALMAN KARİKATÜRÜ: ADENAUER'İN KUKLALARI!.

Federal Almanya hükümeti Cumhurbaşkanı Heuss ile

Kara kedi nerede?..

bir komediden ibaret kalır. İkinci yol, parti çoğunluğunun kentlisine güven oyu vermemesi. Cumhurbaşkanı veya Şansölye olmasına karsı gelmesidir. Bunların dışında kalan bütün yollar bir uzlaşmadan ibaret kalır ve Federal Cumhuriyeti tehlikeye düşürür."

İpsiz Kuklalar

Geçen hafta içinde. Der Mıttag'ın korktuğu oldu. Hıristiyan Demokrat Partisinin milletvekilleri, yapılan bütün saçmalıklardan sonra, hâlâ Adjnauer'e itımad ettiklerini -hem de oybirliğiyle- ifade ettiler. Böylece Almanyada demokrasinin komedi hâline geleceği yolundaki tahminler de gerçekleşmiş oldu. Hakikatin, yalnız milletvekillerinin değil. fakat parti mensubu 800 delegenin meydana getirdikleri manzarayı seyretmek Alman milletinin neden hep diktatörler peşinde sürüklendiğini anlamak için kâfiydi. Adenauer kürsüye çıkmadan önce aleyhinde atıp tutanlar. Şansölye konuştuktan sonra âdeta sihirlenmiş gibiydiler ve meyhane partilerini andıracak şekilde lehte tezahürat yapmaktaydılar. Erhard bu toplantıda bulundu ama, Adenauer salona girmeden ayrıldı, Tegern gölündeki sayfiye evine gitti. Şişman Bakan. "Beraber bulunacağız da ne olacak sanki? Birlikte resim çektirsek, aramızda olup bitenleri bilen halka karşı saygısızlık etmiş olmaz mıyız?" diyordu.

Emrindeki kuklaların harekat tarzlarından pek memnun kalan ihtiyar adanı, şimdi de Cumhurbaşkanlığı makamında aynı sadakatle çalışacak birisini bulmuştu, 1 Temmuzda yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Hıristiyan Demokratların adayı Ziraat Bakam Heinrich Lübke olacaktır. Sosyalistlerin adayı Carla Schmid'e karşı çıkarılan Lübke şimdiye kadar sil k bir şahsiyet olarak tanınmıştır ve bundan sonra da öyle kalacağına şüphe yoktur.

Dikkate şayan olan taraf, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin Çatı Bellinde yapılmasına karar verilmiş olmasıdır. Berlin meselesinin Doğu ile Batı arasında çetin müzakerelere yol açtığı bir zamanda böyle bir harektin Ruslar aleyhine sen derece tahrik edici bir maliyet taşıdığı şüphesizdir. Aslına bakılırsa. Aderauer'in istediği de budur. İhtiyar Şansölye, Sovyetlerle müzakereye girişilmiş olmasından pek memnun kalmıştır ve aziz dostu De Gaulle'le birlikte Ruslara karşı daha sert davranılmasına taraftardır. Hattâ, denildiğine göre. ihtiyar. Doğu . Batı münasebetlerinde John Foster Dulles'dan boş kalan role kedisini vâris görmekte, Batı medeniyetinin "'Aslan Yürekli Richard"ı olmağa heveslenmektedir.

Nikaragua

Tutuşan etekler

Geçen defaki "istilâ" tehdidini başarıyla atlatan diktatör Luis Somoza, bu hatta yeni bir "millî tehlike"den bahsediyordu. İktidar düşkünü genç adamın söylediklerine bakılırsa, 50 kişilik "muazzam" bir istilâ kuvveti komşu Kosta Rika'nın kuzey . batı bölgesinde hazırlık yapmakla meşguldür. Ayrıca, Kosta Rika ile Nikaragua arasındaki Santa Elena koyunda da 200 kişilik "çok muazzam" bir istilâ kuvveti hazırlanmaktadır. Somoza da, bütün Lâtin Amerikalı diktatörler gibi. koltuğuna karşı girişilen tertiplerde komünist parmağı görmekte, kızıllardan bahsetmekle meseleyi hallettiğini sanmaktadır. Şimdi, komünistlere ilâveten bir de Kübalı Fidel Castro çıkmıştır. Somoza hükümeti, bir "abalı" daha bulmaktan gayet memnun, bütün olup bitenlerin Kübadan gelen silâhlar yüzünden vukua geldiğini iddia etmektedir. Biraderiyle birlikte Nikaragua'yı babadan kalma çiftlik gibi idare eden Somoza. yeni istilâ teşebbüsünün iki hafta sonra vuku bulacağını tahmin etmekte, harıl harıl hazırlık yapmaktadır. Tabiî, halkı ayaklanmaya, dışardaki sürgünleri de memleketi istilâya sevkeden sebepler üzerinde düşünmek, bunlara hâl çaresi bulmak kendisine pek külfetli bir iş olarak gözükmektedir.

Bütün diktatörler gibi, Luis Somoza da merasim düşkünüdür. Hele geçen hafta, son "istilâ" harecetinde alınan 61 esirle birlikte yaptırdığı geçit resmi, başşehir Managua'da daha uzun yıllar anlatılacaktır. Uçakların, zırhlı arabaların katıldığı merasim sırasında, esirler de -tıpkı Roma İmparatorları zamanında olduğu gibi- Sompza'mn önünden geçirilmiştir. Saray balkonundan geçit resmini seyreden diktatör, merasimden sonra esirlerle konuşmuş, yapılan çarpışmalarda hiç adam öldürmedikleri için kendilerini idam ettirmeyeceğini söyleyerek âlicenaplığını göstermiştir. Luis Somoza konuşmasını, "artık komedi bitti!" diye sona erdirmişse de esirler hangi komediden bahsedildiğini pek anlayamamışlardır.

Somoza, biraderler

Kamedinin ikinci perdesinde

K A D I N

Sosyal Hayat

Nişanlılık

Evlilikte mutluluğa erişmek için bugün çeşitli yayınlarla çeşitli nasihatlar verilmekte ve bunun bir nevi eğitimle elde edilebileceği ileri Sürülmektedir. Bu görüşte mühim bir hakikat payı olduğu muhakkaktır. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki "bilgi, eğitim gayret ve arzu" her evliliği iyiliğe götürmeye kafi değildir. Çok ehemmiyetli bir nokta, nişanlılık devresinin bir tecrübe devresi olarak ele alınmasıdır. Nişanlılar birbirlerine yalnızca tatlı sözler söyleyip, birbirlerine hoş görünmek için hakikî şahsiyetlerini birbirlerinden gizlemek yoluna gidecek olurlarsa bu tecrübe devresinden, icap ettiği şekilde faydalanamıyacaklardır. Nişanlı gençler, mizaç ve karakter bakımından birbirlerine uygun değillerse evliliğin icap ettirdiği uzun arkadaşlık ve anlaşma yıllarını mesut bir şekilde beraber geçiremiyecekleri aşikârdır. Şu halde nişanlılık devresi hakiki bir tanışma devresi olarak ele alınmalıdır ve bu devrede iki genç bir çok hayat problemleri hakkında düşündüklerini, hâdiseler karşısında hissettiklerini, zevklerini ve itiyatlarını birbirlerinden gizlememeli, şahsiyetlerini meydana çıkarmalıdırlar. Cinsi bir arzunun, bir fiziki hoşlanma hâdisesinin mesut bir evlilik için yeter olmadığını bilmek gerekir.

Aşkın gözü kördür

Aşk evliliklerinin umumiyetle mesut netice vermediğini ileri sürenlerin aklandıkları nokta şudur: Zannedilir ki aşk evliliğin makul ve normal gidişini bozar, eşleri lâubaliliğe götürür ve bu yüzden neticede eşler bedbaht olurlar. Halbuki evliliği aşk kadar güzelleştiren bir *şey* tasavvur edilemez. Mesele şudur ki bazı kadın ve erkekler basit bir cinsi arzuya, bir hoşlanmaya aşk ismini verirler. İlk yaklaşma devresinde ise, aşkın gözü kördür. Böylece birbirlerini tanımadan sevdiklerini sanan gençler evlendikleri zaman gözleri nihayet açılır, birbirlerini oldukları gibi görmeye başlarlar. Üstelik fazla talepkâr olmaya kendilerini alıştırmış bulunmaktadırlar. Halbuki tatmin edilmiş cinsî arzular, kısa müddet sonunda artık birşey ifade etmez hale gelmiştir.

Cinsî arzunun ehemmiyeti

Herhangi bir değeri ele alırken diğerini ihmal etmek doğru değildir. Yukarıdaki sözlerden sevgililer ve nişanlılar arasındaki cinsî uzunun ehemmiyeti olmadığı mânası çıkarılmamalıdır. Aksine eşlerin vücut bakımından birbirlerini çekmeleri evlilikte belki en mühim bir unsurdur. Hatta evliliğin, aslında, bu uzvî temele dayandığını da söylemek mümkündür. Fakat bu yalnız başına yeter değildir. Cinsî arzu manevî değerlerle, şefkat, saygı ve müşterek gayelerle, müşterek zevklerle zenginleştirilmezse bir balon gibi söner.

Evlenmenin şartları

Şu halde müşterek bir hayat kurmaya karar veren kadınla erkeğin dikkat edecekleri mesele tanışma ve nişanlılık devresinde birbirlerini oldukları gibi görmeye ve birbirlerine oldukları gibi görünmeye çalışmaktır. Aşk çok mühimdir ve evliliği mutluluğa götürecek ilk unsurdur. Ancak cinsî arzunun yeter olmadığını da unutmamak ve aşkın, ruhî unsurlarla da beslenmesi gerektiğini akıldan çıkarmamak lâzımdır.

İki genç nişanlı
İyi denemeli!..

Aşkın ruhi unsurlarla beslenmesi için eşlerin mizaç ve karakter bakımından birbirlerine uygun olmaları, bunun bir neticesi olarak da alâkalarda, zevkler, arzular ve itiyatlarda müşterek bir ahenkle hareket etmeleri lâzımdır. Mutlak bir uygunluk tasavvur edilemez yani tıpatıp birbirleriyle eş yaratılan sevgililere her zaman rastlamak mümkün değildir. Birbirlerini seven gençler ufak tefek mizaç ayrılıkları yüzünden elbette birbirlerini terk edecek değillerdir. Bahis mevzuu olan uygunluk biraz gayret, biraz sevgi ve biraz da iyi niyetle, bilgi ile, eğitimle elde edilebilecek bir uygunluktur. Zekâlarını kullanan, birbirlerine sempati duyan, anlaşma gayreti içinde bulunan gençler aralarındaki münasebetleri ahekü bir şekilde devam ettirebiliyorlarsa yeter derecede anlaşıyorlar demektir. Evliliğin "karşılıklı fedakârlık" prensibini kabul etmeden mükemmele erişmek hemen hemen imkânsızdır. Ancak öyle yaradılışlar vardır ki birbirlerini âdeta iterler, birbirlerinden o derece başkadırlar ki birbirlerine uymak için katlanacakları fedakârlık normal hudutları aşar ve azap şeklini alır. Bu insanların evlenmeden ayrılmaları hem kendileri hem de doğacak çocukları için iyidir.

Mizaçta uygunluk

Bazı eşler birbirlerinden şikâyet ederken anlaşmazlıklarının hep ufak hâdiselerden çıktığını, bunların aslında incir çekirdeği dolduramıyacağını söylerler ve böylece de bunun aslında pek mühim olmadığını sanarlar. Halbuki mizaç hep teferruat üzerinde meydana çıkar ve evlilikte büyük hâdiselerden fazla tahrip yapar. Bu küçücük hâdiseler evde huzur diye bir şey bırakmıyacaktır. Nişanlılık devresinde başgösteren bu gibi devamlı küçük hâdiseler aslında ciddî bir ihtardır. Evlenecek olan gençlerin bu hâdiseler üzerinde ciddiyetle durmaları gerekir. İlk sevgi anlarında bir öpücükle geçiştirilen bu dırıltılar, evliliği ölüme götüren küçük dozda zehir gibidir. Bu alarm işaretlerini gözden kaçırmamak ve evlenmekte israr etmemek daha iyi olacaktır. Mizaçta yüzde yüz uygunluk gene de bahis mevzuu değildir. Fakat daha ilk günden mütemadiyen didişen bir çiftin evliliğin güç realitesi karşısında daha anlayışlı ve sabırlı olabileceğini sanmak bir

hatadır. İşte bunun içindir ki nişanlılık devresinde sevgililerin çok açık hareket etmeleri ehemmiyet taşır. Bir hoşnutsuzluk, bir dırıltı ve vırıltı neden ileri gelmiştir? Bir anlaşmazlığı halledip, bir yanlışlığı düzeltip daha çok anlaşıp daha çok sevişmek mümkündür. Fakat aynı şekilde hareket ederek esaslı mizaç farklarının mevcudiyetini anlamak da kabildir.

Karakterde **uygunluk**

Karakter farklarını anlamak çok daha kolaydır. İyi karakterden anladığımız herkes için birdir. Namuslu, fedakâr, cessur, doğru sözlü, sâdık, çalışkan insan iyi insandır. Hiçbir insan mükemmel değildir. Kendi kusurlarını tahlil eden bir kimse karşısındakine karşı daha müsamahakâr olur. Fakat eşler arasındaki çok büyük karakter farkları onları birbirinden ayıracaktır. Bunu da unutmamak gerekir.

Alâkalar, zevkler, itiyatlar

Müşterek alâka, arkadaşları nasıl birbirine bağlarsa, kan koca arasındaki arkadaşlık bağlarını da kuvvetlendirir ve saadetlerine yardım eder. Birbirlerini sevmekten başka yapacak şeyleri olmıyan eşler birbirlerinden çabuk bıkarlar, ehemmiyetli olan şey, hayat boyunca beraberce başka şeyleri de sevebilmek, müşterek alâkalar, zevkler ve itiyatlar edinmektir. Beraberce meselâ çiçekleri, beraberce hayvanları veya insanlara yardım etmeyi, seyahate çıkmayı seven eşler hayatlarını zenginleştirme imkânlarını bulurlar. Bahçelerinden, beraber yaptıkları herhangi bir el idinden zevkle konuşan karı kocalar gıpta edilmeğe değer. MUşt?rek alâkalar ve bunların verdiği zevk evlilere hergün yenileyebilen yepyeni ve mesut bir dünyanın kapısını açar. Bu yenilikler ise onları tehlikeli, zararlı yeniliklerden, maceralardan koruyacaktır. Nişanlılık devresinde müşterek alâkaları beslemek bunları yaratmak çok faydalıdır.

Bu demek değildir ki nişanlılar kendilerini, evlendikten sonra her işi b3raber yapmaya ve neticede tam bir inhisarcılığa doğru gitmeye hazırlanmalıdırlar. Ölçü her yerde şarttır. Eşlerin müşterek alâkaları olması, bu alâkaların gün geçtikçe çoğalması evliliğin bir nevi emniyet, supabıdır. Ama bunu fırsat bilerek inhisarcılığa gitmek en büyük hatadır. Eşlerden biri herhangi bir işine müdahale edilmesini istemiyorsa, onun bu hissine saygı göstermek şarttır. Müşterek alâkalar ancak samimi bir arzu ile müşterek bir zevk yaratabilir. Suni müşterek alâkalar ise can sıkıcıdır.

ni alıyorsa, bundan zevk duymuyorsa, paket gibi nişanlısının veya eşinin peşinde maçtan maça sürüklenmesi ikisi için de hoşnutsuzluk mevzuu olmakta gecikmeyecektir. Erkek böylece hürriyetinin kısılmak istendiğine hükmedecek, karısını yorduğunu görecektir. Kadın ise severek yapmadığı bu iş için ona içerliyecektir. Böyle bir durumda eşlere muayyen hürriyet sahaları tanımak, zevklere ve yerleşmiş itiyatlara ilişmemek lâzîmdır. Nişanlılık devresinde bunu takdir eden sevgililer, evliliğe büyük bir kazançla girmiş olurlar. Alâkalarda ve zevklerde bazı hürriyet sahaları tanımak, yeni yeni başka müşterek alâka ve zevkler yaratmak için de bir mâni teşkil etmiyeceğine göre mesele yoktur.

Cinsi bilgi

Birbirlerine karşı duyduktan arzu ne derece fazla olursa olsun, nişanlıların dikkat edecekleri bir nokta da, evlenmeden cinsî meseleler üzerinde iyi kitaplardan veya mütehassıslardan iyi bilgi edinmektir. Arzuları terbiye etmek mesut bir evliliğin şartlarındandır. Bu hususta birçok kadınların ve birçok erkeklerin korkunç derecede bilgisiz olduklarını hatırdan çıkarmamak gerekir. Hattâ "Don Juan" geçinen birçok maceraperest erkeklerin dahi cinsî bilgiden mahrum oldukları ve bu yüzden daima yeni maceralar peşinde koştukları tesbit edilmiştir. Tatmin edilmiş cinsi hayattan mahrum olan eşlerin mesut bir evliliğe erişmeleri imkânsızdır. Bu ise arzu kadar bilgiye ihtiyaç gösteren bir şeydir.

Yeni erkek modası
Göbek salmak yok!.

Moda

Ya erkekler?

Seneler senesi son derece yeknesak şekilde devam, ededuran erkek modası nihayet erkekleri de bıktırmış görünüyor. Kadın modasının merkezi olan Fransa işte bu yolda büyük adımlar atmak ve birşeyler yapmak kararındadır. Üç silâhşorlar ismiyle maruf Fransanın en cüretkâr dört erkek terzisinin tertipledikleri defile bu bakımdan son derece alâka çekici olmuştur.

Bu defilede teşhir edilen bazı erkek kıyafetleri hakikaten erkek modasına ihtilâl yaratabilecek değişiklikler gösteriyordu. Biçki, kumaş, kostümlerin astarları ve hattâ şapkalar bu defileyi seyreden kadınlara hayret nidaları kopartmış, erkekleri ise için için pek memnun etmiştir. Bunları aynen tatbik etmiyecek olanlar bile, erkek terzilerinin çok fazla sadık kaldıkları klâsik merakından ancak böyle bir fırtına ile biraz kurtulabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu erkekler hep aynı şeyleri giyinmekten bıktıklarını söylemekte ve terzilerinin hiçbir değişikliği benimsemediklerinden şikâyet etmektedirler.

Zayıflık mecburiyeti

Geçen mevsim zaten incelmiş olan siluet bu mevsim yem bir biçki ile büsbütün daralmıştır. Omuzlar genişliklerinden çok şey kaybetmiştir. Yaka röverleri de incedir. Kalça kısmında ceketler erkekleri rejime sevkedecek kadar dardır. Pantolonlardaki büyük sürpriz bazılarının tamamiyle plisiz olarak vücuda yapışık durmasıdır. Senelerden beri görülen paçaları dublesiz pantolonlar ise bu mevsim artık şart olmuştur.

Ceketlerin en ehemmiyetli hususiyeti düz oluşlarıdır. Koleksiyon da yalnızca tek bir kruvaze cekete rastlamak mümkün olmuştur. Üç silâhşorlar her kostümle giyilen jilenin ölümüne karar vermişlerdir. Bu pratik yelekler çok harcıâlem, çok bıktırıcı olmuştu. Bundan sonra şık erkekler kostümleri için tıpkı eskisi gibi hususi yelekler yaptıracaklardır. Fakat bu yeleliler binbir teferruat ile, zenginleştirilmiştir. Bunların muhakkak elbisenin kumaşından olması şart değildir ama düğme veya biyelerle elbiseye uydurulması şarttır.

Erkek kostümlerindeki en büyük yenilik astarlardadır. Altın renyeşil mor ve şarap rengi astar bilhassa modadır. Astar elbisenin şıklığını tamamlayan bir detay olarak kabul edilmiştir.

CEMİYET

Ziyaretçilerden pek fazla hoşlan - mıyan büküklerimizden bazıları, Kurban Bayram mı Aband gölü kenarındaki turistik otelde geçirmeyi tercih ettiler. B. M. M. Başkanı Refik Koraltan Amerikalı gelinini de Türkiyenin tabii güzelliklerini görmesi için beraberinde getirmişti. Koraltanın oğlu Cengizhanı pek özlediği ve gelininden de çok hoşlandığı, ikisini de daima yanında bulundurmak istemesinden anlaşılıyordu. Sayın Berrin Menderes de gürültülü Ankaradan Abandın sükûnetine kaçanlar arasındaydı. Kendisine Gümrük ve Tekel Bakanı Hâdi Hüsman ve İmar Bakanı Medenî Berk ile aileleri arkadaşlık ediyorlardı. Bayram günleri göl gezintileri ve bezik partileri ile bir hayli eğlenceli geçti. Gölden çıkan alabalıklarla süslü sofra, herkese şişmanlık korkusunu unutturacak kadar iştah açıcıydı. Hâdi Hüsmanın beraberinde getirdiği küçük şişeler içindeki Türk viskisi ve yeni tip filitreli sigaralar çok beğenildi, bol bol istihlâk edildi.

*

Hendekte kafayı dinleyen Osman Kavrakoğlu, bayramda gazetecilere yakayı kaptırmak zorunda kaldı. Kavrakoğlunu Fenerbahçenin şampiyonluğundan söz açarak keyiflendiren gazeteciler sözü dönüp dolaştırıp "Bakan olacakmışsınız, değil mi?" sualine getirdiler. Cevabına "Yok canım, yok böyle bir şey" diyerek başlıyan sevimli Rize milletvekili sonunda adının Devlet Bakanı adayları arasında bulunduğunu söyledi. Ya basın suçlularının affı? Temmuzda çıkacaktı, ama şu gazeteciler yok muydu .. 1950 den bu vana amma değişmişlerdi! Gazeteciler Kavrakcgluna 1950 de basının desteği ile İktidara erelen D. P. nin de bir hayli değiştiğini hatırlattılar ve bu tatsız bahis böylece kapandı.

*

Portekizliler hararetle karşıladıkları Prenses Margaret'i soğuk bir şekilde uğurladılar. Sebep: Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu... Prenses Portekize ayak bastığı gün Lizbonun en büyük gazetesi O Seculo, Margaret için "Kanıyla, güzelliği ile tam bir prenses. Tatlılık ve neşe dağıtıyor" diye yazdı. Ama bir hafta sonra, hayal kırıklığı içinde "İngiliz Sefaretinin her hareketi insanların Portekizi ziyaretinin çok tehlikeli bir iş olduğu intibaını uyandırıyor" diye şikâyet ediyordu. Öfkenin sebebi şuydu: Prenses hava meydanında kendisine tezahürat yapan halkın elinden kurtulmak için Çok uğraşmak zorunda kalmış .Sunday Express buna "Hava meydanı muharebesi" diyordu- ve İngiliz Elçisi ile Portekiz Polis şefi Jose Passo halkı dağıtmak için Toplantı ye Gösteri Yürüyüşleri Kanununu en zecri geleliyle tatbike karar vermişlerdi. Tabii bundan sonra halk tapılan prensesin yanına sokulamadı ve emri verenin bizzat Margaret olduğunu sanarak ondan soğudu.

*

Moda Deniz Kulübü geçen haftaki ilk balosuyla mevsimi açtı. İğne atılsa ters düşmiyecek kadar kalabalık olan baloya Cumhurbaşkanı Celâl Bayar da şeref verdiler ve kulüp başkanı Zeki Rıza Sporelin yanında geç vakte kadar oturdular.

*

Bayramda Sultanahmet Cezaevindeki mahkûmlar -aralarında Lüks Nermin de var- hoş bir gün geçirdiler: Ses sanatkârı Gönül Yazar hapishanede bir konser verdi. Gönül yazarı mahkûmlar adına Sultanahmetin en yakışıklı adamı ve Türkiye'nin Yul Brenner'i Berbat Süleyman elinde bir buketle karşıladı. Fotoğrafçılara poz verirken heyecanlanan ses sanatkârı "tıpkı nikâh merasimi gibi" deyinep Süleyman sözünü esirgemedi: "Sen istedikten sonra, o da olur abla!."

Zengin bir mühendisin 25 yaşında ve pek şımartılmış oğlu Georges Rapin, bir "heves"inin cezasını şimdi hapiste çekiyor. Pigalle meydanındaki fahişelerden haraç alarak geçinme sanatının cazibesine dayanamıyan şımarık delikanlı "efe"liğin bütün icaplarını ve Pigalle'in demirden kanunlarının hükümlerini şaşmaksızın tatbik ediyor. "Himayesine aldığı" 23 yaşındaki Dominique'in günlük haracı ödememesi üzerine ona "racon mucibince" 500 bin frank -11 bin Türk lirası- ceza kesiyor. Dominique gene metelik vermeyince bu sefer en şiddetli cezayı hak ediyor: Georges, Dominique-'i Fontainebleau ormanında yakarak öldürüyor. Şimdi vazifesini yapmış bir asker kadar rahat!

G. Yazar - Berbat Süleyman

"Nikâh mı var?"

*

Uçak almak için Londraya giden Türk Hava Yolları Umum Müdürü Ulvi Yenal, oradaki Türklere Romadan sonra Londrada da bir büro açılacağını müjdeliyor. Ankaradaki dairesini İstanbuldan idare eden Umum Müdürün, Türk Hava Yolları dış seferlere başlamadığı halde -ne zaman başlıyacağı da hiç belli değildir- dış merkezlerde büro üstüne büro açtığını merak eden yok!

*

Channel II. televizyon istasyonunun yayınlarını takip eden Amerikadaki Türkler, son günlerde çok sinirli... Öfkenin sebebi, bu programların meşhur yıldızı Garry Moore'un ekranda fesli, şalvarlı görünerek kendisini İstanbullu bir Türk olarak tanıtması ve sonra da hoşa gitmeyecek bir sürü söz söylemesi...

*

İlk kocası R. Vadim'den ayrıldıktan sonra "ne yapacağını şaşıran" cazibeli Fransız bombası Brigitte Bardot, gemisini yeniden evlilik sahiline bağladı. Gerek B. B. gerek talihli koca yakışıklı Fransız aktörü Jacques Charrier şimdilik pek mesut görünüyorlar ama şu istikbal nelere gebe değildir ki...

*

Bursalılar "sevgili" valileri İhsan Sabri Çağlıyangile kavuşmakla çifte bayram yaptılar. Milletlerarası ipekçilik kongresine katılan valilerinin İtalyada Cumhurbaşkanı Celâl Bayara mülâki olarak yurda Savarona ile dönmesi, bütün Bursalıları gururlandırdı.

*

Bir defile için İstanbula gelen 5 güzellik kraliçesi manken, bayramda Boğaziçi lokantasına gidenlere denizde ve karada olmak üzere katmerli bir göz ziyafeti çektiler. Solveig Dueados, Narhalie Ozenne, Corine Rottschfer, Inger Johnson ve Claude Navarro'nun kusursuz vücutları bütün gözlerde takdir pırıltıları yarattı.

M U S İ K İ

Orkestralar

Şefsiz yardımcı

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının yıllarca boş duran şef yardımcılığı kadrosuna nihayet bir tayin yapıldı. Bu vazifeye Hikmet Şimşekin getirilmesi kararlaştı. Fakat Şimşek geçen hafta, kimin yardımcılığını yapacağını düşünüp duruyordu. Çünkü orkestranın bu sefer artık bir şef yardımcısı vardı ama, şefi yoktu. 1957 . 58 mevsiminden başlıyarak iki yıl süreyle Cumhurbaşkanlığı Orkestrasını idare etmiş olan Amerikalı Robert Lawrence'ın halletmek istediği meselelerden biride işte bu şef" yardımcılığı meselesiydi. Ankarada bulunduğu müddet içimle bu meseleye bir hâl çaresi bulmaya çalışan, fakat bir türlü müsbet bir neticeye varamıyan Lawrence, bir ay kadar önce, iki yıllık kontratı sona erip de, Ankara garında verdiği şampanyalı veda partisiyle, İstanbul Hiltonda yaptığı fırtınalı basın konferansından sonra New York'a döndüğü zaman arkasında, şefsiz bir orkestra bırakmıştı. Fakat istim sonradan gelmiş olsa bile, gelmişti ya! Hikmet Şimşek, artık şefsiz kalmış bir orkestranın şef yardımcılığına uygun görülmüştü.

Orkestra Üyeleri zaten, biten mevsimdeki çalışmalarını tanıdıklarından beri, Şimşeki kendilerine uygun görüyorlardı. Orkestranın bugüne kadar, şef kürsüsüne ister geçici, ister devamlı olsun, çıkmak istiyen hiçbir genç musikişinası bu kadar candan desteklediği görülmemişti. Hikmet Şimşekin şef yardımcılığına getirilmesinde bu desteklemenin rolü büyük oldu. Tâyine karar varıp Bakana sunma durumunda olan Güzel Sanatlar Umum Müdürü Cevat Memduh Altarın orkestrayla alâkalı islerde daima aşın çekingen davrandığı, bu yüzden işlerin daima sürüncemede kaldığı Orkestra İdare Heyetince çok iyi bilinen bir hakikatti. Lawrece'in şefliğe tâyini hakkındaki yazışmalar ve kararsızlıklar tanı iki yıl sürmemiş miydi?

Ne var ki. Hikmet Şimşekin şef yardımcılığına tâyini isinin el altından halledilmesine imkân yoktu. Madem ki Şimşekin bu vazifeye getirilmesi orkestraca uygun görülüyordu; öyleyse istenen neticeye varmak için savaşmak lâzımdı. İdare heyetinin de yaptığı bu oldu ve sonunda başarıya ulaşıldı. Hikmet Şimşekin şef yardımcılığına tâyinini önlemek için akla gelmez engeller çıkaran Cevat Memduh Altar, idare heyetinin ısrarı üzerine silâhlarını bırakmak zorunda kaldıktan sonra, tâyinin en büyük müdafii kesildi ve Şimşekin bu vazifeye tâyinini zaten kendisinin istemiş olduğunu ve hu muksatla büyük gayret gösterdiğini her fırsatta belirtmekten kaçınmadı.

Hikmet Şimşek Ankara Devlet Konservatuarı mezunudur. Konservatuarda şeflik sınıfı olmadığı için Şimşek bu sahada eğitim görmemiş, Konservatuarın bestecilik sınıfından mezun olmuş, sonra da aynı müessesede armoni ve solfej öğretmeni olarak çalışmıştır. Mamafih, Konservatuar talebesiyken, Adnan Saygumm kurduğu koroyu çalıştıran. Konservatuarın talebe orkestrasını da idare eden Şimşek, kifayetsiz de olsa, orkestra şefliği tecrübesi kazanmış, daha sonra Almanyaya gitmiş, orada şeflik görgüsünü geliştirmiş, hattâ konserler idare etmiştir. Bugünkü imkânlar ve yokluklar içinde, Hikm?t Şimşekin Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının şef yardımcılığı vazifesini görebilecek tek uygun musikişinas olduğu aşikârdır. Geçen mevsim içinde verdiği konserlerdeki başarısı ehliyetini ortaya koymuştur.

Şimdi asıl mesele, orkestraya yeni bir şef tâyin edilmesidir. Lawrence, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasını, icra seviyesi iyice yükselmiş olarak bırakmıştır. Şimşek iki yıl önce yardımcılık vazifesine tâyin edilseydi her halde çok daha çetin bir işle karşı karşıya bulunacaktı. Bununla beraber, orkestraya yeni bir şef tâyin edilmedikçe. Şimşekin mesuliyetinin gittikçe ağırlaşacağını, husule gelecek durumun hem onun, hem de orkestra üyelerinin çalışma hevesini ve cesaretini kıracağını kestirmek için kâhin olmıya lüzum yoktu. Lawrence'ın kontratının iki yıl sonunda yenilenmiyeceği bilindiği anda. onun yerini alacak şefin tâyin edilmesi gerekmekteydi; halbuki, yeni mevsimin başlamasına üç ay kalmış olduğu halde, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasını kimin idare edeceği henüz meçhuldür. Korkulan, orkestranın Dr. Praetorius'un ölümünden sonra düştüğü ve yıllarca süren, çöküntü ve gerileme çağının, Lawrence'ın ayrılmasından sonra yeniden başlaması ihtimalidir. Orkestranın en az Lawrence'ın seviyesinde -bilhassa onun kültüründe, bir şefe ihtiyacı vardır.

"Bölge Konserleri" İhtiyacı

İlhan K. MİMAROĞLU

Devletten, "Et ve Balık Kurumu" gibi bir de "Konser Menacerliği Kurumu" meydana getirmesini istemek ilk bakışta belki şımarıklık sayılır. Halbuki, başka birçok sahada olduğu gibi, bu sahada da hususi teşebbüsten bekleneni ulumadığımız için Devletin müdahalesini istemeği, durumu düzeltebilecek bir çare olarak görüyoruz. Türkiyede Devlet ile Sauat, hiç olmazsa görünürde, birbirinden ayrılmıştır.

Düzelmesi beklenen durum nedir? Batının sanat musikisinin klitlelerce benimsenmesi, radyo yayınlarından, okullardaki musiki eğitiminden, basının musiki konularına yer vermesinden, eğitimcilerin şehir şehir dolaşıp konferanslar vermelerinden daha da çok, ister yerli olsun ister yabancı, icra sanatçılarının, musikiyi "canlı" olarak halkın karşısına çıkarmalarına bağlıdır. Bu da ancak icra sanatçısına sağlanan imkânlarla, fırsatlarla mümkün olabilir. Fırsat ve imkân, iyi düzenlenmiş bir konser hayatının kolaylıklarıdır. Bugün, hiçbir Türk icra sanatçısının, hatta yurdumuzu gelen yabancı sanatçılardan ve icra topluluklarından hiçbirinin, bu kolaylıklar kendilerine sağlandığı takdirde, Anadoluda turneye çıkmaktan kaçınacağını sanmıyoruz. Ne var ki, icracıların isteğiyle iş bitmiyor. İşte bu kolaylıkların sağlanmasıyla ilgili birçok mestle çıkar: salon bulmak, piyano bulmak, bilet satmak, program basmak, reklâm yapmak, v.s. Bu işleri menacer denen kişi halleder. Kâr kasdiyle, bu işe girişir. Bilet satışından aldığı yüzde, onun kârıdır.

Halbuki, bırakın Anadoluyu, başlıca büyük şehirlerimizde bile bugün, Batının menacerleriyle kıyaslanabilecek bir iş tutumu içinde çalışan menacer yoktur. Konser menaeerliği denen ticaret sahası bomboş sayılabilecek bir durumdadır. Görünürde faaliyet halinde olan bir iki menacer, halkın musikiye olan "iştah"ını arttırmak, halkın kültür planındaki menfaatlerini uyundırmak ve bu menfaatlerle kendi kasalarının menfaatlerini uzlaştırmak için hiç bir şey yapmamaktadırlar. Bu durumda yerli sanatçılar, meslek hayatını geliştirecek saha bulamadıkları gibi, batı musikisi şuurunu onlara kıyasla halkımıza çok daha iyi verebilecek, bu musikiyi çok daha candan sevdirebilecek selâhiyette olan yabancı sanatçılar da çok kere ya bir yabancı kültür teşkilâtının salonunda, ya da şu veya bu sanat derneğinin lokalinde, az sayıda insan karşısında çalmak zorunda kalmakta, böylece topluma çok daha faydalı olabilecek gayretlerini boş yere harcamaktadırlar.

Bu durumda Devletin işe el koymasını, daha doğrusu, kâğıt üzerinde ve tasavvur halinde zaten yüklenmiş olduğu vazifeleri artık yerine getirmesini istemekten başka çare kalmadığı, hele şu son yıllarda, yerli ve yabancı icracıların boşa harcadıktan emeklerin ışığında, daha da iyi anlaşılıyor. Devlet memuru musiki eğitimcileri arasında, "bölge tiyatroları" fikrini musiki hayatımıza uygulayıp "bölge konserleri" kurma teşebbüsüne girecek tek bir kişi yok mu ?

K İ T A P L A R

ŞARLO

(Yazan: Philipe Soupanlt. Çeviren: Teoman Aktürel, İstanbul, İstanbul Mattbaası, 1939. 128 sayfa, metin dışı 18 resim. Fiyatı 5 *lira. "Martı Yayınları No.* 62)

Charles S. Chaplin, hakkında bir monografi neşredilen ilk sinemacı -Louis Delluc'ün Chaplin hakkındaki kitabı 1921 tarihlidir- veya hakkında en çok kitap yazılan sinemacı olmakla kalmıyor -Glauca Viazai'nin 1955 de yayımladığı "Chaplin e critica", en mühimlerinden biri olmak şartiyle 1000 den fazla kitap ve uzun makale sıralamaktadır-, aynı zamanda hakkında en değişik, en birbirini tutmaz fikirlerin ileri sürüldüğü, efsaneden gerçeğe kadar değişiklikte hikayeler anlatılan bir kimse olarak ortaya Çıkmaktadır. 1914 den günümüze kadar film çevirdiği, bunların herbirinin büyük akisler uyandırdığı gözönünde tutulur ve Chaplihin, asrımızın en büyük sanatkârlarından biri olduğu hususunda hemen herkesin müttefik olduğu gözönüne alınırsa bu alâkanın sebebi kolay anlaşılır. Fakat, henüz sinema araştırmalarının gelişmediği bir devirde başlıyan bu alâka, ilk zamanlar tamamiyle uydurma biyografiler, filmlerinin uyandırdığı heyecan içinde kaleme alınmış aşırı övgüler, "Şarla" tipinin birbirini tutmıyan tefsirleri şeklinde ortaya çıkıyordu. Chaplin hakkında ilmi denebilecek ilk araştırma Pierre Leprohon'un 1935 de heşrettiği "Charlot ou la naissance d'un mythe"i ile başlar. Leprohon bu kitabını daha sonra 1946 ve 1957 de yeniden gözden geçirip daha tam bir hale getirmiştir. Fakat Leprohon'un kitabının ilk baskısı da yine birçok eksik ye yanlışlar taşıyordu, Zira o zaman daha Chaplin'in filmlerinin tam bir listesi bile tespit edilmemişti. Bu işin yapılması ise ancak 1945 de mümkün olabilmiştir. Bir Chaplin mütehassısı sayılan Theodore Huff o yıl, bizzat Chaplin ve onun yardımcısı Robert Florey'nin işbirliğiyle meydana getirdiği Chaplin'in bütün filmlerinin eksiksiz bir listesini İngiliz Film Enstitüsü yayınları arasında "An Index to tha Films of Charles Chaplin" adıyla çıkardığı vakit Chaplin incelemeleri için en sağlam temellerden birim atmış oldu. Huff, aynı filmografiyi daha geliştirilmiş olarak, aynı zamanda Chaplin için en sağlam biyografi sayılan "Charlie Chaplin" (1951) adlı kitabında da tekrarladı. Bu arada

^n "İpte I*t*I$ Fe:icw"u (1951.), Ge-Sfel .feoJMui'U* "V.e d: Charlot .\ı *ÜObij*. J.^au*;^ . 'Eeçty ve Robert j^Jufey'mn "Monsieur Chaplin ou le rjre dans]a NÛif'si (1952) ile Chaplin'in biyografisinin anahatları sağlam olarak çizilmiş bulunuyordu.

Philippe Soupault'nun ilk defa 1931 de neşredilen "Şarlo"su Chaplin'in dünyasına başka bir zaviyeden yaklaşıyor. Soupault'nun bu küçük kitabı Chaplin'in değil, onun yarattığı "Şarlo" tipinin biyografisini vermeğe çalışıyor. Yani gerçek bir varlığın değil, ancak beyaz perdede yaşıyan bir "gölge"nin hayatını. Zaten kitabın neşredildiği serinin adı da bunu ortaya koyuyor: "Chronique des personnages imaginaires". Soupault'nun bu işi, tıpkı Chaplin'in hayatını incelemeğe girişenler gibi başardığı söylenebilir. Sabırlı, dikkatli, fakat hepsinden mühimi "Şarlo" tipinin mânasını anlıyan bir kimse olarak Soupault bu hayali varlığın gelişmesini ustalıkla canlandırıyor. Bunu yaparken de mümkün olduğu her an, "Şarlo" filmlerine dayanıyor, ancak aradaki boşlukları kendi hayalinden eklediği durumlarla dolduruyor. Nitekim kitabın ilk bölümündeki "Şarlo'nun çocukluğu" böyledir. Soupault, burada yalnız perdeye ancak büyük bir insan olarak giren tipin çocukluğunu yadırgatmayacak bir şekilde vermekle kalmıyor, Şarlo'nun "milletlerarası" hususiyetini de aksettiriyor. Onun arkasından gelen bölümlerde, artık Şarlo filmlerine dayanan Soupault'nun "Easy Street" ile Şarlo'nun polisliğini. "The Vâgabond" ile kırdaki serseri yaşayışını, "A Dog's Life" ile yalnız Şarlo'nun bir köpekle olan arkadaşlığını, "The Kid"le bırakılan bir çocukla giriştiği hayat mücadelesini, "The Immigrant" ile "yeni dünya"ya büyük ümitlerle gelen bir göçmenin hayal kırıklığını, "Shoulder Arms" ile Şarlo'nun askerliğini -daha doğrusu askerliği hicvedişini-, "The Pilgrim" ile Şarlo'nun yalancı din adamlığını, "The Gold Rush" ile altın arayıcılığını anlatıyor. Böylelikle Şarlo'nun 1931 e kadar çevrilen kısa ve uzun filmlerine dayanarak Soupault'nun meydana getirdiği bu Şarlo biyografisi bir yandan bu tipin 1914 den beri "kendi kendine sadık", gerçek bir varlıktan ayırtedilemiyecek kadar canlı ve "bütünlüğe erişmiş" bir karakter olduğunu ortaya koyuyor. Öta yandan Soupault'nun kitabı, bugün memleketimizde rastlanması artık hemen hemen imkânsız olan eski Şarlo filmlerinin aslına çok yakın bir uygunlukla gözler önünde canlanmasına yarıyor. Chaplin'e ve Şarlo tipine bir başlangıç olarak, Soupault'nun temiz bir dille çevrilmiş bu kitabını okumak gerekir.

Şarlo
Unutulmayan hayal

ÇAĞDAŞ FRANSIZ ŞİİRİ

(Hazırlıyan: Ahmet Necdet. İstanbul, Yeditepe Yayınları, 1959. 190 sayfa. Fiyatı 10 lira. "Yeditepe Yayınları:- 94" "Dünya Şiiri: 1")

Yeditepe Yayınlarının, "Dünya Şiiri" adıyla hazırladığı yeni b;r serinin ilk kitabı olan "Çağdaş Fransız şiiri", Charles Baudelaire'den Andre Verdet'ye kadar otuz beş Fransız şairinden çevrilmiş yetmiş beş şiiri toplamaktadır. Böylelikle şimdiye kadar dilimizde yabancı bir memleket şiiri üzerinde neşredilmiş en geniş antoloji olmak hususiyetini gösteriyor. Şiirlerin çoğunun daha önce çeşitli dergi ve kitaplarda çıkmış olanlar arasında seçilmesi, hiç şüphe yok ki gerek tercümede, gerekse seçimde, antolojiyi hazırlıyan kimsenin istediği serbestlikle çalışmasını önlüyor. Fakat Şiir tercümelerinin en kadar güç olduğu gözönünde tutulursa, bunun biraz da kaçınılmaz bir durum olduğu anlaşılır. Son bir asırlık Fransız şiirinin bir panoramasını veren bu antoloji -Pierre Jcan Jouve ve Alfred Jarry'nin ilâvesiyle daha tam bir hale gelebilirdi. yine son yarım asırlık şiirimizde tesiri en çok sezilen yabancı bir edebiyatın örneklerini dilimize aktardığı için ayrıca dikkate değer bir hususiyet taşıyor. Gerek kitaba alınan her şair için yapılan biyo - bibliyografik açıklamalar -bunların her zaman şairin ehemmiyetiyle mütenasip olmadığına işaretedelim gerekse kitabı metin için ve metin dışı olarak titizlikle eklendiği görülen fotoğraf ve desenler "Yeditepe"nin bu yeni serisinin faydalı bir işi, gereken dikkatle yürütüceğini göstermektedir.

T İ Y A T R O

İstanbul

En başarılı telif eser

1958 - 59 mevsiminin en başarılı telif piyesini İstanbullular, kendi tiyatroları perdelerini kapadıktan sonra, Karaca tiyatrosuna misafir olarak gelen ve orada birkaç haftalık kısa, fakat adeta yepyeni bir mevsim açan Devlet Tiyatrosunun son temsillerinde gördüler. Bu piyes Orhan Asenanın "Hurrem Sultan"ı idi.

Yıllardan beri kendi Şehir Tiyatrolarından acı acı şikâyet eden, ama Küçük Sahne, Oda Tiyatrosu gibi ümit verici, taze sanat topluluklarının çalışmalarını da anlayışlı bir alâka ile desteklemekten geri kalmayan İstanbul seyircisi, dışarıdan gelen tiyatro topluluklarına karşı her zaman çekimser, hattâ müşkülpesent davranmıştır. Devlet Tiyatrosunun teşekkülünden önce, Tatbikat Sahnesinin İstanbulda verdiği bazı temsillerin uğradığı tenkidler henüz unutulmamıştır. Fakat son yıllarda, Devlet Tiyatrosunun -hemen daima Karaca tiyatrosunda- İstanbullulara tanıttığı eserlerin yeniliği ve cazibesi, temsil kadrosunun aradan geçen yıllar içinde gerçekleştirmeğe muvaffak olduğu tatmin edici ve ahenkli oyun üslûbu, hele baş rollerde, sivrilnuiş bazı sanatkârların gösterdikleri muvaffakiyet, umumi bir hayranlık uyandırmakta gecikmedi. Bunun neticesi olarak da İstanbullular Devlet Tiyatrosu temsillerinin çabucak tiryakisi oldular.

Geçen Mayıs ayının ikinci haftasından Haziran ortalarına kadar süren bu temsillerin en beğenileni, en alaka çekeni, muhakkak ki "Hurrem Sultan" oldu.

Mülellif

Halbuki "Hurrem Sultan" Orhan Asena imzasını taşıyan piyeslerin yedincisi, Devlet Tiyatrosu sahnesine çıkan eserlerinin de üçüncüsüydü. İlk piyesi 1954 de. Büyük Tiyatroda oynanan "Tanrılar ve İnsanlar" olmuştu. Üç bin yıllık "Gılgameş" destanından çıkardığı bu piyes, ilâhlarla ve ilâhi kuvvetlerle boy ölçüşmeğe kalkan bir üstün insanın, Gılgameşin dramını, mitolojimizin ilk başarılı sahne örneği olarak, milli repertuvara kazandırmıştı. İkinci piyesi 1956 da, Küçük Tiyatroda oynanan "Korku"ydu. Korku psikozunun bir büyük lideri nasıl iflâsa sürüklediğini, zaman ve mekân tayın etmeden, gösteren bu eseri de, onun, beşeri duyguları işleyerek dram yazmakta çok ümit verici kabiliyetlere sahip olduğunu ortaya koymuştu. "Hurrem Sultan" Orhan Asenanın üçüncü oynanan piyesi olarak, bu mevsim sonunda, Büyük Tiyatroda, sahneye konuldu ve son aylar içinde Ankarada hemen daima "kapalı gişe" oynandı. Kanuni gibi en büyük Osmanlı hükümdarlarından birini sahneye çıkaran bu tarihî piyesin belkemiği de, gene, beşeri duygulardı. Eserin ağırlık merkezini. Hanem Sultanın çevirdiği entrikalar sonunda en sevdiği oğlunu, yiğit şehzade Mustafayı, ölüme mahkûm eden Kanuninin, "Hikmet-i Hükümet" kaygusuyla evlât sevgisi arasındaki mücadelesi, teşkil ediyordu.

Dr. Orhan Asena
Başaran müellif

Orhan Asenanın piyesleri bunlardan ibaret değildir. Henüz oynanmamış "Garip Dede Çıkmazı", "Kocaoğlan", "Kelebek Rüyası" isimli üç eseri daha vardır. Sonra Nüvit Kodallının bestelediği "Van Gogh" operasının livresini de yazmıştır.

Hurrem mi, Kanuni mi?

Orhan Asenanın son piyesi "Hürrem Sultan" adını taşıyor. Kendisi de diyor ki:"... İster sahnede görünsün, ister görünmesin... Her sahneyi onun soluğu doldurur. Tıpkı bir dişi Yago gibi eseri o çekip çevirir."

Bununla beraber, eserin entrika tarafı bir yana, müellif asıl Kanuni üzerinde durmuştur. Dramının ağını Hürremle, onun elinde bir âlet halini alan damadı Küstem Paşa ile örmüşse, özünü Kanunînin kafasını ve yüreğini yakan düşünce ve duygularla yoğurmuştur. Hurremin tertiplediği bütün plânlar, yürüttüğü bütün hile ve desiseler, Kanunîyi, oğlunun ihanetine, kendisine ve Devletine karşı geldiğine, ihtiyar babasının tahtına göz diktiğine inandırmak, bu inancın yaratacağı öfkeyle gazabına uğratmak ve tahtı kendi oğluna hazırlamak içindir. Dünyaya hükmetmiş Kanunî gibi bir büyük hükümdar, tahtının tek varisi olarak bütün ümidini, sevgisini bağladığı Mustafanın bu vakitsiz iktidar hırsım elbette affetmiyecektir.

İşte Kanunî, Hurremin böylesine bir oyununa geliyor. Oğlunu huzuruna getirtip onunla yüzyüze konuşmak, hakikati bizzat öğrenmek, kendi görüş ve kanaatine göre bir hükme varmak dururken bu işi damadı vezir Rüstem Paşaya havale ediyor. Onun getirdiği delillere de, ihtiyarlığın verdiği vehimlerin, şüphelerin tesirine kapılarak, körü körüne inanıyor. O kadar ki, son. tablolardan birimle, cellâda verilmesin! bekliyen Mustafanın, kapısı önünde suçsuzluğunu bildiren mustarip sesine kulaklarını tıkıyor.

Bütün eser, böylece, Hurremder çok Kanunînin çehresini çiziyor; uzun bir saltanatın ve ihtiyarlığın çökeerttiği bu çehrede azametli bir yorgunluğun, derin bir yalnızlık ve ter kedilme korkusunun izleri görülü yor. Müellifi. Kanunînin büyük taraflarını belirtmeği ihmal etmiş gibi gösteren bu izler, gerçekte, bir tiyatro yazarının vaz gecemiyeceği beşeri ruh halinin ifadeleridir.

Sahnedeki oyun

«Hurrem Sultan" Karaca Tiyat rosunda, Ankaradaki cazibesini den hiçbir şey kaybetmeden sahneye konuldu. Refik Erenin ihtişamlı de kollarıyla Hâle Erenin biribirinden güzel, zengin kostümleri içinde oy nandı ve umumi bir hayranlık uyan dırdı.

Bu hayranlıkta şüphesiz, Orhan Asenanın kusursuz dram tekniği ka dar, eski devirlerin konuşma dilini sade ve tekellüfsüz bir Türkçe ile vermeğe muvaffak olan üslûp ve i fadesinin büyük payı vardı. Faka temsilin heyeti umumiyesindeki ahenk, belli başlı rollerde sanatkâr! gösterdikleri muvaffakiyet de bu hayranlığın başlıca âmillerindendi.

Denebilir ki Kanunî rolü, eser sahneye koymak işini de pek güzel başarmış olan. Şahap Akalın için uzun sahne tecrübesinin ve olgunlu çağının en kuvvetli yaratışı olmuş müellifin çizdiği tipe ruhunu ve ka lıbını vermekte büyük bir isabe göstermiştir. Kompozisyonunu, na dir görülen bir üslûp vahdeti içinde başından sonuna kadar hiç aksatma dan yürütmüş, temsilin muvaffak yetinde başlı başına mühim bir un sur olmuştur.

Esere adını veren Hurrem Sul tan'ı oynayan Nermin Akagündü için aynı şeyleri, ne yazık ki, söyle mek kolay değildir. Sahnede sadet vazifesini yapmakla iktifa etti. Ha buki bu rol. klâsik tragedyaları kadın kahramanları gibi, bir sana kârı hayatı boyunca meşhur edebi lecek yaratışlara gebeydi. Asuma Koradın oynadığı Rüstem Paşa rol için de aynı şeyler düşünülebilir.

Buna karşılık, Şehzade Mustafa da Halûk Kurdoğlu. Cihangirde de Ejder Akısık, bütün sanat kabiliye lerini ortaya koymak ve hakikati unutulmaz tipler, çehreler çizme imkânını buldular.

SİNEMA

Türkiye

"Hasta sinema"

Fransız sinema tarihçi ve tenkidçisi Georges Sadoul'un UNESCO'nun mecmuası "Courier'nin geçen ayki sayısında verdiği rakamlara göre, 1957 yılında Japonya 443, Birleşik Amerika 378, Hindistan 295, Hong Kong 217, İtalya 147, Fransa 142, Filipinler 110 uzun film meydana getirmişlerdir. Tam olarak tutulan istatistikler ancak 1957 yılını verdiği için durumun 1958 de ne olduğunu bilmiyoruz. Fakat bu rakamları 1958 için de aynı kabul edersek Türkiye 1958 . 59 mevsiminde meydana getirdiği 108 filmle dünyada sekizinci gelmektedir. Onun ardından her yıl çevirdikleri 100 filmle Sovyetler Birliği, 75 filmle Endonezya, 60 filmle Kuzey Kore gelmektedir. Türkiyede umumiyetle 40 . 50 civarında dolaşan yıllık film, sayısının bu mevsim 108 e ulaştığını duyanlardan çoğu her halde sinemamızın büyük bir gelişme içinde olduğunu düşünmüşlerdir. Filmlerin kalitesinde olmasa bile, sayısındaki bu artışın hiç olmazsa endüstri olarak sinemamızın hızlı bir ilerleme halinde olduğuna işaret saymışlardır. Halbuki durum, tamamiyle aksinedir. Bu anormal artış, bir sağlık işareti değil, bir hastalık alâmetidir; iktisadî buhranın sinema endüstrisindeki aksinden ibarettir. Tıpkı Hindistan, Hong Kong, Filipinler, Endonezya gibi bizim bu yıl eriştiğimiz sayı da tamamiyle "kemmî" bir mahiyettedir. Üstelik, bu memleketlerdeki film yapımının çokluğu doğrudan doğruya nüfuslarının bir zarureti olarak ortaya çıkmış, sinemaları kalite bakımından değilse bile bir endüstri olarak sağlam temellere oturmuştur.

Yıllık film sayısındaki bu âni artış, "kuyruğa girme" modasının sinemadaki tezahüründen başka birşey değildir. Ne satıldığını bilmeden her hangi bir kuyruğa girmekte fayda gören vatandaşlar gibi, gecen yıllarda da sinemayla hiçbir ilişiği olmıyan kimseler film tahsislerinde sıraya girmişler ve boş film almışlardı. Bu filmlerden çoğu şipşakçılık usulüyle doldurulmuş ve bu yılın rekor sayısı kırılmıştı. Fakat 1959 - 60 mevsiminde durum çok büyük bir ihtimalle böyle olmayacak, yeniden eski sayıya, belki de daha aşağıya düşülecektir. Zira bir yandan boş film ithali, meselesi kesin bir hal çaresine bağlanmamış, bir yandan film maliyet fiyatları alabildiğine artmıştır. Geçen yıllarda 70 - 80 bin liraya çıkan filmlerin bugünkü maliyeti 180 bin lira civarındadır, biraz 'titizlik gösterilenler ise 200 bin liraya ulaşmaktadır. Halbuki öte yandan, gittikçe ağırlaşan . hayat şartları, en ucuz eğlence vasıtası olan sinemayı bile, Ortahalli vatandaş için gittikçe uzaklaşan bir lüks haline sokmaktadır. Bu yılın 108 filmi ayrıca piyasada bir "tıkanıklık" yaratmıştır, bunlardan çoğu henüz oynatılmak için salon beklemektedir. Bundan dolayı bir yerli filmin maliyetini çıkarması, hele kâra geçmesi eskisiyle kıyaslanmayacak kadar güçleşmiştir. Bu durumda belki film piyasasında kendiliğinden bir "temizlik" olacak, ama geri kalan sağlam firmalar bile yine güçlüklerle karşılaşacaktır. Filmlerin kalitesi, sansür sistemi gibi hususlar ise, hemen sadece Kıbrıstan ibaret olan dış pazarın genişlemesini şimdilik bir hayal olarak bırakmaktadır. Bu durumda prodüktörler daha ihtiyatlı, yani alışılmış kalıplara daha bağlı olarak çalışmaya yöneleceklerdir ki, son bir iki yıl içinde rejisörler arasında beliren kıpırdanma, vasata yaklaşan bir iki filmin uyandırdığı alâka karşısında prodüktörlerin bu kıpırdanışlan destekler görünen tutumu yeniden rota değiştirmek tehlikesi göstermektedir.

Perde üstündekiler

Perdenin gerisinde bunlar olup biterken perde üstü de fazla iç açıcı bir görünüşte değildir. Gazeteciler Cemiyetinin tertiplediği Türk Film Festivali bu durumu daha belirli olarak ortaya koymuştur. Yılın 108 filmi içinden festivale katılmak için gönderilenler 21 taneydi, bunlardan elenenler ise 15 di. Aslına bakılırsa bu sayı bile çok geniş tutulmuştu, rahat rahat yarıya, hattâ üçte bire indirilebilirdi Geri kalanlar, seyirciler için de jüri âzası için de gerçekten azaplı saatler yaşatmaktan başka marifetleri olmıyan filmlerdi. Üzerinde durulmağa değer olanlar dördü geçmiyordu. Bunlardan Atıf Yılmazın "Alageyik"i, biraz da haksız olarak fazla "kenarda kalmıştı. Bunun başlıca sebebi Atıf Yılmazın bu yıl daha çok "Bu vatanın çocukları" ile dikkati çekmesiydi. "Alageyik" bir halk hikâyesine dayanıyordu, Yaşar Kemal'in revizyonundan geçen hikâye, hemen köy filmlerimizin klâsik kılığına bürünmüş, yani iki "fakir âşık" ve bunların arasına girmeğe çalışan zengin köy ağası kalıbına dökülmüştü. Hikâyenin en orijinal yönünü meydana getiren, delikanlının sevgilisi ile geyik avı tutkusu arasında bocalaması motifi ise hiç de başarılı olarak kullanılmamıştı. Buna karşılık, klasik bir köy filmi kuruluşunda olmasına rağmen "Alageyik", kahramanları, çevresi, kahramanlar arasındaki münasebetler bakımından, bu mevsimin filmleri arasında en çok "bizden" unsurlar taşıyan bir eserdi. Başroldeki Yılmaz Güneyin ilk oyunu olmasına rağmen fazla aksamadan çıkardığı oyun, Anadolu delikanlılarını andırır tipi ve davranışları, hikâyenin dekora olarak seçilen Antalya köyü, köy halkının kalabalık sahnelerde ustaca kullanılışı dikkati çekmekteydi. Her halde Atıf Yılmaz, "Gelinin muradı"nidan bu yana lokal çalışmalarında biraz daha ustalaşmış, yerli unsurlardan daha iyi faydalanmağa, tabiatı daha iyi kullanmağa başlamış, kalabalık sahnelerin idaresinde daha başarı kazanır olmuştu. "Bu vatanın çocukları" ise, ele aldığı mevzu ve bu mevzuun işlenişi bakımından yerli filmlerde

"Alageyik"ten bir sahne
Yerli unsurlara dönüş

pek az rastlanır bir yenilik ve sadelikteydi. İki küçük kaçak ile bunları kovalayan iki kötü adamın hikâyesini ele almasına, bundan dolayı "Alag?yik"te sayılan unsurların kullanılmasında daha elverişsiz durumda olmasına rağmen, Atıf Yılmaz burada bir adım daha ilerlemiş sayılabilirdi. Yerli filmlerde bir ekleme, bir yama gibi duran tabiat, "Bu vatanın çocukları"nda hem daha tabii, hem daha ustaca kullanılıyordu. Düşmanın yakıp yıktığı köylerden geri çekilen halkı gösteren kalabalık sahneler daha başarılıydı. "Bu vatanın çocuklarında aksıyan yön, mevzuun son derece Ford varı bit yapıda oluşuydu ve Atıf Yılmazın bir Ford olmadığı muhakkaktı. Devamlı olarak buluşlarla zenginleşmesi gereken filmde sahnelerin çoğu ortaya fazla birşey koymıyan monoton bir kılığa bürünüyordu. Filmin bütün yükünü taşıyan küçüklerin alabildiğine kötü oyunu, okul piyeslerindekini andırır kötü bir diyalog ise filmin daha çok akmasına yol açıyordu. Atıf Yılmazın yine bu mevsim gösterilen ve gezici tiyatro topluluklarından birini anlatan "Kumpanya" sı ise, mevzuunun sağladığı büyük insanların boşu boşuna harcandığı, tam manasıyla aceleye gelmiş bir eser olmaktan öteye geçmiyordu.

Viva Çakıcı!

Mevsimin, bazılarınca değeri olduğundan fazla büyütülen eserim Metin Erksanın çevirdiği "Dokuz dağın efesi"ydi. Film, yakın tarihimizin namlı bir eşkıyasını oldukça "sempatik" bir görünüşte vermeğe çalışıyordu. Halbuki filmin kahramanına karşı gösterilen bu sempatinin sebebi belli, değildi. Rejisörün Çakıcıyı bu şekilde ele alması söz götürür bir davranış olmakla birlikte, esasen sansür yüzünden bu mevzuda ciddî tarihî-biyografık bir film meydana getirmek iddiasında bulunulamıyacağı için. bu sebebi belli olmıyan sempati bir yana bırakılabilirdi. Fakat. "Dokuz dağın efesi" bunun dışında da, Çakıcının zaptiyelerle veya rakip eşkiyalarla, hep aynı çerçeve içinde verilen, vuruşma sahneleriyle sürüp gidiyor ve çok geçmeden monoton bir şekil alıyordu. Bu arada, biraz belirli olarak yer alabilen tek motif, "kanun dışı" yşmaktan bıan eşkıyanın ev bark sahibi olmağa, çoluk çocuğuyla beraber yaşmağa olan hasretiydi. Fakat "Dokuz dağın efesi", adamakıllı aksıyan muhtevayı şekil yönünden kurtarmak için rejisörünün başvurduğu usul bakımından son derece tehlikeli bir yola sapıyordu. Rejisör, filmini monotonluktan kurtarmak, hikâyenin aksıyan yönlerini perdeliyebilmek için birtakım çarpıcı mizansen düzenlemelerine girişiyordu; bununla da yetinmeyip bu mizansenlerin çoğunda irili ufaklı westernlerden Meksika filmlerine, "Viva Zapata" ya kadar çeşitli filmlerdeki mizansenlerden faydalanıyordu. Filmin başrolündeki Fikren Hakanın da görünüşü ve davranışlariyle Zapata rolündeki Brando'ya özenişi bu tesirleri daha kuvvetli olarak duyuruyordu. Bu tehlikeli bir gidişti. Metin Erksan, ayrı ayrı mevzularda düzünelerce orijinal senaryo hazırlıyabilirdi, fakat başka rejisörlerin kalıplan içinde düşündükçe ortada bir "şahsiyet"ten eser kalmazdı. Öte yandan bu eskilde çeşit çeşit tesirlerin yer aldığı ayrı ayrı sahnelerden meydana gelen eserde bir bütünlükten bahsetmeye de imkân yoktu. Filmin yazı sahneleri teker teker ele alındığı vakit rejisörün bunlarda başarıya eriştiği söylenebilirdi, ama bu başarı, filmin bir bütünlükten mahrum olduğunu daha iyi ortaya koymaktan başka işe yaramıyordu. "Dokuz dağın efesi" öte yandan, bir zamanlar sinemamızda moda olan efe filmlerine bir yenilik getirmiyordu. Fotoğraflarının umumiyetle son derece kötü oluşu ise, bir sinema eseri için affedilmiyecek bir kusurdu.

"Üç arkadaş"

Mevsimin olduğu kadar bugüne kadar çevrilen Türk filmlerinin de en iyisi olan "Üç arkadaş" tutturduğu ortalama seviye içinde kusurları da en çok göze çarpmak gibi talihsiz bir durumdaydı. Üstelik bu kusurlar ilk bakışta kolayca önlenecek bir mahiyette görünüyordu. Meselâ filmin lüzumsuz birkaç sahnesinden -meyhanedeki kavga, fotoğrafçının balık avlarken suya düşmesi-, oyundaki bazı aksamalardan -Semih Sergenin bir komik tip olarak fazla mübalâğalı davranışları-, birkaç göze batar mizansenden -üç arkadaşın parkta buluşmalarını gösterirken kameranın kuşbakışı bir çekimle üç oyuncunun aynı noktada birleştiğini göstermek üç arkadaşın parkta kafa kafaya verip konuşurken arka plânda iki sevgilin n çerçeve içine alınması vazgeçilebilirdi. Bununla beraber, biraz insaflı davranmak, Türk Sineması n yıllarca süregelen alışkanlıklarından kimsenin bir anda sıyrılamıyacağını, sinemacının arada bir elde olmaksızın bunlardan birine veya diğerine kolaylıkla düşeceğini gözden kaçırmamak gerekirdi. "Üç arkadaş'ın niyetçi, fotoğrafçı ve kundura boyacısı olan üç kahramanın bugünkü İstanbulda benzerlerini aramağa kalkmak, bulamayınca da filmin bizim cemiyetimizle, gerçeklerle alâkası olmadığını söylemek de bir yanılmaydı. Zira "Üç arkadaş" gerçekçi bir eser değildi. Film, tehlikelerle, kötülüklerle, düşmanlarla dolu bir çevrede arkadaşlığı, dostluğu, sevgi ve ümidi, insan dayanışmasını sembolize ediyordu. Filmin kahramanları da, gerçek birer varlık olmaktan çok,. bu mefhumları ortaya koymak için kullanılan birer vasıtadan ibaretti. Kaldı ki, bütün bunlara rağmen, mevsimin filmleri arasında çevreyi de en başarılı' olarak kullanan bu eserde kahramanlar bu dekor içinde hiç. de iğreti durmuyorlar. maceraları da yadırganmıyacak bir şekilde bugünkü İstanbul çevresine yerleştiriliyordu. Gerçekçilikten uzaklaşması, sembolik tiplere el atması, günlük meseleleri bir yana bırakır' görünmesi ve aşırı iyimser tutumuyla "üç arkadaş", özlenen Türk sinemasının ne ilk ne de en iyi örneği olamazdı. Fakat rejisöründen teknisyen ve oyuncularına kadar her elemanı, senaryodan reji, dekor, montaja kadar her unsurunda ortalama bir seviyeyi tutturabilmesi, bunları b r bütün olarak kullanabilmesi bakımlarından "Üç arkadaş" şimdiki halde en iyi filmimiz olarak ortaya çıkıyordu.

Rejisörler

1958 . 59 mevsiminin dikkati çeken rejisörleri sıralandığı vakit, ortaya Atıf Yılmaz, Osman F. Seden, Lütfü Ö. Akad. Memduh Ün, çıkıyordu. Filmde bir bütünlüğe erişmek, filmin ayrı ayrı her unsurunda en azından ortalama bir seviyeyi tutturmak ölçü olarak ele alındığı vakit, mevsimin en başarılı rejisörü "Üç arkadaş"la Memduh Ündü. Fakat, bu mevzuda daha çok dikkate alınması gereken işçilik, anlatımdaki ustalık, sinema dilini yeni, alışılmamış, kendine has yolda kullanmak gibi hususlar ölçü olarak kullanılınca, mevsimin en başarılı rejisörü, "Beraber ölelim"le Osman F. Sedendi. Seden, mevsimin en kötü senaryo lu bir filminde sinema dilini en rahat, en ustaca kullanan kimseydi. Sedenin bu ustalığını, şimdiye kadar çevirdiği ona yakın filmde niye en kötü cinsten senaryolarda harcadığını anlamak hakikaten güçtü. Lütfü Ö. Akadın sinema diline en yakın anlatıma da, yine festivalin en kötü senaryolarından birine dayanan "Zümrüt"te harcanmıştı. Üstelik bu filmin hemen yan kısmında, rejisörün. başlangıçtaki titizliği bırakıp bir "Adam sen de"ciliğe kendini kaptırdığı göze çarpıyordu. Bütün bu hususlar g"özönünde tutulunca, hem birinci hem de ikinci ölçüyü küçük çapta da olsa birleştiren, birbirinden ayrı iki filmde -"Alageyik" ve "Bu vatanın çocukları", dikkate değer bir çalışma gösteren Atıf Yılmazın daha ağır bastığım kabul etmek yerinde olurdu.

Oyuncular

Oyun bakımından göze çarpar bir gelişme olmadığı bu mevsim bir kere daha ortaya çıktı. Gerçi "zararsız" denebilecek bazı oyunlar vardı, ama bu sahada bir istikrar göze çarpmıyordu. Meselâ bir Talât Gözbek, "Alageyik"te klişeleşmiş bir kötü adam tipini teatral bir tarzda canlandırdıktan sonra, aynı tipi "Bu vatanın çocukları"nda daha tabii, daha gerçek, daha yumuşatılmış olarak veriyordu. Mevsimin en başarılı oyuncusu sayılabilecek olan Fikret Hakan "Dokuz dağın, efesi". "Zümrüt". "Dertli ırmak"ta ayni katı, tutuk ifadelerle oynadıktan sonra -'Üç

arkadaş"ta yumuşak, sevimli, rolüne uygun bir kılığa bürünüyordu. Bazan da, rejisörün yetersizliği karşısında oyuncunun şahsî gayretiyle birşeyler yapmıya çalıştığı görülüyor, fakat o vakit de senaryodaki rolün sahteliği, ortaya fazla bir şey çıkarılmasına engel oluyordu. Meselâ "Beraber ölelim'de Ziya Metin, "Bir kadın tuzağı"nda Lâle Oraloğlu, "Yaprak dökümü"nde Gül Gülgün, "İftira" ve "Zümrüt"te Sadri Alışık böyleydi. Mevsimin "toplu" olarak en başarılı oyunu, "Üç arkadaş"taki Muhterem Nur-Salih Tozan. Fikret Hakan üçlüsü tarafindan verilmişti.

Oyun bahsinde olduğu gibi fotoğraf bahsinde de bir "istikrar" olmadığı yine anlaşıldı. Gerek bu mevsim gerekse daha önceki filmleriyle Kriton İlyadis bir yana bırakılırsa, öbür fotoğrafçılar değişik filmlerde, hattâ aynı filmin muhtelif kısımlarında birbirini tutmayan fotoğraflar veriyorlardı. Meselâ "Üç arkadaş"ın başarılı fotoğrafçısı Turgut Örenin bu mevsim için hazırlanan henüz piyasaya çıkmayan "Kaderim böyle imiş"in fotoğrafçısı olduğuna inanmak güçtü. Her iki filmde oynıyan Muhterem Nur, aynı fotoğrafçının elinde ikiz kardeş bile sayılamıyacak kadar birbirinden ayrı görünüş kazanıyordu, tabii bu bir marifet değildi. Bunun gibi, "Alageyik"te zaman zaman son derece güzel fotoğraflar tesbit eden Mike Rafaelyanın zaman zaman korkunç derecede aksaması, sadece lâboratuvar azizliği ile izah edilemezdi.

Fakat, her zaman olduğu gibi bu mevsim de en göze çarpan aksaklık senaryo bahsindeydi. Mevsimin değil bütün filmlerini, sadece Türk Film Festivalinde gösterilen onbeş filmi ele almak bile bunu ortaya koymağa yeterdi. Daha önce çevrilmiş filmlerdeki kalıplara uymak, klişe tipler, klişe durumlar kullanmak, melodramın bütün unsurlarını kıyasıya ortaya dökmek... On beş film içinde bundan kurtulanlar yalnız "Alageyik", "Bu vatanın çocukları", "Dokuz dağın efesi"' ve "Üç arkadaş"tı.

Böylelikle en iyi filmimizin ortaya konduğu, "'Bu vatanın çocukları" ile iyi bir çıkış yapıldığı, "Alageyik"le. yerli unsurlara dönüldüğü, reji çalışmaları bakımından dikkate değer gayretler sarfedildiği halde, 1958-59 mevsimi başarılı bir mevsimi olmaktan uzaktı. İktisadî bir buhranın eşiğinde bulunulması ise, gelecek için fazla bir ümit kapısı bırakmıyordu.

S P O R

Atçılık

100 binlik galibiyet

Geçen haftanın sonunda Pazar günü Ankara Hipodromunu dolduran 10 binden fazla yarış meraklısı al bir safkan tayı ve üzerindeki jokeyi uzun uzun alkışladılar. At William Giraud'nun meşhur Beau Manoir'ı, jokeyi ise Kâzım Yıldızdı ve biraz evvel galebeyle bitirdikleri senenin en büyük klâsik yarışı olan Gazi Koşusunun mutad seramonisi yapılıyordu. Zafer çelengi boynuna asılan Beau Manoir, sanki biraz evvel o müthiş enerjiyi sarfetmemiş gibi sakin sakin dolaşıyordu.

Beau Monair, Gazi Koşusunu kazanması beklenen attı. Geçen seneki parlak performansı ve bu mevsim yaptığı bütün koşuları birincilikle bitirmesi; bu güzel tayı üç yaşlı safkan İngiliz taylarının yegâne ve en büyük imtihanı Gazi Koşusunun rakipsiz ihtimali haline getirmişti. Nitekim Beau Manoir, 2400 metre mesafeli yarışın her anında rakiplerine olan kat'i üstünlüğünü kaybetmedi. Hele yarışın en fazla sür'atlendiği son 1000 metreden sonra ve düz yolda rakiplerinden ayrılarak koşunun "hiç bir at tarafından tehdit edilemez" galibi olduğunu yarış bitmeden ilân etti. Fikret Yüzatlının Fanler'i de bu yüzden yaptığı fevkalâde atağa rağmen ancak ikincilik muvaffakiyetine namzet görüldü ve hakikaten Beau Manoir için tehlikeli olmaksızın ikinciliği kurtardı. Bu sırada Beau Manoir'ın ahır arkadaşı Silver Star da potoyu üçüncü olarak geçiyordu. Netice William Giraud ekürisi için iftihar verici yeni bir büyük muvaffakiyetti. Nakti kazanç bakımından ise, Giraud bu yarışla "bir defada en çok ikramiye kazanan at sahibi" rekorunu kırmış oluyordu. Beau Manoir, 70 bin lira birincilik ikramiyesi -Gazi koşusunun 100 bin liralık mükâfatının yüzde 70 i birinciye, yüzde 20 ikinciye, yüzde 10 da üçüncüye verilir- ile Gazi Koşusuna giren atlar için ödenen kayıt ücretleri yekûnu olan takriben 17.500 lirayı kazanıyordu. Silver Star 10 bin liralık üçüncülük mükâfatını getiriyordu. Ayrıca Giraud Beua Monair'ı yetiştirdiği için 7500 lira yetiştiricilik primi kazanıyordu. Yekûn 105 bin liraydı,. Ama mühim olan bir çırpıda 105 bin lira kazanmak değil, Beau Manoir gibi hakiki bir şampiyona sahip olmaktı.

Beklenmiyen zafer

Gazi Koşusundan evvel yapılan üç yaşlı safkan Arapların en büyük klâsiği Hatay Koşusunda -Mükâfatı 80 bin lira!- zayıf ihtimâllerden Ahmet Kesebilin Kosova'sı favori Emrah'ın önünde birinci oluverince, bütün yarış meraklılarının kalbinde bir korku uyandırdı. Acaba Gazi Koşusu da Hatay gibi bir sürprizle mi bitecekti? Fakat Beau Manoir yaptığı parlak koşuyla sürprize fırsat vermiyecek kudrette bir şampiyon olduğunu gösterdi. Atçı tabiriyle, "Allah tabanını düz bastırsın!'

Güreş

Şampiyonun marifeti

Geçen haftanın sonunda Tahranda bulunan Güreş Millî Takımımız, serbest stildeki en büyük rakibi İran karşısında, Hamit Kaplandan mahrum 7 kişilik tertibiyle yaklaşmakta olan bir dünya şampiyonasındaki kuvvetini kantara vurmuş ve 4 . 3 yenilmiştir. Hâdise, Türk sporuna hâkim olan zihniyetin teşhisi bakımından son derece mühim ve elbette elem vericidir. Zira, spor tarihimizde ilk defa bir Millî Takım, yabancı diyarlarda 'yapacağı temaslara eksik bir kadro ile çıkmaktadır. Daha doğrusu çıkmak mecburiyetinde bırakılmaktadır.

Skandalin müsebbibi, ağır siklette dünya şampiyonluğu kazanmış olan Hamit Kaplandır. Bütün pasaport muameleleri ikmal edildiği, Güreş Federasyonunca tesbit edilen kadroda bulunduğu halde, kafilenin hareket edeceği günün gecesi ortadan kaybolmuştur. Kaplanın böyle bir teşebbüse kendini hazırladığı yolundaki şayia, Güreş Federasyonunu harekete geçirmiştir. Kaplanın evi önünde sabaha kadar adam bekletilmiş ve diğer taraftan da emniyet kuvvetlerinden bu yakışıklı ve iri cüsseli şampiyonunun bulunması için yardım istenmiştir. Ama, zirveye tırmandıktan sonra güreş seyircilerinden uzaklaşıp, Şişli Sosyetesi ismiyle şöhret yapmış bir muhite kendini atan Kaplan, bütün gayretleri boşa çıkarmış ve bulunamamıştır. Arama - taramalar neticesiz kalmış ve Millî Takım Pazartesi sabahı uçakla Tahrana gitmiştir. Tabii ağır sikleti bulunmayan bir Türk Serbest Güreş Millî Takımı olarak...

Güreş Federasyonu Reisi Vehbi Emre, Yeşilköyde hiddetle» "Hâdisenin müsebbibi cezasız kalmıyacaktır" diye bağırmış ve başka birşey ilâve etmek lüzumunu hissetmemiştir. Ama aynı Emarenin, cezanın şekline dair sorulan ısrarlı suallere cevabı, susmak olmuştur.

Şimdi hatıra şu sual gelmektedir: Kaplana verilecek ceza nedir?